

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Školní zralost a vstup dítěte do školy

Vypracovala: Michaela Semmelbauerová
Vedoucí práce: PhDr. Ivana Šimková, Ph.D.

České Budějovice 2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Ivaně Šimkové, Ph.D., za profesionální a milý přístup při vedení práce.

Dále bych chtěla poděkovat učitelům mateřských škol v Boršově nad Vltavou, v Křemži, v Chlumu a v Hrdějovicích a také základních škol v Boršově nad Vltavou, v Křemži a v Hrdějovicích za čas, který mi věnovali a vedení škol za poskytnuté materiály a informace. Také bych ráda poděkovala přátelům a své rodině za pomoc, pochopení a podporu během mého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci na téma Školní zralost a vstup dítěte do školy jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 74b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam i o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....
Michaela Semmelbauerová

Anotace

Diplomová práce se zabývá zápisem dětí do 1. tříd, problematikou školní zralosti, vstupem dítěte do školy a utvářením počáteční gramotnosti v 1. ročníku ZŠ.

Teoretická část se zaměřuje na vývoj dítěte v předškolním a mladším školním věku, školní zralost, vstup do školy a na prvopočáteční čtení a psaní.

Práce má výzkumný charakter. Zabývá se přípravou dětí v mateřských školách na vstup do základních škol, uvádí průběh zápisů konaných na třech základních školách a analyzuje jejich výsledky z roku 2018. Zkoumá kresby lidské postavy v souvislosti se zjišťováním školní zralosti dětí a zaměřuje se na vytváření hygienických návyků v 1. ročnících základních škol.

Výsledky výzkumu jsou porovnány s teoretickou částí a doloženy rozsáhlým přílohovým materiálem. V závěru práce jsou interpretovány výsledky výzkumu s nastíněním současné problematiky školní zralosti.

Annotation

This diploma thesis deals with an admission procedure to the first form of primary education, school readiness, beginning of the school attendance and a formation of initial literacy in the first form of primary school.

The theoretical part focuses on the ontogeny of a child in the pre-school and young school age, school readiness, the beginning of school attendance and the initial reading and writing skills.

The research focuses on the preparation of children in kindergartens for school. It also describes three processes of admission procedure to the first form of primary school at three different schools. The author also analyses results of these admission procedures in 2018. She also analyses the human body drawings in connection with the school readiness. Last but not least she analyses the formation of hygiene habits of pupils in the first forms.

The findings of this research are compared with the information in the theoretical part. There are also many appendices that document the research. At the end of the thesis there is the interpretation of the research and a description of contemporary school readiness issues.

Obsah

Úvod	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK	9
1.1 Vývoj základních schopností	9
1.2 Kognitivní vývoj	12
1.3 Tělesný vývoj	15
1.4 Emocionálně – sociální vývoj	16
2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	17
3 ŠKOLNÍ ZRALOST	19
3.1 Charakteristika jednotlivých oblastí školní zralosti	20
4 ŠKOLNÍ NEZRALOST	26
4.1 Opatření pro děti školsky nezralé	27
5 ODKLAD POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	28
6 VSTUP DÍTĚTE DO ŠKOLY	30
6.1 Zápis	30
7 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK	32
7.1 Vývoj základních schopností	32
7.2 Kognitivní vývoj	33
7.3 Tělesný vývoj	35
7.4 Sociální vývoj	35
8 PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ PRO PSANÍ A ČTENÍ	36
8.1 Hygienické návyky při psaní	36
8.2 Předškolní příprava na psaní	37
8.3 Přípravné období na psaní, přípravné a kresebné cviky	38
8.4 Metody výuky čtení	38
8.5 Přípravné období na čtení	41
II VÝZKUMNÁ ČÁST	42
10 UVEDENÍ DO VÝZKUMU A POUŽITÝCH METOD	43
11 CHARAKTERISTIKA VYŠETŘOVANÉHO SOUBORU	44
11.1 Charakteristika a popis mateřských škol	44
11.2 Charakteristika a popis základních škol	50
12 POZOROVÁNÍ A PRÁCE S DĚTMI V PODMÍNKÁCH PŘEDŠKOLNÍ PÉČE	52
13 ANALÝZA KRESEB POSTAV OD DĚTÍ Z MATEŘSKÝCH ŠKOL	56

14 PRŮBĚH ZÁPISŮ DO ZÁKLADNÍCH ŠKOL.....	60
14.1 Analýza zápisů a odkladů povinné školní docházky	64
15 PŘÍPRAVA NA ČTENÍ A PSANÍ V PRVNÍ TŘÍDĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	75
15.1 Analýza systému přípravy na čtení a psaní v první třídě.....	78
Diskuze	82
Závěr.....	84
Seznam použité literatury	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	90

Úvod

Zápis dítěte do školy je velice důležité období a významným předělem v jeho životě. Školní zralost souvisí s fyzickým i psychickým vývojem a také s vhodnými podmínkami pro všestranný rozvoj dítěte, které ovlivňují jeho připravenost na školu. To je důležité si uvědomit a nabízet dítěti pestré aktivity pro rozvíjení všech oblastí. V případě nerovnoměrného vývoje psychických funkcí je zapotřebí se na ty oslabené zaměřovat. Pokud se dítě i přesto vyказuje jako školsky nezralé, bývá mu udělen odklad povinné školní docházky.

Jako budoucí učitelka na prvním stupni je pro mě toto téma velice aktuální a důležité. Zajímala mě příprava dětí v mateřských školách na jejich vstup do školy, samotný průběh zápisů na různých základních školách a následná práce s dětmi v prvním ročníku základní školy, neboť čtení a psaní patří mezi nejdůležitější a nejzákladnější dovednosti, které si žáci ze základní školy odnášejí.

Teoretická část práce se zaměřuje na celkový vývoj předškolního a mladšího školního věku dítěte, jednotlivými aspekty školní zralosti, vstupem do školy a následnou výukou prvopočátečního psaní a čtení.

Výzkumná část práce se zaměřuje na charakteristiku mateřských a základních škol, ve kterých jsem pozorovala přípravu dětí na vstup do školy, ve kterých probíhaly zápisy, které jsou následně analyzovány a je zde popsán jejich průběh v roce 2018. Dále jsou ve výzkumné části analyzovány kresby lidské postavy dětí z mateřských škol a dodržování hygienických návyků dětmi v prvních ročnících základních škol při výuce psaní. V každé mateřské a základní škole byly také v jednotlivých třídách, kde výzkum probíhal, rozdány dotazníky učitelům. Ty se týkaly školní zralosti a přípravě dětí na vstup do školy.

Výsledky výzkumu jsou porovnány s teoretickou částí práce a doloženy přílohovým materiálem. Výsledky jsou interpretovány v závěru práce, kde je nastíněná současná problematika školní zralosti.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘEDŠKOLNÍ VĚK

Předškolní věk se ve většině publikací chápe obdobím od tří do šesti let. Ovšem někde bývá uváděno jako období od narození po nástup dítěte do školy. Je poslední fází raného dětství. Děti jsou velice aktivní, zvědavé a velice důležitá v tomto období je herní činnost. (Šulová, 2004, str. 66)

„V předškolním období dochází k řadě změn v tělesných, pohybových funkcích, v poznávacích procesech, v emocionálním vývoji. Z hravého tříletého dítěte se koncem šestého roku stává dítě připravené pro vstup do školy.“ (Kuric a kol., 1986, str. 132)

1.1 Vývoj základních schopností

Osobnost člověka lze rozdělit na několik částí, jednou z nich jsou právě schopnosti. Díky nim je člověk schopný naučit se různé činnosti a vykonávat je. Schopnosti se rozvíjí na základě vrozených vloh. Rozdělují se na verbální, numerické, prostorové, umělecké, paměťové, percepční, sportovní, aj. (Čáp, Mareš, 2001, str. 152)

Hra

V předškolním období je charakteristickou činností hra. V ní se odráží realita světa a dítě si v ní nenásilnou formou nacvičuje různé jednání. (Trpišovská, 1998, str. 35) Při hře se rozvíjí motorika a kognitivní funkce. Jak se dítě do hry zapojuje, jaká je její podoba, na tom záleží rodinné vztahy, spolužáci, kamarádi a čas jí věnovaný. (Šulová, 2004, str. 76, 77)

Mezi třetím a čtvrtým rokem jsou oblíbené jezdící hračky, stavebnice, kostky. Hry se vztahují k běžným pracovním činnostem. Děti si také rády hrají na někoho jiného. Po kratší dobu si už pohrávají společně. (Trpišovská, 1998, str. 35) Převažuje tak hra asociativní, kdy jsou děti schopné pracovat na společných projektech a poskytují si materiál. (Langmeier, Krejčířová, 1998, str. 95)

Mezi čtvrtým a pátým rokem jsou hry akčnější, střídají se a zlepšuje se manuální zručnost. V tomto období děti rády jezdí na kole, běhají, modelují, stříhají. Vyhledávají takové hry, při kterých si mohou hrát společně. (Trpišovská, 1998, str. 35) Z asociativní hry se stává hra kooperativní, ve které má každý svou roli a je viditelná spolupráce. (Langmeier, Krejčířová, 1998, str. 95)

Mezi pátým a šestým rokem se rozvíjí pohybová koordinace, děti se učí bruslit, lyžovat, a i výtvary z výtvarných činností jsou zdařilejší. Do her promítají svou fantazii,

rády si hrají ve skupině. Začínají se také zapojovat do společenských her s pravidly. V předškolním období jsou důležité didaktické hry. Jde v nich o záměrné učení a je to přechod k činnostem úkolového typu. (Trpišovská, 1998, str. 35, 36)

Hry můžeme rozdělovat podle různých hledisek na hry funkční (procvičování tělesných funkcí), konstrukční (vytváření konstrukcí z různých materiálů), iluzivní (děti si přeměňují svět podle svých představ) a úkolové hry (při nich získávají zkušenosti se sociálními rolemi). (Langmeier, Krejčířová, 1998, str. 98)

Šulová (2004, str. 76, 77) rozděluje hry podle Příhody (1977) na hry nepodmíněné reflexní (experimentační, lokomoční), senzomotorické (dotykové a haptivní, motorické, zrakové), intelektuální (funkční, námětové) a hry kolektivní (soutěživé, rodinné).

Motorika a grafomotorika

Grafomotorika je soubor psychomotorických aktivit, které se provádí při kreslení a psaní. Pro její vývoj je důležitá jemná a hrubá motorika, ale i některé psychické funkce. Pro grafomotoriku je významné právě předškolní období, protože to, jak se dítě naučí držet tužku a zacházet s ní, se projeví již na počátku školní docházky. Grafomotorika se cvičí především kreslením a malováním. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 35–37)

Pro předškolní období je typická dětská pohyblivost na základě vyspívání nervové soustavy, kostry a svalstva. (Trpišovská, 1998, str. 31) Motorický vývoj předškolního dítěte souvisí s jeho aktivitou mezi třetím až šestým rokem, s podmínkami, ve kterých má možnost pohybu a procvičování. Postupně se zlepšuje pohybová koordinace. Je to vhodné období pro učení se různým sportovním činnostem. V tomto období se objevuje přemíra pohybové aktivity, která je vysvětlována tělesnou potřebou – růstem kostí a jejich chrupavčitých zakončení. Pohybová koordinace se prolíná také do samoobslužných činností. (Mertin, Gillernová, 2010, str. 13, 14)

Jemná motorika se rozvíjí a je ovlivněna osifikací ruky. Ta bývá dokončena kolem sedmého roku. (Šulová, 2012) Děti se učí používat své prsty cíleně, což jim usnadní vykonávat různé činnosti ve škole. (Ebbert, 2011, str. 12) S jemnou motorikou souvisí také rozvoj kresby. V předškolním období se začíná vyhraňovat laterální dominance levé nebo pravé hemisféry. (Šulová, 2012) U dětí dochází k vyhranění jedné ruky v různém věkovém období. Mělo by k němu ale dojít na konci předškolního věku, aby se vědělo, jakou rukou dítě zahájí výuku psaní. Důležité je dítě nenutit, aby

používalo jinou ruku než tu, kterou si samo zvolí. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 31)

Kresba

Kresba slouží dítěti k vyjádření jeho myšlenek, pocitů a postojů. Lze z ní poznat vývojový stupeň dítěte, co si přeje, co ví, co ho zajímá a to, co se mu odehrává v životě. (Trpišovská, 1998, str. 35)

Vývoj dětské kresby podle Trpišovské (1998, str. 35-36):

1. Přípravná fáze – čáranice

Čáranice se u dětí začínají objevovat od konce prvního roku života. Jde spíše o radost z pohybu a vznikající stopy na papíře bez předchozího úmyslu. Pohyby jsou vedeny z ramenního kloubu prováděné celou paží a výsledkem jsou ostré čáry. Motorika se opakováním pokusů zlepšuje, dítě je schopné provádět krouživé pohyby zápěstím a výsledkem je vznik oválu. Ve třetím roce díky motorické a zrakové kontrole jsou schopné děti kreslit rozmanité čáry v různých směrech zakřivené. Začíná se objevovat uvědomělá kresba.

2. Prvotní obrys

Ve třetím roce už dítě dokáže říct, co nakreslilo. Nejprve pojmenovává kresbu dodatečně a své názory na ni mění, až poté kreslí s konkrétním cílem.

3. Intelektuální realismus

Toto období začíná kolem čtvrtého roku, kdy dítě kresbou vyjadřuje to, co ví, a tak nerespektuje prostor, pohyb, a vychází ze všech úhlů pohledu. Kresba odpovídá významu, ne realitě. V tomto období nabízí více výrazových prostředků než řeč. Nejčastějším obsahem bývá postava, zvířata, domy, auta. (Trpišovská, 1998, str. 36) V předškolním období by se mělo podporovat spontánní umělecké vyjadřování dětí a vytváření vhodných podmínek pro kresebnou činnost. (Šulová, 2004, str. 67)

4. Realistická kresba

Realistická kresba je opakem intelektuálního realismu. Začíná se objevovat ve školním věku, kdy se cílem stává realistické zobrazování skutečnosti. Děti jsou ke svým výkonům kritičtí, objevuje se stud a postupně tak mizí spontánní období kresby.

Kresba lidské postavy

Mezi nejčastější náměty dětské kresby patří lidská postava. Začíná se objevovat kolem třetího roku. Kresbou dítě vyjadřuje to, co je pro něj na postavě nejdůležitější. To je tedy hlava zobrazovaná jako ovál nebo kruh a přímo k ní připojuje nohy. Taková kresba se nazývá hlavonožec. (Trpišovská, 1998, str. 36) Kresba hlavonožce odpovídá úhlu vidění světa tříletého dítěte, které svou výškou vnímá z osob ho obklopujících především nohy, které má v úrovni očí a hlavu, která se k němu sklání. (Šulová, 2004, str. 67) Později jsou znázorňované oči, ústa, nos a ruce, ale stále bez trupu, který pro dítě není důležitý. V pátém roce je kresba dvojdimenzionální. Postava je už kreslená s trupem, který bývá znázorňovaný jako ovál, kruh nebo trojúhelník. S trupem je rovnou spojovaná hlava. V šesti letech by měla mít postava všechny znaky lidského těla. (Trpišovská, 1998, str. 36)

1.2 Kognitivní vývoj

Člověk se orientuje ve světě, poznává a uvědomuje si sám sebe díky poznávacím procesům, kam patří celá řada psychických funkcí. Řadí se mezi ně především vnímání, představivost, paměť a myšlení. Pro vývoj mají zásadní funkci, jelikož umožňují učit se ze zkušeností. Rozvíjejí se na základě vrozených dispozic, avšak je zapotřebí jejich stimulace, aby se rozvinuly na požadovanou úroveň. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 45)

Vnímání a pozornost

Vnímáním se přijímají a zpracovávají informace, které se kolem nás odehrávají. Souvisí s ním především smyslové poznávání, kdy na člověka neustále působí velké množství podmětů. Na základě toho si vybírá ty, které jsou pro něho důležité a nezvyklé. To se nazývá výběrovostí vnímání. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 45) V předškolním věku je vnímání globální. Dítě není schopno rozlišovat základní vztahy a vnímá celek jako souhrn jednotlivých částí. Nechá se snadno zaujmout nějakým výrazným detailem. Rozvíjí se zraková a sluchová diferenciací. Ta je nezbytná pro budoucí činnosti psaní a čtení. V nejbližším okolí domova je dítě schopné se dobře orientovat, avšak v neznámém prostředí je vnímání prostoru nepřesné. Čas bývá vnímán také nepřesně, především podle toho, zda je činnost zajímavá nebo naopak. Vnímání času bývá spojováno s konkrétní činností. (Šulová, 2004, str. 68) Pro toto období je

typický prezentismus, což znamená, že děti žijí přítomností. (Hříchová, Novotná, Miňhová, 2000, str. 49)

Rozdíly mezi schopnostmi se soustředit na konkrétní činnost jsou mezi dětmi velké, avšak patří mezi nejzásadnější podmínky pro úspěšné zvládnutí školy. (Ebbert, 2011, str. 16) Pozornost se rozvíjí prostřednictvím vnímání figury a pozadí – figura je to, na co se jedinec soustředí, kdežto pozadí je to, co pro něj není důležité. Typický pro předškolní věk je egocentrismus v poznávání. Děti posuzují skutečnost ze svého pohledu. Ke konci předškolního věku se zlepšuje schopnost analýzy, syntézy a také diferencovanost, kdy jsou děti schopné odlišovat i menší rozdíly mezi vnímanými jevy. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 46)

Myšlení

Mezi vnímáním a myšlením je jistá souvislost, která se projevuje například při korekci smyslového vnímání. Myšlení není vázáno na čas, prostor a jevovou podstatu na rozdíl od smyslového vnímání. Slouží k zobecňování jevů a jejich uspořádávání do vzájemných vztahů. Má také regulační funkci a pomáhá při řešení problémových situací. Typickými znaky myšlení v tomto období je závislost na znázornění, magičnost (fantazijní řešení), egocentričnost (dítě posuzuje vše ze svého zorného úhlu) a antropomorfismus (děti přisuzují lidské vlastnosti neživým věcem). (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 48, 49)

Během předškolního věku se uzavírá fáze předpojmového, symbolického myšlení, jehož těžištěm je osvojování mateřštiny, ujasňování rozdílů mezi jeden, někteří, všichni a vzhled do světa znaků. Dítě začíná být zvědavé a zajímá se o příčinné souvislosti světa. Na konci předpojmového období je schopné oddálené nápodoby, fiktivní hry, užívání řeči a kresebných symbolických projevů. V předškolním věku se rozvíjí názorné intuitivní myšlení, které je typické pro předoperační stadium. To je věkově umístitelné do období mezi čtyřmi lety do sedmi, osmi let. V tomto období dochází k zobecňování, dítě uvažuje v celostních pojmech na základě vystižení podstatných podobností. Myšlení je dosud předoperační a také stále vázáno na činnosti dítěte. Dítě chápe vztahy mezi ději, pokud se vztahují k jeho aktivitám. (Šulová, 2004, str. 68, 69)

Paměť

Paměť představují psychické procesy, díky kterým si člověk pamatuje vjemy, pohyby, představy, uchovává si je a následně vybavuje. Díky ní je schopen se učit a orientovat se ve světě. Přirozené pro pamatování je zapomínání. Většinou se zapomíná

to, co není důležité a to, co nebývá opakováno. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 57)
Díky paměti se rozvíjí všeobecné znalosti. Děti se zajímají o věci kolem sebe, a tak se zvyšuje počet jevů, které jsou schopné pojmenovat a chápou jejich význam. Paměť je konkrétní a zaměřená na zrakové představy. Rozvoj pohybových dovedností umožňuje motorická paměť. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 59)

V předškolním věku je paměť především bezděčná, záměrná se začíná vyvíjet kolem pěti let. V této době nastupuje také paměť dlouhodobá, před tím převažovala spíše krátkodobá. I přesto je dítě schopné si určité informace dlouhodobě zapamatovat, především informace citově zabarvené. Převládá paměť mechanická, která spolu s aktivitou a zvědavostí tvoří základ pro správné přijímání informací. Paměť je více konkrétní a dítě si lépe zapamatuje určité události než slovní popis. (Šulová, 2004, str. 68)

Řeč

Prostřednictvím řeči se lidé mezi sebou dorozumívají a jsou součástí sociálního prostředí. Tím, že se děti mohou ptát a je jim odpovězeno se učí a poznávají svět kolem. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 62)

V předškolním období se řečové dovednosti zkvalitňují. Rozšiřuje se slovní zásoba, ale mezi dětmi jsou velké individuální rozdíly. Začínají si osvojovat gramatická pravidla – jednoduché stupňování, časování a skloňování. Převažuje složka komunikativní. Řeč má pro dítě významnou roli v sociální integraci. Vyvíjí se i kognitivní složka, protože s rozvojem řeči souvisí nárůst poznatků a zkušeností, které nemusí být vázané na vlastní zkušenosti, ale na čtený text a verbální popis obrázků. Vedle složky kognitivní se rozvíjí i složka expresivní. Dítě dokáže jednoduchým způsobem popisovat svoje pocity a potřeby. Pomocí řeči také reguluje své chování, rozvíjí se tak regulační funkce. Věty začínají být složitější a mají větší rozsah. Užívají se souvětí souřadná i podřadná a zájem o řeč roste. Mezi dětmi bývá značný rozdíl mezi řečovou produkcí, chápáním textu i zájmem o mluvené slovo. Souvisí to s tím, že pokud dítě nemá možnost být v každodenním dlouhodobém kontaktu s dospělým a mluvit, nastávají v řečovém vývoji nezvratné negativní změny. (Šulová, 2004, str. 71)

Představy a fantazie

Fantazie a představy u předškolních dětí jsou velice bohaté. Děti mívají mezery mezi vnímanými jevy nebo jednotlivými detaily, a tak je doplňují konfabulací. To jsou smyšlenky, které považují za pravdivé. Je tedy nevhodné děti trestat za lži, protože je pro ně těžké odlišovat realitu od konfabulace. Fantazie dětem pomáhá vytvářet si vlastní

realitu, která se jim líbí a je pro ně pochopitelná. (Šulová, 2012) V tomto období mluvíme také o dětském antropomorfismu a animismu, kdy děti oživují neživé předměty a připisují jim lidské vlastnosti. Tematické hry dětí bývají naplňovány fantazijními představami. (Kuric a kol., 1986, str. 138)

Matematické představy

Matematické představy se u dětí rozvíjejí na základě manipulace s předměty a porovnávání většího, menšího, těžšího. Srovnávají různé objekty podle barev, velikosti. Dítě má na základě konkrétních představ určitou představu o množství (počítá pomocí prstů, kamínků, kostek). (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 51, 52)

Předčíselné představy jsou tedy závislé na hrubé i jemné motorice, zrakovém i sluchovém vnímání a na rozumových předpokladech. V rámci předčíselných představ se u dětí sleduje a rozvíjí třídění, seskupování, porovnávání, řazení a představa množství. (Otevřelová, 2016, str. 99)

1.3 Tělesný vývoj

U předškolních dětí se mění tělesná konstituce a vývoj se zaměřuje především na růst do výšky. Ztrácí se tak dětská baculatost. (Trpišovská, 1998, str. 31) Proporce mezi tělem a hlavou se vyvíjí souměrně. Průměrně vyroste předškolák o 5–7 cm a ročně přibere 2–3 kg. (Šulová, 2012) Pohyb má správný vliv na rozvoj svalstva a kostry, ale zátěž by měla být úměrná fyziologickým předpokladům. Organismus sílí a děti jsou schopné náročnějších výkonů. Pokračuje osifikace kostry, ale kosti jsou stále pružnější a měkčí než u dospělých. Díky tomu se i při velké pohyblivosti a mnoha pádům objevují zlomeniny jen málokdy. V tomto období se mohou objevovat ortopedické poruchy. (Trpišovská, 1998, str. 31)

Jemná motorika se rozvíjí díky osifikaci ruky, která bývá dokončena kolem sedmi let. (Šulová, 2012) Zásluhou rozvinutější pohyblivosti vykonávají děti jednoduché pracovní činnosti, úkony sebeobsluhy a ke konci období zvládají i základy jednoduchých sportů. (Trpišovská, 1998, str. 31) Pohyby jsou přesnější, účelnější, dítě je hbitější a schopné napodobovat pohybové činnosti. Proto se začíná věnovat základním sportovním aktivitám. I hry bývají v tomto období spojeny s pohybem. (Šulová, 2012)

Začínají se projevovat dědičné vlivy, které ovlivňují tělesné utváření člověka. Tělesný typ je dán výškou a hmotností, mohutností kostry a svaloviny. Na jedné straně

jsou děti vyšší, štíhlejší a na straně druhé menší, zavalitější. Střední typ je nejméně výrazný a nejharmoničtější. (Matějček, Pokorná, 1998, str. 8)

1.4 Emocionálně – sociální vývoj

City v předškolním období jsou spíše kvalitativního rázu a dochází k jejich diferenciaci. Lze rozlišit tělové pocity, emoce a citové vztahy. Dochází již k určité rozumové kontrole citů. Děti jsou ve většině času pozitivně naladěné a své pocity neskrývají. Změna citového ladění může být znakem nemoci nebo trápení nepřiměřeném věku. Začínají se vyhraňovat vyšší city intelektuální, mravní a estetické. Vztahy k vrstevníkům jsou rozvinuty méně než k dospělým. U dospělého člověka dítě nachází poučení, rady a pocit bezpečí. První přátelské vztahy bývají labilní a snadno vznikají i zanikají. (Trpišovská, 1998, str. 34)

Předškolní období jako první poskytuje dítěti vztahy na různých úrovních (s vrstevníky, rodiči, sourozenci, dospělými). Formuje se vlastní identita a dítě je schopné jmenovat několik svých rolí. Vztah k rodičům vytváří základ pro rozvoj sociální zralosti. Na rodiče je dítě dosud emocionálně vázáno, ale má-li láskyplné zázemí, rádo ho opustí a vydá se poměřovat síly s vrstevníky. Ty potřebuje ke svým hrám a ke zkoušení si nových rolí. Ve skupině se naučí také adekvátně komunikovat. Pro předškolní období je příznačný zájem o pohlavní orgány a objevování pohlavních odlišností. Důležitá je každodenní interakce rodičů pro přijetí identifikačního vzoru rodiče vlastního pohlaví a druhého jako modelu pro budoucí volbu partnera. Významný je též vztah se sourozenci pro procvičení určitého vztahu a kontakt s prarodiči pro lepší chápání kontinuity života a získávání jiných názorů a vědomostí, než poskytují rodiče. (Šulová, 2012)

2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Školní připravenost je souhrn předpokladů, které žák potřebuje pro zvládnutí nároků školy (Vágnerová, 2000b, str. 141). Školsky připravené dítě by mělo umět diferencovat role, přiměřeným způsobem komunikovat s učitelem i se spolužáky a respektovat normy chování. (Vágnerová, 2000 a, str. 92, 93)

Školní připravenost představuje kompetence, které nejsou závislé na zrání centrální nervové soustavy (dále jen CNS) jako školní zralost, ale na jejich rozvoji se v určité míře podílí učení. Školní připravenost zahrnují jak vnitřní vlivy (CNS, kognitivní procesy), tak i vlivy vnější (prostředí, výchovné vedení). (Vágnerová, 2000b, str. 136)

Kompetence můžeme tedy rozdělit na ty, které jsou závislé na zrání CNS, mluvíme tedy o školní zralosti. A kompetence rozvíjené především učením, nezávislé jen na zrání CNS představující školní připravenost. (Vágnerová, 2000b, str. 136)

Právě výchova a vliv prostředí ovlivňují, jak úspěšný bude předškolákův školní začátek. Děti z podnětného prostředí jsou více zralé a připravené pro školní docházku než ty z normálního a zanedbávajícího prostředí (Langmeier a Krejčířová, 2006, str. 109).

Aspekty školní připravenosti, které lze ovlivnit učením, by měly být podporovány v mateřské škole. Školní připravenost je předkládána v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání jako klíčové kompetence. Podle Ležalové (2012) patří mezi tyto aspekty pracovní zralost, emocionální a sociální připravenost.

Pracovní zralost:

- dítě se dokáže soustředit na danou činnost
- o činnost má zájem a je schopné ji dokončit
- pracuje samostatně
- dokáže odlišit hru od povinnosti
- dítě je schopné přizpůsobit se změnám

Emocionální a sociální připravenost:

- dítě zvládá odloučení od rodičů
- dokáže přijmout drobnější neúspěchy
- je schopné vyřešit jednodušší konflikty
- komunikuje s vrstevníky i s učiteli
- dokáže vyhodnotit co je a není správné
- je schopné rozlišovat různé role
- je emočně stabilní a odolnější vůči zátěži

„Školsky připravené dítě by mělo dosáhnout určité socializační úrovně, aby bylo schopné zvládnout roli školáka a aby škola mohla splnit svou úlohu a nepředstavovala přitom pro dítě zbytečnou zátěž“ (Vágnerová, 2000a, s. 92).

Podle Vágnerové (2000b, str. 141–146) zahrnuje školní připravenost hodnotu a smysl školního vzdělávání, respekt norem chování a sociální připravenost.

1. Hodnota a smysl školního vzdělávání, respekt norem chování

Dítě by mělo respektovat obecné hodnoty společnosti a normy chování. Na respektování určitých norem by mělo být zvyklé z rodiny. Pokud tomu tak není, je pro něho adaptace na školu těžší. Normy školy jsou na stejné úrovni jako normy rodin ze středních a vyšších sociálních vrstev. Stejně tak děti přejímají od rodičů jejich postoje ke školnímu vzdělávání, což ovlivňuje jejich motivaci ke školní práci. Dítě přijímá hodnoty a postoje z reálného života své rodiny. Pokud tedy žije v prostředí, kde školní úspěch nemá význam, postrádá motivaci a nechápe smysl školního vzdělávání. Naopak dítě z rodiny, kde se její členové vzdělávají, smysluplně využívají svůj volný čas, smysl vzdělávání chápe. Z rodiny si také přináší různé kompetence pro úspěšné zvládnutí role školáka. Na zvládnutí školních nároků dítěte se též projevují kulturní zkušenosti. Pokud je kulturních zkušeností nedostatek, mluví se o tzv. sociokulturním handicapu.

(Vágnerová, 2000b, str. 141–145)

2. Sociální připravenost

Dítě by mělo zvládnout svou novou roli školáka a chápat rozdíly jednotlivých rolí. Školsky připravené dítě je schopné komunikovat s učitelem i se svými spolužáky a vědět, jaké chování je k nim vhodné. Žák je ve škole jako podřízená bytost a učitel je v roli autority.

Dítě by mělo rozumět sdělením učitele. Pokud jim nerozumí, necítí se ve škole dobře a je si nejisté. Důležitý je také řečový projev. Pro dítě, které má poruchu řeči, je komunikace většinou obtížná a stresová. Brání se tím, že málo mluví, což způsobuje izolaci od spolužáků a neúspěchy ve škole. Další podmínkou pro úspěšné zvládnutí školy je dostatečná znalost vyučovacího jazyka. (Vágnerová, 2000b, str. 144–146)

3 ŠKOLNÍ ZRALOST

„Školní zralostí rozumíme takovou fyzickou a psychickou připravenost dítěte na školu, která mu umožňuje optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení fyzického a duševního zdraví při školní zátěži. Je výsledkem biologického procesu zrání nervového systému a celé dosavadní zkušenosti jedince.“ (Dittrich, 1993, str. 19)

Ve věku šesti až sedmi let dochází k různým vývojovým změnám. Většina z nich je důležitá právě pro zvládnutí požadavků školy, a tak představují základ školní zralosti a připravenosti. Doba nástupu do školy není tedy stanovena náhodně. Jedním z předpokladů zvládnutí role školáka je dosažení určité úrovně zralosti. Učení je díky dostatečné zralosti účinnější, dítě dosahuje lepších výkonů a může lépe využít svých schopností. (Vágnerová, 2012, str. 256)

Podle Čačky (1996, str. 51) je školní zralost jistým kritériem dovršenosti vývoje předškolního období, tedy to, jak je dítě připravené na školní práci. Rozděluje ji na oblast tělesnou, duševní a sociální. Školní zralost je ovlivněna především uspokojováním základních psychických potřeb v průběhu předškolního období a také zděděnými nebo vrozenými činiteli. Přesto by se ani kulturní úroveň rodiny neměla podceňovat.

Říčan, Krejčířová a kol. (2006, str. 302) uvádí, že školní zralost je dosažením takového stupně vývoje, kdy je dítě schopné si osvojovat školní znalosti a dovednosti. Je to jev komplexní. Zralost je dána biologickým zráním příslušných struktur a funkcí. Avšak vývoj probíhá v interakci s vnitřním i vnějším prostředím, a tak se někdy používá pojem školní způsobilost, který zahrnuje vlivy vnitřní i vnější.

Projev zrání dětského organismu, především CNS, je změna celkové reaktivity, zlepšení regulačních kompetencí, snížení emoční lability a větší odolnost vůči zátěži. Jde o regulaci emocí a chování, pozornosti a zaměření na určenou činnost. Autoregulace a kognitivní schopnosti se nemusí vyvíjet stejně rychle, avšak zralejší kompetence může působit kompenzačně. U dispozičně citlivějších dětí mohou nové podněty školy vyvolat intenzivnější a méně příznivou odezvu i přesto, že zrání u nich může probíhá vcelku plynule. Vzhledem k jejich vrozeným dispozicím nedosáhnou žádané úrovně regulace emocí a ovládnutí své pozornosti. (Vágnerová, 2012, str. 256, 257)

3.1 Charakteristika jednotlivých oblastí školní zralosti

Vstup do školy je pro dítě důležitým předělem v životě. Škola vyžaduje určitou úroveň rozvoje ve fyzické, psychické a sociální oblasti. Pokud danou úroveň rozvoje v jednotlivých oblastech dítě splňuje, je schopné plnit požadavky školy.

Somatická (fyzická) oblast

Tělesný stav by měl být takový, aby se dítě mohlo zúčastňovat vyučování. Mělo by odpovídat růstem i fyzickými dispozicemi nárokům věku šesti let. (Lisá, Kňourková, 1986, str. 187) Dittrich (1993, str. 19) uvádí, že výška by měla být okolo 120 cm, váha přibližně 20 kg a také je důležitý stav dentice, kdy se vyměňuje mléčný chrup za stálý.

Trpišovská (1998, str. 37–38) uvádí, že vedle výšky a hmotnosti je také velice důležitá vyvinutost kostry (osifikace ruky) a svalstva. Dochází k dokončení tzv. první strukturální přeměny. To znamená, že se dítě začíná více podobat dospělému člověku, ztrácí tak tělesné tvary malého dítěte. Hlava roste pomaleji než končetiny a dítě se postupně vytahuje. Pro diagnostiku školní zralosti se využívají i postupy, které vycházejí ze vztahu mezi dosaženou tělesnou formou dítěte a psychické zralosti pro školu. Zařazujeme tam tzv. filipínskou míru, kdy si dítě pravou rukou musí sáhnout přes hlavu na levé ucho a tzv. růstový věk, kdy se počítá poměr výšky ke hmotnosti. Fyzickou zralost posuzuje dětský lékař.

Kognitivní (psychická) oblast

Pro zvládnutí čtení, psaní a počítání je tato oblast velice důležitá. Dítě vývojově buď odpovídá svým vrstevníkům, nebo za nimi zaostává. Mnohdy může být nezralé pouze v některých oblastech a jen v určité míře. Psychická zralost odpovídá úrovni zralosti CNS, která se projevuje v několika zásadních oblastech. Do těchto oblastí patří myšlení, pozornost, paměť, řeč, matematické představy, zrakové a sluchové vnímání, vnímání prostoru a času. (Ležalová, 2012)

Myšlení

Myšlení se postupně stává analytickým, které je důležité pro pojmové učení. Dítě chápe podstatné znaky jevů a vztahy mezi nimi. Podle Piageta nastupuje etapa konkrétního operačního myšlení. Učením by se mělo rozvíjet logické a divergentní myšlení, tzn. hledání různých způsobů řešení téhož problému. Dítě by mělo chápat pojmy související s časem, jednoduché matematické vztahy a třídit předměty podle daného kritéria. (Ležalová, 2012) Děti postupně vstupují do fáze realismu a opouštějí

dětský egocentrismus. Dokáží odlišovat realitu od svých subjektivních přání a představ. (Říčan, Krejčířová a kol., 2006, str. 305)

Řeč

Na řeč jsou ve škole kladeny poměrně velké nároky. Dítě potřebuje řeči rozumět, aby chápalo, co se po něm vyžaduje. Pomocí ní může sdělovat své myšlenky. Předškolní období je pro rozvoj řeči zásadní. V tomto období by se měla rozvíjet slovní zásoba. Pokud se u dětí objeví problémy se slovní zásobou nebo výslovností, měla by se navštívit logopedická ambulance. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 4) Jedinci s řečovými nedostatky mívají zároveň problémy i s motorikou. Správný vývoj řeči ovlivňuje také sluchové, zrakové vnímání a sociální prostředí. Školní úspěšnost dítěte, úroveň čtení i psaní může ovlivnit nezralost řeči. (Otevřelová, 2016, str. 107)

Řeč lze rozdělit do tří složek: receptivní (vnímání řeči), centrální (porozumění řeči) a expresivní (vyjadřování).

Díky receptivní a centrální složce řeči je člověk schopen porozumět a pochopit mluvený projev. Už v mateřské škole by se mělo rozvíjet sluchové vnímání dětí a porozumění řeči. Ve škole by se neměla zaměřovat nepozornost s obtížemi ve vnímání a porozumění řeči. Mluvené řeči často nepřesně rozumí děti s lehkou mozkovou dysfunkcí a poruchami učení. (Otevřelová, 2016, str. 108)

U expresivní složky neboli vyjadřování, se zaměřujeme na obsah a na zvuk vyjádření. V pěti letech by dítě mělo být schopné rozpoznat jednotné a množné číslo, skloňovat, časovat, používat přítomný, minulý i budoucí čas, používat všechny slovní druhy a mluvit gramaticky správně. Ve zvukové stránce se zaměřujeme na výslovnost, tempo, přízvuk a na to, jak dítě svůj hlas užívá. (Otevřelová, 2016, str. 109)

Paměť

Pro záměrné učení ve škole je důležitý rozvoj paměti již v předškolním období, a to sluchové, zrakové a motorické. Paměť se dá cvičit, a u dětí se mohou využívat různé zábavné hry. (Ležalová, 2012)

Zraková paměť je předpokladem pro čtení i psaní. Děti by si měly pamatovat čísla, písmena a slova. Nejvhodnější čas na rozvoj zrakové paměti je kolem pátého roku. (Otevřelová, 2016, str. 86)

Sluchová paměť je důležitá pro to, aby si děti zapamatovaly informace, které získávají sluchovou cestou od rodičů a učitelů. Ve škole je důležitá pro čtení nebo psaní diktátů. (Otevřelová, 2016, str. 77)

Pozornost

Úkolem pozornosti je schopnost vybrat z mnoha působících podnětů jen ty potřebné. Zajišťuje také to, že CNS pracuje účelně. Pozornost je funkce mozku, která probíhá na základě nervových procesů vzruchu a útlumu. Pokud nemá dítě s koncentrací potíže, vybere si z informací, které na něj působí tu, kterou chce zpracovat. Ve škole je schopnost soustředit se důležitá pro efektivitu řízeného učení. Pozornost se dělí na bezděčnou a záměrnou. Do bezděčné pozornosti se zařazují vrozené reflexy, které vznikají bez vědomého úmyslu člověka. Záměrná pozornost je taková, při níž si jedinec vybere, na co se zaměří. To již vyžaduje určité úsilí. Přechod od bezděčné pozornosti k záměrné se děje na základě vytváření nových reflexů. (Otevřelová, 2016, str. 63, 64)

Pozornost je duševní stav člověka, který je ovlivněn vnitřními (osobnostními) a vnějšími (situačními) vlivy. Pro to, aby byla zaujata, jsou důležité především vnější vlivy. K tomu, aby se dále v činnosti udržela, jsou již důležité vlivy vnitřní. Do osobnostních vlivů se zařazuje aktuální stav člověka (jak se cítí, zda je zdravý, má vyváženou stravu), velkou roli má zde i psychický stav. Pokud je člověk emocionálně vyrovnaný a v dobré psychické pohodě, bude se soustředit lépe. (Otevřelová, 2016, str. 64, 65)

Matematické představy

Matematické představy se rozvíjejí postupně. Pro jejich osvojení nestačí jen vyjmenování číselné řady a psaní číslic. Jsou závislé na dalších schopnostech a dovednostech, které jsou předpokladem pro zvládnutí učiva matematiky. Pro správné vnímání velikosti, tvaru a množství je pro děti potřebná manipulace s předměty. Výchoziskem pro geometrii, aritmetiku a orientaci v číselných řadách je důležitá prostorová orientace. Prostorové představy dítě získává pohybem a osvojuje si pojmy jako vpřed, vzad, uprostřed, nahoře, dole a učí se také odhadovat vzdálenost. V matematických dovednostech hraje významnou roli též úroveň řeči. Dítě musí rozumět slovům a umět používat pojmy vedoucí k porovnávání, třídění a řazení. Pro uvědomování si části a celku, rozlišení detailů a polohy předmětu je důležité zrakové vnímání. Pro plnění matematických úloh je rovněž zapotřebí koncentrace a krátkodobá paměť. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 47)

V oblasti matematických schopností a dovedností se sleduje porovnávání (stejně, méně, více, o jedno více, méně), řazení (seřadit pět prvků podle velikosti, pojmenovat největší, nejmenší), třídění (poznat, co nepatří do skupiny, třídění podle tří kritérií),

množství (jmenovat číselnou řadu) a tvary (pojmenování, ukázání požadovaného tvaru). (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 49)

Vnímání

Pro školní zralost je důležitý rozvoj vnímání prostoru, času, sluchového a zrakového vnímání. Předškolní děti už dokáží lépe rozlišovat sluchové podněty. Začínají postupně ovládat sluchové vnímání figury, tedy to, co je pro ně v daný okamžik důležité a vnímání pozadí. (Otevřelová, 2016, str. 74) Sluchové vnímání je důležité také pro rozvoj řeči, při výuce čtení a psaní. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 4)

Zrakem přijímá dítě nejvíce podnětů. Zrakové vnímání je spojeno s motorikou, sluchovým vnímáním a vizuomotorikou. I zde je důležité vnímání figury a pozadí. Děti se učí zaměřit zrak na určitý objekt a zároveň upozadit ostatní podněty. (Otevřelová, 2016, str. 83) Po pátém roce by mělo dítě také umět vnímat jednotlivé části z celku což je zrková analýza a syntéza. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 4) Děti nejprve vnímají globálně a postupně začínají chápat, že celek je tvořen z částí. Zrková syntéza jim pomáhá k tomu tyto části spojit v celek. Předškolák by měl umět složit obrázek z devíti částí. (Otevřelová, 2016, str. 85)

Prostorové vnímání souvisí s ovládním tělesného schématu, protože se člověk orientuje v prostoru podle pozice svého těla. Prostor je vymezen třemi osami – horizontální, vertikální a předozadní. Dítě si jako první osvojuje orientaci ve směru vertikálním (nahore, dole), poté směr předozadní a následně horizontální (vpravo, vlevo). Ten je nejnáročnější, protože se mění podle polohy těla. (Otevřelová, 2016, str. 93) Prostorové vnímání je důležité pro orientaci v prostředí, osvojování si pohybových dovedností a rozvíjení školních dovedností. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 5)

Vnímání času je podmínkou pro uvědomování si časové posloupnosti, ale i pořadí jednotlivých kroků například při sebeobsluze a při činnostech úkolového typu. Orientace v čase je ve škole důležitá pro rozvržení sil a odhadu času na plnění jednotlivých úkolů. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 5) Pro děti je vnímání času těžké, protože žijí spíše přítomností a příliš neplánují. Je tedy vhodné začínat postupně s chápáním střídání ročních období, dne a noci, dnů v týdnu až měsíců v roce. (Otevřelová, 2016, str. 94)

Grafomotorika, vizuomotorika

Do pojmu grafomotorika řadíme psychické a motorické činnosti. Správně rozvinutá grafomotorická oblast je předpokladem pro zvládnutí psaní. Už v předškolním období při kreslení by se měl klást důraz na správné špetkovité uchopení a postavení ruky. Pro rozvoj grafomotoriky je důležité nechat dítě oblékat se, stolovat a pomáhat v domácnosti. Důležité jsou také hračky jako stavebnice, skládky, mozaiky, korálky, plastelína a činnosti jako kreslení, vymalovávání a používání pracovních listů pro rozvoj grafomotoriky. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 3) V přípravném období pro psaní je důležité provádět s dětmi uvolňovací cviky. Těmi se uvolňuje rameno, loket, zápěstí a prsty. Osifikace zápěstních kostí ještě není dokončena a svaly jsou ochablé. Grafické prvky zase zlepšují koordinaci pohybů se smyslovými orgány. (Otevřelová, 2016, str. 118, 119)

Právě grafomotorika je jedno z důležitých kritérií při posuzování způsobilosti k zahájení školní docházky. Na jejím rozvoji má závislost několik psychomotorických funkcí, vliv na ni má mentální vyspělost, vnímání, lateralita, paměť, pozornost a také úroveň motoriky. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 13)

Pro kreslení a psaní je také nezbytná vizuomotorická koordinace, což je souhra mezi okem a rukou. Je pro ni důležitý rozvoj jemné motoriky, grafomotoriky, zrakové diference, analýzy a syntézy a prostorové orientace. Pro zjištění úrovně vizuomotoriky se používají tzv. jednotažná cvičení. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 13)

Emocionálně – sociální oblast

Po zahájení školní docházky jsou na osobnost dítěte kladeny velké nároky. Očekává se dostatečná emocionální stabilita, věku přiměřená kontrola emocí, sebeovládání, odolnost vůči frustraci. Mezi dětmi bývají v těchto ohledech značné rozdíly. Důležitá je také sociální vyspělost. Dítě by se mělo dokázat na určitou dobu odloučit od rodičů, být v jiném prostředí, s jinými lidmi, respektovat autoritu, začlenit se do kolektivu, komunikovat s ostatními a spolupracovat. Mělo by také rozumět pravidlům, respektovat je, ale dát najevo i své potřeby. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 6) Na vývoji emocionálně – sociální oblasti se podílí mnoho faktorů. Řadíme tam sociokulturní a ekonomické podmínky ve kterých dítě žije, výchovný a životní styl rodiny, její strukturu a historii. Dalším činitelem je zdravotní stav dítěte, osobnostní charakteristika, mentální vývoj a komunikační schopnosti. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 51)

Pracovní předpoklady

Pracovní předpoklady jsou podmíněné vyzrálostí CNS, zralostí osobnosti a výchovou. Důležitá je míra soustředění na danou činnost, motivace, odolávání rušivým vlivům, záměrná pozornost a její vytrvalost. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 53) Děti by měly mít věku přiměřený smysl pro povinnost, zodpovědnost a být si vědomé, že je důležité úkol splnit. Školák by měl také samostatně přecházet od jedné činnosti ke druhé. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 6) Pro děti je ve škole rovněž důležité pracovní tempo. Pomalí jedinci mají první třídu dost ztíženou. Rozvíjet by se měla také trpělivost. (Ležalová, 2012)

4 ŠKOLNÍ NEZRALOST

Při zjišťování školní zralosti se vychází ze vztahu mezi dosažením tělesné formy dítěte a psychické zralosti. Většina dětí harmonicky dozrává jak v oblasti tělesné i psychické, v šesti letech jsou připravené na vstup do školy a plnění jejích nároků. Pro určitou část populace však může znamenat vstup do školy spousta problémů a stresu. Jsou to děti, které nedosáhly všech vývojových předpokladů a mluvíme u nich o školní nezralosti. (Trpišovská, 1998, str. 38)

Školsky nezralé dítě by jako jeden z prvních měl odhalit učitel mateřské školy. Dále si toho většinou všimnou rodiče, kteří vidí rozdíly mezi jednotlivými dětmi v mateřské škole. Nezralost může být fyzická, psychická a sociální. Fyzická nezralost se projevuje malým a drobným vzrůstem dítěte, častou nemocností, a také horším zdravotním stavem. Pomalejší zrání nervové soustavy má za následek nezralost v oblasti psychické. Ta se projevuje vadami řeči, nedostatečným vývojem grafomotoriky a horší schopností se soustředit. Nadměrná fixace na rodinu zase vypovídá o sociální nezralosti. Na základě výskytu některého zmíněného aspektu se poté uvažuje o odkladu. (Ležalová, 2012)

Školsky nezralé děti trpí dílčím oslabením ve vývoji některých psychických funkcí a schopností, přesto jejich rozumová úroveň odpovídá širší normě, to znamená, že není nižší než lehký podprůměr. Pokud by rozumová úroveň byla podprůměrná, nejednalo by se jen o školní nezralost, ale o snížení předpokladů pro zvládnutí požadavků základní školy. (Říčan, Krejčířová a kol., 2006, str. 306)

Pokud se týká nezralost jen jedné oblasti, lze se na ní zaměřit a rozvíjet ji. Pokud jsou ale rozumové schopnosti dítěte celkově nevyzrálé, mělo by se uvažovat o odkladu školní docházky. Jinou kategorií mohou být děti mimořádně nadané, u kterých může být školní docházka zahájena před dovršením šesti let. (Bednářová, Šmardová, 2010, str. 3)

Říčan, Krejčířová a kol. (2006, str. 307) citují obecné příčiny školní nezralosti a rozdělují je do několika kategorií podle Jiráska a Tiché (1968).

- nedostatky v somatickém vývoji
- snížená inteligence
- nerovnoměrný vývoj, potíže způsobené lehkou mozkovou dysfunkcí
- neurotický povahový vývoj
- nedostatečné výchovné prostředí, důsledky psychické deprivace

Vágnerová (2000a, str. 89, 91) uvádí příčiny školní nezralosti v nezralosti centrální nervové soustavy a jejích důsledků takto:

- nezralost CNS projevující se v nestabilitě a nižší odolnosti vůči školní zátěži
- nezralost CNS ovlivňující lateralitu, motoriku a senzomotorickou koordinaci
- nezralost CNS se projeví i v opožděném rozvoji zrakového a sluchového vnímání (analýza, syntéza a diferenciacce)

4.1 Opatření pro děti školsky nezralé

Pokud jsou odchylky ve vývoji vážnějšího charakteru, je potřeba s dětmi intenzivně trénovat jejich psychické funkce. Na podněcování vývoje se budou zaměřovat učitelky v mateřské škole, je tedy vhodné, aby znaly výsledky z pedagogicko-psychologického vyšetření dítěte. Je na místě, aby své děti rozvíjeli také rodiče. Mohou využít různé materiály pro rozvoj předškolních dětí. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 88) Často se ale stává, že rodiče učitelům neposkytnou vyjádření z pedagogicko-psychologické poradny, a tak je obtížnější určit pro dítě následnou péči. Vždy je vhodná komunikace učitelů, rodičů, psychologů a případně dalších odborníků pro posuzování školní zralosti a následné péče. (Ležalová, 2012)

Při některých základních školách jsou zřizovány přípravné třídy, které jsou určeny pro děti se sociálním znevýhodněním. Cílem je děti učit komunikovat, základům sebeobsluhy, českému jazyku a zabezpečit bezproblémový přechod z mateřské školy do základní. Obsah vzdělávání přípravných tříd je dán Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Jsou určeny pro děti po odkladu školní docházky. O zařazení dítěte do takové třídy rozhoduje ředitel školy na základě žádosti zákonného zástupce a doporučení příslušného poradenského zařízení. (Ležalová, 2012) Na základních školách se může také zřídit třída vyrovnávací anebo doučovací skupinky. Řadí se tam žáci, kteří jsou opoždění ve výuce nebo ji zvládají hůře. V některých případech sem mohou docházet i děti školsky nezralé a poskytnout jim individuálnější péči. (Říčan, Krejčířová a kol., 2006, str. 308)

Při některých pedagogicko – psychologických poradnách bývají nabízeny programy pro rozvíjení funkcí a schopností důležitých právě pro školu. Procvičuje se třídění a seskupování předmětů, logické myšlení, paměť, pozornost, slovní zásoba, motorika a vizuomotorika. Pro cílenou přípravu dětí na vstup do školy vychází řada pomůcek a materiálů. (Říčan, Krejčířová a kol., 2006, str. 307, 308)

5 ODKLAD POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

V případě, že je dítě tělesně nebo duševně nezralé pro zahájení školní docházky, je možné odložit vstup do první třídy o jeden rok. Odklad školní docházky povoluje na základě rodičů ředitel školy a je k tomu zapotřebí doporučení školního poradenského pracoviště anebo lékaře. Důvodem odkladů bývá často strach rodičů z toho, jak se dítěti bude dařit, očekávají nejlepší výsledky, a tak chtějí dítěti dopřát ještě rok pro to, aby více vyspělo. Dalším důvodem bývá také malá informovanost rodičů o tom, kdo bude první třídu učit, jaké má učitel představy o výuce, o pomoci slabším dětem a o komunikaci s rodiči. (Záhme, 2005, str. 142)

Matějček uvádí, že školní začátek by měl být úspěšný a dítěti zajištěn. Proto je v některých případech odklad školní docházky správným řešením a během roku se na školní přípravě může pracovat. (Matějček, 2005, str. 179) Odkladem školní docházky se tedy eliminuje nebo snižuje riziko selhání dítěte v první třídě. To dostává šanci, aby dosáhlo přijatelné úrovně zralosti a připravenosti pro úspěšný školní začátek. (Vágnerová, 2000a, str. 85)

„Není-li dítě tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte v době zápisu dítěte k povinné školní docházce podle § 36 odst. 4, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení, a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“ (§37 odst. 1 školského zákona č. 561/2004 Sb.)

Opožděný nástup do školy

Pokud je dítě po všech stránkách připravené na školu, mělo by do ní nastoupit. Ovšem někdy se setkáváme s tím, že rodiče chtějí dítěti prodloužit dětství a oddálit plnění školních povinností. Může se tím propást doba vhodná pro nástup do školy a dítě pak ztrácí motivaci ke školní práci. V této době, kdy je na jiné vývojové úrovni si nemusí rozumět ani se svými spolužáky. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 88) Dítě by mělo být vyučováno na takové úrovni, jaká je jeho intelektová vyspělost. Nemělo by být přeceňováno, ale ani podhodnoceno, protože se pak nerozvíjí jeho duševní kapacita, ale bývá zanedbávána. (Matějček, 2005, str. 179)

Předčasný nástup do školy

Předčasný nástup se může týkat dětí, které nedosáhly k 1. 9. šest let, ale jejich rodiče žádají o předčasný nástup do školy, protože děti se jeví jako intelektově vyspělé, a to na základě toho, že umí například číst a psát. Rodiče mívají z nástupu do školy o rok déle obavy ze stagnace ve vývoji jejich dítěte. Proto, aby mohlo dítě předčasně nastoupit, je třeba pedagogicko-psychologické vyšetření, a to u dětí narozených od září do prosince, které zjistí, zda je dítě na školu připravené po všech stránkách. Pokud je narozené od ledna do června, je vyžadováno i vyjádření odborného lékaře. Často se stává, že dítě je v některé oblasti na velmi dobré úrovni, avšak v jiné zaostává. U dítěte se vyskytuje nerovnoměrný vývoj psychických funkcí. V těchto případech se nástup nedoporučuje a je dobré se zaměřit na posilování složek, které jsou oslabené. (Kucharská, Švancarová, 2004, str. 88)

O předčasném nástupu můžeme také mluvit u dětí, kterým byl odklad doporučen, ale rodiče i přesto chtěli, aby do školy nastoupilo. Takové dítě, které je nezralé, může během prvního pololetí dostat dodatečný odklad povinné školní docházky. Ten se ale jeví jako nejméně vhodná varianta. Dítě již strávilo určitou dobu ve škole a bylo vytaveno velkému psychickému stresu. Toto může zapříčinit dítěti nedůvěru ke škole a ke svým schopnostem. (Ležalová, 2012)

6 VSTUP DÍTĚTE DO ŠKOLY

„Do vstupu do školy je člověk jako malá zvonečková dráha, která si bezstarostně a bezcílne loudá po kolejích dle vlastního výběru, svým vlastním tempem a do míst, jež si sama zvolí. Najednou se člověk dostane na připravenou trať a musí se postupně propracovat až k železničnímu uzlu, odkud již jede po více či méně pevně daných kolejích svého života.“ (Zähme, 2005, str. 143)

Vstup dítěte do školy je důležitým mezníkem v životě, kdy dochází k velké změně ve způsobu života a sociálních vztazích. Nyní začínají děti školní povinnosti, které nelze odpustit. Ve vhodném rodinném prostředí jsou tyto povinnosti respektovány. Dítě je podporováno, chváleno a má svůj vymezený pracovní prostor. Přijalo tak novou sociální roli a statut žáka. Při vhodném uspořádání učiva a příznivém klimatu třídy jsou uspokojovány potřeby dítěte, zejména potřeba činnosti, zvědavosti a radosti z dovedností. Děti tohoto věku mají zájem o nové informace.

Vstup do školy přináší nové vztahy, a to s učiteli a spolužáky. Děti si uvědomují postavení učitele a ze začátku je pro ně velkou autoritou. Mezi spolužáky vznikají přátelství, ale také rivalita a agresivita. Dítě se učí různým formám sociální interakce, komunikovat v odlišných situacích a s rozdílnými lidmi. Nové je pro něj také hodnocení jeho výkonů učiteli, spolužáky a rodiči. Hodnocení může mít vhodné i nevhodné formy a působí především na sebehodnocení a sebedůvěru. Pro rozvíjení vůle a sebehodnocení je důležité, aby si dítě uvědomilo, že dobrými výkony a úsilím lze dosáhnout vnitřního uspokojení z osvojených dovedností a kladného hodnocení druhých. (Čáp, Mareš, 2007, str. 229, 230)

„Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad.“ (§36 odst. 3 školského zákona č. 561/2004 Sb.)

6.1 Zápis

Zápis je velkou rodinnou událostí a měl by v dítěti vyvolávat jen dobré vzpomínky. Měla by to pro něj být výzva, na kterou se těší a chce ji zvládnout. K zápisu musí být zapsané všechny děti narozené do 31. srpna. Během zápisu se sledují určité aspekty školní zralosti a připravenosti, například vyjadřování dítěte, komunikace s učitelem, výslovnost. Zazpíváním písničky nebo recitováním básničky se zjišťuje paměťová schopnost. Konkrétně se zápis zaměřuje například na znalost základních

barev, soustředění dítěte na činnost, schopnost ji dokončit a v neposlední řadě na citovou a společenskou zralost. (Šimková, 2012, str. 18)

Zápis může škola také využít pro svou prezentaci, představit její program. Pozitivně naladit rodiče s dětmi a zjistit jejich očekávání. Je také dobré sdělit informace o dalších setkáních, předat doporučení a navázat první spolupráci. (Kreisllová, 2008, str. 13)

„Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce, a to v době od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.“ (§36 odst. 4 školského zákona č. 561/2004 Sb.)

Po vydání novely zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a novely vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky vyšla nová informace k organizaci zápisů k povinné školní docházce.

Zápis se dělí na formální a motivační část. Formální části se může zúčastnit jen zákonný zástupce dítěte, který požádá o zápis dítěte k plnění povinné školní docházky. Pokud zákonný zástupce souhlasí s tím, že může být u zápisu přítomno i zapisované dítě, probíhá pak i část motivační. Pro tu je vymezený čas 20 minut a může se skládat z rozhovoru dítěte s učitelem a jiných činností, které ho mají namotivovat pro vstup do školy a lze pomocí nich orientačně posoudit jeho školní připravenost. Pokud jsou během motivační části zařazeny různé hry a vhodná zábavná forma činností, může motivační část trvat 60 minut. Zúčastnění této části není podmínkou pro to, aby bylo dítě přijaté k povinné školní docházce.¹

---

¹ Informace k organizaci zápisů k povinné školní docházce, MŠMT [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-k-organizaci-zapisu-k-povinne-skolni-dochazce>

7 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

Školní věk se obvykle rozděluje na mladší a starší. (např. Trpišovská, 1998, str. 45) Někteří autoři ho rozdělují na mladší, střední a starší školní věk. (např. Vágnerová, 2000b, str. 148) Období mladšího školního žáka je vývojová etapa mezi šestým až jedenáctým, dvanáctým rokem života dítěte, starší školní věk poté mezi dvanáctým a patnáctým rokem.

Začíná vstupem do školy, což představuje velice důležitý krok v životě dítěte. Hra již ustupuje do pozadí a hlavní činností se stává učení. (Trpišovská, 1998, str. 45) Tato doba bývá také označována jako období „hodného dítěte“. (Šulová, 2012)

7.1 Vývoj základních schopností

Výčet jednotlivých schopností se řadí mezi senzomotorické schopnosti. Jejich popis se zaměřuje na to, jak by měly být jednotlivé schopnosti rozvinuté v období mladšího školního věku.

Motorika

Jemná motorika prochází změnami, které umožňuje dokončující osifikace ruky. Grafické projevy jsou jemnější, dítě je zručnější. Dokáže už také pozorně psát delší dobu. (Šulová, 2012) Vývoj motoriky je závislý na funkci nervové soustavy, osifikaci kostí a na svalovém aparátu. Pohybové činnosti se zdokonalují a mezi jednotlivými částmi těla je lepší souhra. Pohyby jsou přesnější, rychlejší, zvyšuje se síla i obratnost dítěte. (Trpišovská, 1998, str. 45)

Kresba

Kresba je detailnější, v šesti letech by měla mít kresba postavy všechny znaky lidského těla. Odlišuje se kresba mužské a ženské postavy. V sedmém roce se zpřesňují proporce, dítě se zaměřuje na účes a oblečení. V osmém roce dochází k přechodu od kresby zepředu k částečnému nebo úplnému profilu. V devíti letech se už objevují snahy o zachycení postavy v pohybu se značnými detaily na oblečení. Do této doby je kresba plošná, až v deseti letech zkouší děti stínovat a tvarovat. Vývoj kresby lidské postavy je v této době ukončen. (Trpišovská, 1998, str. 36)

Hra

Hra je paralela učení a je důležité, jak je k ní dítě vedeno. Zda si může hrát kdy chce a s čím chce nebo zda má určité hry zakázané a má pro ně vymezený časový i plošný prostor. Ve věku dvanácti let se začíná u dětí projevovat zájem o péči o mladší

děti. Jezdí s kočárky, jsou dobrými pečovateli, takové chování se projevuje i u chlapců. Toto období je senzitivní pro budoucí rodičovské chování a děti si ho takto nacvičují na mladších dětech. (Šulová, 2012)

7.2 Kognitivní vývoj

Období bývá popisováno jako doba realismu. Nejprve závisí na názorech dospělých, to se nazývá tzv. naivním realismem. Poté začne mít dítě vlastní názory, je kritičtější a přichází tzv. kritický realismus. Mizí otázka „Proč?“ a začíná samo pátrat po odpovědích. (Šulová, 2012)

Vnímání a pozornost

Vnímání je základem pro vyučování, škola ho činí systematictější a více se uplatňuje analýza. (Trpišovská, 1998, str. 46) Kvalita vnímání i smyslů je značně ovlivňována emocionálním stavem. Smyslové vnímání je členitější a dítě již nevnímá jen celek, ale i detaily. Vnímá už také s cílevědomým zaměřením, je tedy schopné pozorovat a zaznamenávat.

Vnímání času se zkvalitňuje, stejně jako vnímání prostoru, které je kvalitnější než v období předškolním. I přesto jsou stále tyto představy vázány na konkrétní objekty a situace. (Šulová, 2012)

Pro školní vyučování je důležitá pozornost záměrná, která již vyžaduje určité úsilí. Školák je na počátku školní docházky snadno ovlivnitelný něčím novým, neobvyklým a také svými citovými stavy. Procesy vzruchu převládají nad procesy útlumu, dítě tak snadno přenáší svou pozornost od učení na jiné věci. Zatím nemůže svou pozornost rozdělovat, nemá jednotlivé činnosti zautomatizované. Stejně tak se nemůže soustředit na větší množství prvků objektu. Pokud toto není ve škole respektováno, může to zapříčinit značnou neuropsychickou zátěž. Pracovní činnosti by se měly střídat zhruba po deseti minutách, kdy je dítě schopné se plně soustředit. (Trpišovská, 1998, str. 46)

Myšlení

Dítě je již schopné logických operací, které se týkají konkrétních předmětů. Umí se vracet ve své mysli o několik kroků zpět a nalézat chyby. Vnímá také několik dimenzí najednou (například výšku i šířku). (Šulová, 2012) Převládá konkrétně – pojmové myšlení, postupně se vytváří schopnost abstrahování od konkrétního. Trpišovská (1998 str. 47) rozděluje myšlení podle J. Piageta na myšlení názorné

na počátku školního věku, období mezi osmým a jedenáctým rokem je stádiem konkrétních operací a po dvanáctém roce se dítě dostává k abstraktním operacím.

Paměť

Paměť krátkodobá je ustálenější, dlouhodobá se rozvíjí učením. Paměť bývá ovlivněna vnitřní motivací a je stále více zaměřená na situace než na slovní popis. (Šulová, 2012) Je pro ni tedy charakteristická názornost a konkrétnost. Dítě se uchyluje v tomto věku spíše k mechanickému zapamatování. (Trpišovská, 1998, str. 46)

Řeč

Kvalita řeči závisí na možnosti mluvit doma s rodiči, ve škole s učiteli a spolužáky. Rozvíjí se všechny složky řeči a pokračuje její kvalitativní i kvantitativní vývoj. Komunikativní dovednosti jsou ovlivněné vstupem do školy. Dítě by se mělo umět vyjádřit a dekodovat určité texty. (Šulová, 2012)

Představy a fantazie

Bohatství představ je závislé na zážitcích a podnětném prostředí. Vyznačují se živostí a konkrétností. (Trpišovská, 1998, str. 46) Školák je už schopný lépe rozlišit mezi skutečností a fantazií, ovšem je snadno ovlivnitelný autoritou a sociální nákazou. Rozvíjení fantazie se může posilovat s důrazem na tvoření dítěte, které rádo vyrábí z různých materiálů nebo si hraje s maňásky. Dítě mladšího školního věku rádo hraje hry, které rozvíjí jeho myšlení a tvořivost. (Šulová, 2012) Fantazie by se neměla potlačovat, protože je potřebná právě pro tvořivost. (Trpišovská, 1998, str. 46)

Matematické představy

Děti chápou, že mohou být prvky stejné, větší menší, že se sčítá, odčítá a násobí. Prvky jsou schopné třídit do podřazených systémů a podle určitých kritérií. Ví, co zastupuje číslo a jiné matematické znaky. Období školního věku je také doba sběratelská a děti si rády rovnají například hračky podle určitých kritérií. (Šulová, 2012)

7.3 Tělesný vývoj

V šesti letech měří dítě kolem 117 cm a váží zhruba 21,5 kg. Rozdíly mezi chlapci a dívkami se začnou projevovat až v souvislosti se sexuálním dozráváním. (Matějček, Pokorná, 1998, str. 77) Pro mladší školní věk je charakteristický intenzivní růst do výšky, za rok o šest až osm centimetrů. Kostra a svaly sílí, stávají se výkonnějšími. Přesto je třeba respektovat vývojovou nezralost, aby nedošlo k přetěžování a deformacím. Metabolismus, dýchání i činnost krevního oběhu je u dětí poměrně rychlá a je zapotřebí dodržování správné životosprávy. Mozek je lehčí přibližně o 150 g než v dospělosti a diferenciací korových buněk ještě není ukončena. Děti jsou proto snadno unavitelné. V tomto věku se mění vývoj dentice a trvalé zuby nahrazují mléčný chrup. (Trpišovská, 1998, str. 45)

7.4 Sociální vývoj

V procesu socializace je velice důležitým předělem vstup do školy. Zkvalitňuje se sociální reaktivita, protože dítě je již v kontaktu s jedinci různě starými a s odlišnými zájmy. Setkává se také s velkým množstvím autorit. Dítě by mělo mít možnost širokého sociálního kontaktu k procvičování si různých způsobů chování a osvojování si sociálních norem, ale také mít možnost být na určitou dobu samo. Zkvalitňuje se též sociální kontrola a dochází k přijetí norem společensky žádoucího chování. Dítě přechází od heteronomní morálky, kdy se chovalo podle požadavků dospělých, k autonomní morálce. Samo tedy soudí co je a co není špatné. V tomto věku snadno podléhá sociální nákazě a vlivu vrstevníků. Ty potřebuje ke svým hrám a ve skupině získává zkušenosti s různými rolami a sociálním postavením. Pro formování mezilidských vztahů jsou v tomto období důležití vrstevníci, ale také instituce. Škola jako instituce pomáhá dítěti v procesu formování vlastního sebeobrazu a dostává členité informace o sobě samém. (Šulová, 2012)

Dominantní postavení v sociálních vztazích má pro děti učitel. Na začátku školní docházky je pro ně jeho přízeň důležitější než náklonnost spolužáků. Postupně ale jeho autorita klesá, především s vývojem kritického myšlení a udržet si ji dokáže jen výborný učitel. (Trpišovská, 1998, str. 49)

8 PŘÍPRAVNÉ OBDOBÍ PRO PSANÍ A ČTENÍ

Přípravné období na psaní a čtení začíná již v mateřské škole. Děti se učí správnému držení tužky a hygienický návykům. Pokud si vytvoří již v této době špatné návyky, je pak velice obtížné přeučovat děti správným návykům v první třídě základní školy. V přípravném období na čtení jde o připravenost dítěte k výuce mateřského jazyka, to souvisí s jeho myšlením, vnímáním, řečí a vyjadřováním.

8.1 Hygienické návyky při psaní

Úkolem učitele je, aby si žáci osvojili správné hygienické návyky při psaní, které se projeví v jejich písemném projevu. Dalším cílem je to, aby se žáci naučili vnímat, ovládat své tělo a při psaní a kreslení měli uvolněné všechny svalové partie, které se účastní na grafickém projevu. Upevnění návyků vyžaduje delší čas a je vhodné se při vyučovací hodině vždy více zaměřit jen na určitý návyk a ten sledovat. (Šimková, 2012, str. 26, 27)

Držení tužky

Tužka se drží třemi prsty. První článek prostředního prstu tužku podpírá, palec ji přidržuje ze strany a ukazováček je na ni lehce položený shora. Tužka by měla být držena lehce 2-3 cm nad špičkou hrotu. Prsteníček a malíček jsou mírně skrčené a pohybují se volně pod řádkou. Tužka směřuje mezi loket a rameno nebo těsně vedle něho. Levák drží tužku obdobným způsobem jako pravák.

Poloha ruky

Ruka je vedena pod řádky a spočívá na malíčku. Nepíšící ruka má opěrnou funkci, přidržuje a posunuje papír.

Sklon písma

Tolerance sklonu písma je 60–90 °, vzorový je 75°. U leváků by měl učitel být ke sklonu písma tolerantnější.

Sklon papíru

Pravák si natáčí sešit pravým horním rohem vzhůru, leváci naopak. Mělo by to být od střední roviny těla, která je dána nosem a páteří. Leváci mohou mít sešit nakloněný i tak, aby byly řádky k hraně lavici vodorovně. Je třeba respektovat individuální zvláštnosti dětí.

Držení těla

Hlava má být v prodloužení osy páteře, oči by měly být vzdáleny od papíru 25–30 cm. Předloktí vytváří na lavici stříšku a lokty jsou mimo lavici. Výška lavice by měla být taková, aby předloktí položené na desce svíralo s paží úhel 80–90°. Trup by mělo mít dítě mírně v předklonu, ale tak, aby se nedotýkal přední hrany lavice. Váha těla má být na sedadle, na kterém dítě sedí na 2/3. Nohy jsou ohnuté v kolenou a chodidla by měla být na podlaze. (Šimková, 2012, str. 22–25)

8.2 Předškolní příprava na psaní

Předškolní děti by se měly v mateřské škole (dále jen MŠ) připravovat na psaní, učit se udržet pozornost, spolupracovat, osvojit si různé vědomosti a návyky (například hygienické a pracovní), zdokonalovat smyslové vnímání, tvarovou paměť, postřeh a představivost. Kresebnými cviky by si měly děti uvolňovat ruku.

Různými činnostmi a úkoly děti cvičí obratnost ruky. Mohou navlékat korálky, stavět stavebnice, sestavovat mozaiky, pracovat s modelínou, nůžkami, textiliemi a papírem.

Specifickou přípravu na psaní představuje v MŠ psaní a kreslení na kolmou nebo šikmou plochu měkkým materiálem na velké formáty papíru. Tvary je dobré motivovat například pohybem zvířat, věcí a přírodními jevy. Tyto cviky se provádí většinou vstojе svižnými tahy a obměňují velikost a barvy. Důležité je naučit leváky správnému úchopu psacího náčiní, k tomu je dobré využívat svislou nebo kolmou plochu, která je nutí ke správnému úchopu. Postupně začínají děti provádět cviky i v sedě, zkouší psát nejjednodušší prvky do řádků a linie začínají být uspořádanější. V MŠ je dobré využívat různé pomůcky, které dětem pomáhají správně držet psací náčiní. Mohou se používat trojhranné pastelky a tužky, nástavce na tužku a pro správný směr papírový kornout z průklepového papíru nasazený na psacím náčiní ukazující správný směr tužky. (Šimková, 2012, str. 6, 7)

8.3 Přípravné období na psaní, přípravné a kresebné cviky

Počáteční vyučování psaní v prvním ročníku navazuje na předškolní přípravu. Předškolák je schopný kreslit a psát podle předlohy rovné i šikmé čáry, vlnovky i smyčky. Píše je do řádku, na jehož začátku jsou vzory průpravných cviků. Jak dokáže vzory cviků ztvárnit je závislé na hygienických, pracovních návycích při psaní a osvojenou technikou. Psaní je obtížnou činností, při které je v součinnosti asi 500 svalů. Děti při ní vynakládají poměrně značnou sílu. Pro uvolnění paže a ruky je zapotřebí zařazovat před samotným psaním přípravné cviky, ty je vhodné zařazovat i během psaní a opakovaně po celý školní rok. Nejprve se zaměřujeme na uvolnění ramene, paže a předloktí, poté zařazujeme cviky na uvolnění zápěstí a prstů. Cviky motivujeme činnostmi blízkými dětem, například hraní na pomyslnou flétnu, piano, psaní na počítači, trhání jablek. (Šimková, 2012, str. 33)

Po přípravných cvicích zařazujeme cviky kresebné. Díky nim se pohyb dále uvolňuje a rozvíjí. Tyto cviky vypovídají o plynulosti pohybu, jistotě, napětí a třesoucí se ruce. Jsou složeny z různých tvarů a pohybů, které jsou potřebné k osvojování písma. V pracovních listech bývají metodicky zpracované a pro děti různě motivované například kuřátko zobe, auto jede. Úkolem těchto cviků je koordinace činnosti mozkových center a zrakových orgánů se svalovým aparátem ruky. Jde o svižný a uvolněný pohyb ruky po papíře. Cviky se provádějí měkkým materiálem, zpočátku vstoje, nepodepřenou rukou s využíváním většího formátu papíru, kdy se kreslicí náčiní drží v polovině. Později se provádějí vsedě na menší formát, začínají být uspořádané do řádků a objevují se první grafické prvky. S těmito cviky lze kombinovat psaní hůlkovým písmem. Důležité je, aby děti neměly z činnosti strach a ve třídě byla pohoda. (Šimková, 2012, str. 34, 35) K přípravě psaní se také využívají jednotažky. Děti z nich mají radost, mohou si je samy vymýšlet. Jednotažky navádí ke psaní jedním tahem a při jejich psaní dochází k intenzivnímu pohybu ruky vpravo jako při psaní. (Šimková, 2012, str. 45)

8.4 Metody výuky čtení

Metody výuky čtení se rozdělují na analytické, syntetické a analyticko-syntetické.

V syntetických metodách jde nejprve o zvládnutí techniky čtení a až poté o porozumění textu. Jednotlivé prvky jsou spojovány v celek. (Mrázová, 2000, str. 13) V analytických

metodách jde o porozumění textu. Vychází z celku, kdy se analyzují věty a slova. Metoda analyticko-syntetická je dnes nejrozšířenější. Jde nejprve o sluchovou a poté o zrakovou analýzu a syntézu. (Mrázová, 2000, str. 16, 17)

Analyticko-syntetická metoda výuky čtení

Tato metoda využívá postup analytický i syntetický. Nové písmeno bývá vyvozené z mluvené řeči (slova) a je poté analyzováno na slabiky a hlásky. K těm jsou následně přiřazená písmena. Po tomto analytickém procesu přichází proces syntézy, kdy se spojují písmena do slabik, slov a později se tato slova píší. (Kreisllová, 2008, str. 61) Žáci se učí přečíst, napsat a chápou vzájemný vztah těchto činností. Poznávají písmeno, zařazují ho do slov a vět. Při této metodě nic neodhadují, ale učí se uvědoměle a rozvíjí se jejich myšlenkové schopnosti. (Mrázová, 2000, str. 16–17)

Výhodami této metody jsou systematické procvičení všech písmen a dostatečné množství učebnic. Nevýhodami mohou být stereotypní a mechanická práce se slabikou, čtení slabik bez významu a písmeno, které se využívá ve všech čtyřech tvarech. (Kreisllová, 2008, str. 61)

Výuka čtení má tři etapy:

1. etapa jazykové přípravy

Průměrná délka této etapy bývá pět týdnů a odvíjí se od individuálních schopností žáků. Během této etapy se rozvíjí zrakové, sluchové vnímání, paměť, pozornost, představivost, řeč, výslovnost a práce s dechem. Některé soubory pro výuku počátečního psaní mají samostatné učebnice právě pro toto období. (Křivánek, Wildová, 1998, str. 45, 46) V této etapě se žáci seznamují s prvními písmeny. Vyvozují hlásky na začátku, na konci, uprostřed slov a seznamují se s jejich tvary příslušící tiskacím písmenům. (Křivánek, Wildová, 1998, str. 49)

2. etapa slabičně analytického způsobu čtení

V této etapě se začíná zpočátku se čtením otevřených slabik (souhláska – samohláska) a slov z nich složených. Poté se čtou slabiky zavřené (souhláska – samohláska-souhláska), slova jednoslabičná, víceslabičná tvořené a zakončené zavřenou slabikou. Po zvládnutí prvních slov už mohou žáci číst krátké věty z tabule. Následuje čtení slov s dvojháskou au, ou a slov se skupinou dvou souhlásek na začátku a uvnitř slova. V další fázi se nacvičuje čtení slov se slabikotvorným r, l, se skupinami di, ti, ni,

dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě a jako poslední se čtou slova s d', ť, ň. (Křivánek, Wildová, 1998, str. 50–55)

3. etapa plynulého čtení slov a vět

Do konce školního roku by měla většina žáků číst plynule celá slova a mluvní takty. Je možné využívat vedle učebnic i knihy, časopisy a učit se číst s porozuměním a správným přízvukem. (Křivánek, Wildová, 1998, str. 56)

Genetická metoda

V této metodě se nejdřív pracuje jen s velkými tiskacími písmeny a čtení se vyučuje prostřednictvím hláskování. V této metodě se vůbec neslabikuje, žák nejprve slovo vyhláskuje a až poté ho vysloví celé. Zhruba po osmi týdnech přechází žáci ke čtení malých tiskacích písmen a seznamují se i s tvary psacího písma. Čtení je při této metodě spojováno rovnou se psaním. Žáci rovnou zapisují hůlkovým písmem to, co přečtou.

Výhodami této metody jsou čtení s porozuměním, uvolňování ruky při psaní hůlkových tvarů a tím, že děti již od počátku i píší, si mohou velice rychle zapisovat a číst svoje myšlenky. Nevýhodou genetické metody bývá u některých žáků přetrvávající dvojitě psaní, nezbytná spolupráce s rodiči a omezený výběr učebnic. (Kreisllová, 2008, str. 61, 62)

Analyticko-syntetická metoda s využitím velkých tiskacích písmen

Tato metoda je spojením genetické a analyticko-syntetické metody. Vyvozují se tiskací písmena stejně jako v metodě genetické, ale při výuce čtení se používá i práce se slabikou. Výhody jsou stejné jako u genetické metody. Nevýhodou je omezený výběr učebnic. (Kreisllová, 2008, str. 62)

Sfumato metoda

Metoda sfumato je technika splývavého čtení. Důležité je při ní správné dýchání a umístění tónu v dutině ústní. Vychází z toho, že lidská řeč je zpívaná, a tak podle ní deklamační techniky vytváří špatné návyky. Dítě prochází nejprve intonačním vývojem, dokonale rozlišuje dlouhé a krátké samohlásky a učí se pečlivě vyslovovat. Zásadní je také pro dítě dramatický prožitek při čtení. Pro výuku touto metodou je zapotřebí, aby měl učitel splněný kurz.

Výhoda je, že se zabráňuje dvojitému čtení, čtení je s porozuměním, a dítě je pozorné, soustředěné a zároveň aktivní.²

8.5 Přípravné období na čtení

Etapa přípravného období na čtení neboli předslabikářové období, je první ze tří etap, ze kterých se skládá elementární nácvik čtení. Tato etapa je nejzávažnější, trvá přibližně šest až osm týdnů. Zaměřuje se na rozvoj dechových, hlasových a artikulačních cvičení a rozvoj poznávacích procesů. (Mrázová, 2000, str. 17)

Dechová cvičení

Při nich se zaměřujeme na brániční vědomé dýchání, nádech nosem, zpomalení výdechu a posilování dechu. Dech se cvičí proto, aby bylo čtení plynulé a žák uměl se svým dechem hospodařit. Při provádění těchto cviků je důležité hygienické prostředí a správné provádění.

Hlasová cvičení

Při cvičení hlasu jde především o měkký hlasový začátek. Hlas by měl být znělý a krk při mluvě uvolněný. To je podmíněno správným dechem.

Artikulační cvičení

Cílem těchto cvičení je uvolnění jazyka, mimických svalů, čelisti a rtů. Přípravují se tak mluvidla na řeč a upevňuje se správné tvoření hlásek.

Dech, hlas a mluvidla procvičujeme během pěti minut na začátku výuky v rámci hlasové rozcvičky. (Mrázová, 2000, str. 17–19)

Rozvoj poznávacích procesů

Do poznávacích procesů, které jsou zapotřebí v předslabikářovém období rozvíjet, se řadí zrakové a sluchové vnímání (diferenciace a paměť), sluchová a zraková motorická koordinace, orientace v prostoru, rozvoj řeči, jazyka a slovní zásoby. Tyto procesy zlepšují fonemický sluch, schopnost analýzy a syntézy, orientaci v textu. (Mrázová, 2000, str. 22–26)

Nejprve se žáci seznamují se zvukovou formou řeči, na kterou navazuje grafické zaznamenávání mluvené řeči pomocí písmen. Již v předslabikářovém období se žáci seznamují s prvními hlásky a písmeny. (Mrázová, 2000, str. 23)

---

² O metodice Sfumato, Sfumato [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://www.sfumato.cz/metodika-sfumato.html>

II VÝZKUMNÁ ČÁST

10 UVEDENÍ DO VÝZKUMU A POUŽITÝCH METOD

V teoretické části jsem se zabývala školní zralostí, psychickým i fyzickým vývojem předškolních i školních dětí, zápisy a následným vstupem dětí do školy. Ve výzkumné části se zaměřuji na školní zralost dětí a jejich přípravou v mateřských školách. Následně se zabývám vstupem dětí do škol a utvářením počáteční gramotnosti s návazností na výuku počátečního psaní.

Ve školním roce 2017/2018 jsem pozorovala přípravu dětí v mateřských školách v Kremži, v Chlumu, v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou. Pro získání výsledků byly použity kresby lidských postav od dětí v jednotlivých mateřských školách. Zúčastnila jsem se také zápisů probíhajících od 1. dubna 2017 do 30. dubna 2017, jejichž výsledky jsem zpracovala do grafů. Ve školním roce 2018/2019 jsem chodila na pozorování do základních škol (dále jen ZŠ) v Křemži, v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou, kam nastoupily děti z mateřských škol, do kterých jsem docházela na pozorování. Pro potřeby práce jsem také využila formu dotazníku pro všechny učitelky v mateřských a základních školách, kde jsem prováděla pozorování. V prvních třídách jsem se zaměřila na dodržování hygienických návyků dětí při psaní, ke kterému jsem využila pozorování a zápis do tabulky. Následně byly získané výsledky vyhodnoceny.

11 CHARAKTERISTIKA VYŠETŘOVANÉHO SOUBORU

Během školního roku 2017/2018 jsem docházela na pravidelnou praxi do čtyř MŠ, kde jsem pozorovala práci s předškolními dětmi, přípravu na vstup do školy a jejich vývoj během posledního roku školní docházky v MŠ. Pro analýzu kreseb jsem nechala děti nakreslit lidskou postavu a paní učitelkám jsem dala vyplnit dotazník týkající se školní zralosti a přípravy předškolních dětí na vstup do školy. Navštěvovala jsem mateřské školy v Křemži a v Chlumu, které jsou součástí právního subjektu Základní školy v Křemži, a také MŠ v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou. S těmito dětmi jsem dále pokračovala na základních školách ve školním roce 2018/2019, kdy jsem docházela do základní školy v Křemži, v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou, právě proto, abych viděla adaptaci dětí v prvních třídách a utváření počáteční gramotnosti.

11.1 Charakteristika a popis mateřských škol

Mateřská škola Křemže

Mateřská škola se nachází v malebném údolí Křemežského potoka na Českokrumlovsku. Byla postavena v roce 1977 za přispění rodičů z celého okolí. Mateřská škola je součástí právního subjektu Základní školy v Křemži. Třípatrová konstrukční budova MŠ je umístěna v klidné části městyse. Výhodou je její velká školní zahrada, která je celoročně využívána. Nejmenší děti využívají prostory přední zahrady, mladší školní a předškolní děti využívají zahrady za budovou. Zahrady jsou vybaveny pískovišti, průlezovými sestavami, houpačkou a skluzavkou, kolotoči a trampolínami. Část zahrady určená předškolním dětem, je postupně upravována dle principu „Přírodní zahrada“. Využívá se také nedaleké dopravní hřiště před základní školou a v blízkosti se nachází les, louky i několik rybníků.

Celková kapacita MŠ je v současné době 84 dětí. V přízemí se nachází třída pro nejmenší děti ve věku tři až čtyři roky – Malíci. První patro navštěvují Prostředníci, děti čtyř až šestileté. V druhém patře jsou děti ve věku pěti až sedmi let, Palečci. Kapacita jednotlivých tříd je 28 dětí.

V roce 2013 prošla MŠ rekonstrukcí. Městys i přilehlé obce z větší části spadají do CHKO Blanský les. Mateřská škola se tak snaží vést děti k ochraně životního prostředí. Jsou obklopeny přírodou, která jim má otevírat bránu poznání.

Všechny třídy jsou rozděleny do tří zón na hrací koutky – dětská kuchyňka, obchod, domeček pro panenky, v každé třídě je dostupná knihovna. Dále je ve třídě

volná plocha určená pro stavění ze stavebnic, cvičení, pohybové aktivity a prostor se stolečky určený pro klidové činnosti, který je rovněž využíván jako jídelna. Ve všech třídách jsou barevné stolky a židle různých velikostí.

Třídy jsou vybaveny hračkami a pomůckami pro všestranný rozvoj dětí. K námětovým hrám slouží hrací koutky, kočárky s panenkami, autodráha, molitanové kostky aj. Děti mají k dispozici také dostatek stavebnic pro svoji tvořivou činnost. Předškolní třída je velmi dobře vybavena didaktickými hračkami a pomůckami (PŘÍLOHA 1). MŠ Křemže nabízí jako zájmové kroužky tanečky a keramiku.³

Ve třídě předškoláků bylo ve školním roce 2017/2018 24 dětí, z toho 15 dívek a 9 chlapců, v dubnu se změnil stav na 11 chlapců a 14 dívek. Ve třídě mladších dětí bylo také šest předškoláků, z nichž měly čtyři děti odklad a dvě šly do ZŠ. Ve třídě předškoláků měl odklad pro školní rok 2018/2019 jeden chlapec, důvodem byla nepřipravenost ve všech oblastech a příliš velká hravost. S odkladem pro školní rok 2017/2018 byli ve třídě tři chlapci. Důvod u prvního chlapce byla emočně-sociální nezralost a nedostatečný tělesný vývoj, u druhého celková nezralost, nedostatečně rozvinuté vědomosti, opožděný mentální vývoj a pasivní negativismus, to vše z důvodu sociální deprivace. U třetího chlapce byly zhoršené percepčně motorické dovednosti a pracovně volní vlastnosti. Do základní školy nastoupilo z MŠ 26 dětí.

Ve třídě učí dvě paní učitelky. Paní učitelka N. má vystudovanou střední pedagogickou školu (dále jen SPgŠ) ve Stříbře a učí přes 30 let. Paní učitelka V. má vystudované Učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě a její délka praxe je devět let.

Paní učitelky si vedou portfolia dětí. Zakládají do nich pracovní a hodnotící list. Další hodnotící listy si vytvářejí paní učitelky samy (PŘÍLOHA 2A), díky nim ví, na čem je s dětmi potřeba pracovat. První hodnotící list se zaměřuje na barvy, geometrické tvary, výslovnost a laterální. Druhý hodnotící list se zaměřuje například na zavazování kličky, trhání papíru podle čáry, kreslení podle diktátu, grafomotoriku, počítání, sestavování příběhu z obrázků, stříhání. Obsahuje seznam všech dětí a také datum, kdy se na tyto jednotlivé činnosti paní učitelky zaměřovaly. Speciálními značkami si paní učitelky značí, jak děti tyto jednotlivé činnosti zvládají. Vidí tak jednotlivé pokroky každého dítěte a zároveň rozdíl mezi všemi dětmi.

---

³ŠVP školka, ZŠ MŠ Křemže [online]. [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <http://zsmkremze.cz/cz/dokumenty>

Mateřská škola Chlum

Mateřská škola v Chlumu je součástí právního subjektu Základní školy v Křemži. Provoz této mateřské školy byl zahájen v roce 1977. Je to malá dvoutrídňá škola s celodenním provozem, kterou navštěvují děti od tří do sedmi let. Její kapacita je 40 dětí. Rozdělena je na dvě třídy, třída mladších dětí Malíčků a třída předškoláků Velíčků. Škola má rodinný a útulný charakter, přispívá tomu pozice na návsi v obci Chlumu a blízkost okolní přírodě. Toho mateřská škola využívá, propojuje činnosti s okolní přírodou a tráví venku spoustu času. Zahrada je menších rozměrů. Nabízí dětem pískoviště, kovovou zeměkouli, chatku a chaloupku, skládací stolečky a lavičky, kamenné ohniště, dřevěnou sestavu průlezek a houpaček, žebřík se skluzavkou, prostor pro míčové a pohybové hry. Je zde také záhonek pro pěstitelské činnosti a vybudovaný kopec pro sportovní, a především zimní činnosti.

Prostor třídy předškoláků je rozdělen na hernu a jídelnu. Herna slouží ke spontánní a řízené činnosti. Třída má v prostoru jídelny dva stoly pro šest dětí a jeden pro čtyři děti. Kromě svačin tam děti hrají stolní hry nebo se zde věnují výtvarným a pracovním činnostem.

Ve třídách jsou televize, křídlová tabule a u mladších dětí velký dotykový tablet. Ve třídě předškoláků mají v teráriu děti suchozemskou želvu (PŘÍLOHA 3), o kterou se během roku společně starají. Třída Velíčků nemá ložnici, lehátka jsou rozložená při odpočinku v prostoru herny na koberci. Zájmové kroužky mateřská škola nenabízí.⁴

Ve třídě předškoláků bylo ve školním roce 2017/2018 13 dětí, z toho 2 dívky a 11 chlapců. Ve třídě byly tři děti s odkladem pro školní rok 2017/2018, z toho dva chlapci a jedna dívka. U chlapců byla důvodem špatná grafomotorika a celková nevyzrálость. U dívky byl odklad vyžadován rodiči, podle paní učitelky nebyl zapotřebí. Důvodem odkladu dívky byla drobná postava a alergie na lepek. Pro školní rok 2018/2019 nastoupily všechny děti do základní školy bez jediného odkladu. Paní učitelka v této třídě je jen jedna, má vystudovanou SPgŠ Prachatice a její délka praxe je 35 let.

Paní učitelka nevede portfolia dětí, ale má složky s evidenčním a hodnotícím listem (PŘÍLOHA 2B). Protože je ve třídě méně dětí, má velice dobrý přehled o každém dítěti a ví, na čem je potřeba s dětmi pracovat.

---

⁴ Charakteristika MŠ v Chlumu, ZŠ MŠ Křemže [online]. [cit. 2018-06-07].
Dostupné z: http://zsmskremze.cz/cz/charakteristika_ms

Mateřská škola Hrdějovice

Mateřská škola v Hrdějovicích funguje od roku 1987, leží uprostřed sídliště. Škola je pavilónového typu s dvěma odděleními. Kapacita je 56 dětí, z toho 28 dětí na každou třídu. Mladší děti ve věku od tří do čtyř let jsou v jedné třídě Sluníček a starší děti od čtyř let jsou ve druhé třídě Vodníků. Víze mateřské školy je základ zdravého životního stylu a ochrany životního prostředí.

Prostor třídy starších dětí je rozdělen na poměrně velkou hernu, jídelnu, kuchyňku a koupelnu s WC. Mateřská škola je obklopena velikou zmodernizovanou školní zahradou s dřevěnou sestavou průlezek, houpaček a prostor pro volnou hru dětí. Nabídka zájmových kroužků obsahuje zumbu, jógu, flétnu a kroužek šikovné ruce.⁵

Ve třídě starších dětí bylo ve školním roce 2017/2018 28 dětí, z toho 24 předškoláků, z nich 16 dívek a 8 chlapců. Ve třídě byly tři děti s odkladem pro školní rok 2017/2018 z toho dva chlapci a jedna dívka. Důvodem odkladu u dívky byla zhoršená výslovnost, u prvního chlapce roztěkanost a u druhého chlapce chtěli odklad rodiče, i přesto, že paní učitelky odklad nedoporučily. Pro školní rok 2018/2019 šlo do základní školy Hrdějovice 20 dětí, dvě děti odešly do jiné základní školy, dvě dívky mají odklad z důvodu celkové nevyzrálosti. Ve třídě učí dvě paní učitelky. Paní učitelka E. má vystudovanou SPgŠ Prachatice a učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě. Délka její praxe je 12 let. Druhá paní učitelka V. má vystudovanou SPgŠ Obrataň a učí v mateřské škole šest let.

Paní učitelky si vedou složky dětí, kam zakládají hodnotící listy (PŘÍLOHA 2C). Hodnocení probíhá formou známkování od jedničky do pětky, a to dvakrát ročně. K dispozici mají také hodnocení ze třídy mladších dětí, toto hodnocení obsahuje také úvodní hodnocení, které se provádí po vstupu dítěte do MŠ. Mohou tedy vidět vývoj dětí od nástupu do MŠ až po odchod do ZŠ. Dále je ve složkách kresba postavy, vyšetření z pedagogicko – psychologické poradny, rozhodnutí o odkladu a např. alergie dětí.

Mateřská škola Boršov nad Vltavou

Mateřská škola Boršov nad Vltavou je v provozu od roku 1983 a je pavilónového typu. Mateřská škola má čtyři třídy. V oranžovém pavilonu jsou děti od čtyř a půl do sedmi let, ve žlutém pavilonu jsou dvě třídy s dětmi od tří let do čtyř a půl roku. Poslední třída je také pro děti staré čtyři a půl roku až sedm let. Od září 2013 je odloučeným pracovištěm MŠ Boršova nad Vltavou Mateřská škola ve Vrábči.

---

⁵ O naší školce, MŠ Hrdějovice, [online]. [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <https://mshrdejovice.cz/>

Na podzim 2015 se zrekonstruovala zahrada (PŘÍLOHA 3), kde mohou děti sportovat, prozkoumávat přírodu, poznávat nové věci a starat se o rostliny a zvířata. Mateřská škola je zaměřená na přírodu a pohyb dětí. Nabízí různé zájmové kroužky jako výtvarnou výchovu, anglický jazyk, sportovní a gymnastickou přípravu, logopedii.

Prostory třídy předškoláků jsou rozděleny do tří místností. První místnost je pracovna pro řízenou a výtvarnou činnost. Je zde i interaktivní tabule. Druhá místnost slouží ke hře dětí. Využívá se také ke komunikativnímu kruhu a odpočinku po obědě. Třetí místnost je prostorná moderně vybavená tělocvična (PŘÍLOHA 3) k pohybovým aktivitám a pro volnou hru dětí.⁶

Ve třídě předškoláků bylo pro školní rok 2017/2018 27 dětí, z toho 14 dívek a 13 chlapců. Ve třídě byla asistentka pedagoga, protože jeden z chlapců byl po dětské mozkové obrně. Asistentka chlapci pomáhala při řízené činnosti a při spontánních činnostech často pracovala s chlapcem na přípravě vstupu do základní školy. Chlapec měl upravenou lavici a židli, jinak byl bez omezení a zapojoval se do všech činností. Dva chlapci docházeli do mateřské školy v Boršově jen na dva dny v týdnu, protože tři dny navštěvovali lesní mateřskou školu.

Ve třídě bylo pět dětí s odkladem ze školního roku 2017/2018. Byli to čtyři chlapci a jedna dívka. U prvního chlapce byla důvodem nevyhraněná laterální a emočně sociální nezralost, u druhého chlapce byla důvodem také emočně sociální nezralost a drobná postava, třetí chlapec byl taktéž emočně nezralý a nepřipravený v oblasti percepčně motorické. Čtvrtý chlapec byl po dětské mozkové obrně, měl špatnou koordinaci, grafomotoriku, zrakové vady, logopedické problémy a zhoršenou pozornost. Důvodem odkladu u dívky byla drobnější postava a emoční nezralost.

Pro školní rok 2018/2019 mělo odklad pět dětí. Byli to dva chlapci a tři dívky. U prvního chlapce byla důvodem celková nevyzrálость, u druhého sociální nezralost a nedostatečně rozvinutá grafomotorika. U první dívky byla sociální a emoční nezralost, u druhé také emoční nezralost a zhoršená sluchová percepce. U třetí dívky taktéž emoční nezralost, zhoršená pozornost a percepčně motorické funkce.

Ve třídě učí dvě paní učitelky. Paní učitelka G. má vystudovanou SPgŠ Prachatice a učitelství pro mateřské školy na Jihočeské univerzitě, její praxe je deset let. Druhá paní učitelka je zároveň ředitelkou mateřské školy, má bakalářský titul z oboru speciální pedagogika. Její délka praxe je osm let.

---

⁶ O školce, MŠ Boršov, [online]. [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <http://www.msborsov.cz/>

Paní učitelky si vedou portfolia dětí (PŘÍLOHA 2D), která obsahují kresbu postavy, poznámky paní učitelky ke každému dítěti a hodnotící list zaměřující se na sociální, psychickou a kognitivní stránku dětí. Hodnocení je od nástupu do mateřské školy a provádí se třikrát ročně.

Také mají děti portfolia na chodbě, což jsou zavěšené desky s pracovními listy dětí. Rodiče si je tak mohou prohlédnout, vidí výsledky práce i rozdíl ve výkonu jednotlivých dětí, které mají na práci stejný čas a podmínky.

11.2 Charakteristika a popis základních škol

Základní škola Křemže

Základní škola se skládá z prvního i druhého stupeň a nyní má patnáct tříd. Pro školní rok 2018/2019 má první stupeň v každém ročníku dvě třídy, druhý stupeň má paralelní třídy jen v šesté třídě. Ve třídách bývá od sedmnácti po jednatřicet žáků. Škola má kolem 330 žáků. Těm nabízí počítačovou učebnu, hudebnu, odborné učebny fyziky, interaktivní učebny, prostornou tělocvičnu, asfaltové dopravní hřiště, basketbalové hřiště a rozsáhlý školní pozemek. Ten se skládá z dětského hřiště, zeleninové zahrady, sadu ovocných stromů, pastviny pro ovce a park se stromy a vodním biotopem. Škola také nabízí výtvarný kroužek, vaření, hru na kytaru, volejbal, florbal a gymnastiku.⁷

První ročník má dvě třídy. Třída s paní učitelkou D. má 22 žáků z toho 7 chlapců a 15 dívek. Ve třídě jsou tři leváci. Paní učitelka má vystudované Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích a její délka praxe je 25 let.

Na začátku školního roku začínali všichni žáci psát tužkou, postupně přecházeli podle rozhodnutí paní učitelky na psaní perem, kterým psala celá třída v prosinci.

Třída s paní učitelkou M. má 21 žáků z toho 13 chlapců a 8 dívek. Ve třídě jsou tři leváci. Na začátku školního roku byl ve třídě asistent pedagoga, který odešel, protože chlapec, kvůli kterému tam asistent byl, přešel na jinou školu. Ve třídě je stále stejný počet žáků, protože nastoupilo nové dítě. Paní učitelka má vystudované Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích a její délka praxe je deset let.

Na začátku školního roku začínali všichni žáci psát tužkou. Během prvního pololetí jim rozdávala paní učitelka razítka a za jejich určitý počet mohli žáci začít psát perem. Postupně přešli na psaní perem všechny děti do Vánoc. Pro výuku psaní a čtení první ročníky používají učebnice od Nové školy (2017).

Základní škola Hrdějovice

Základní škola v Hrdějovicích má pouze první stupeň. Její kapacita je 125 žáků. Průměrně bývá ve třídách kolem 22 žáků. Každý ročník má svou učebnu, kde je odpočinkový kout s kobercem. Škola má počítačovou učebnu, v každé třídě interaktivní tabuli a žákům je k dispozici také knihovna. Na výuku tělesné výchovy dochází žáci do tělocvičny v obci. K pohybovým aktivitám využívají venkovní sportovní areál,

---

⁷ Charakteristika školy, ZŠ MŠ Křemže [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: http://www.zsmskremze.cz/cz/charakteristika_skoly

běžeckou dráhu, šplhadla, doskočiště, houpačky a prolézačky. Zahrada slouží také k pozorování ekosystému. Žáci mohou docházet na kroužek anglického jazyka, na kroužek dovedné ruce, na věda nás baví, náboženství, tvořivou dílnu, hudební a sportovní kroužek.⁸

Ve třídě paní učitelky je 21 dětí, z toho 9 chlapců a 12 děvčat. Levák je ve třídě jeden. Paní učitelka má vystudované Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích a její délka praxe je 20 let.

Na začátku roku používá celá třída tužku, po přípravných cvičích rozhodne paní učitelka, kdo bude pokračovat ve psaní perem. Rozhoduje se podle toho, zda děti drží tužku volně, netlačí a mají uvolněnou ruku. Kolem prosince přechází většina žáků k psaní perem. Čtení se ve škole vyučuje již šest let genetickou metodou. K výuce čtení a psaní první ročník využívá učebnici od SPN Učíme se číst.

Základní škola Boršov nad Vltavou

Základní škola je malotřídní školou s kapacitou 160 dětí, má pouze první stupeň. Budova má sedm učeben. Pro školní rok 2018/2019 má 2., 3. a 5. ročník dvě třídy, 1. a 4. ročník jen jednu třídu. Škola spolupracuje s ostatními školami, na které žáci přecházejí na druhý stupeň. Škola nabízí velkou zahradu, je dobře vybavena výpočetní technikou a stále doplňovanou knihovnou. K výuce tělesné výchovy využívá Sokolovnu, která se nachází 50 metrů od školy. Škola nabízí žákům výtvarně – keramický kroužek, šikovné ruce, hru na hudební nástroj, angličtinu, pěvecký sbor, věda nás baví a mažoretky.⁹

Třída paní učitelky L. má 25 žáků z toho 15 chlapců a 10 dívek. Ve třídě jsou čtyři leváci. Paní učitelka má vystudované Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na pedagogické fakultě v Českých Budějovicích a její délka praxe je 15 let. Ve třídě je osobní asistent pro chlapce, který je po dětské mozkové obrně.

Na začátku školního roku začínali všichni žáci psát tužkou. Během prvního pololetí jim rozdávala paní učitelka diplomy za psaní perem, a tak postupně přecházeli všichni žáci po jejím rozhodnutí na psaní perem.

Pro výuku psaní a čtení první ročník používá učebnice od didaktisu Zetíkovu cestu (2015).

---

⁸ Základní škola, ZŠ Hrdějovice [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://www.zshrdejovice.cz/index.php/zakladni-skola/o-skole>

⁹ Základní škola, ZŠ Boršov [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://www.zsborsov.cz/obyvatele/>

12 POZOROVÁNÍ A PRÁCE S DĚTMI V PODMÍNKÁCH PŘEDŠKOLNÍ PÉČE

V MŠ jsem pozorovala, jak děti dodržují hygienické návyky při psaní a kreslení. Také jsem se zaměřovala na to, jakým způsobem rozvíjí paní učitelky u dětí grafomotoriku a jaké pomůcky využívají ke správnému úchopu psacího náčiní. Docházela jsem do čtyř mateřských škol, což bylo dohromady 93 dětí. Paní učitelkám, ke kterým jsem docházela do třídy, byly také rozdány dotazníky týkající se školní zralosti a přípravě dětí na vstup do školy.

Hygienické návyky při kreslení a kresebných cvicích

V jednotlivých třídách jsem zjišťovala, kolik je zde leváků a jaký k nim mají paní učitelky přístup, jak se rozvíjí grafomotorika dětí, zda se například učí zavazovat tkaničky, poznávat a případně psát písmena, a také, jak se děti učí správnému úchopu tužky a správnému sezení.

MŠ Křemže

Ve třídě byli tři leváci, měli stejné podmínky jako praváci, používali nůžky pro leváky. Grafomotoriku děti cvičily na velkých papírech s předkreslenou předlohou kresebných cviků, kterou potom obtahovaly (PŘÍLOHA 4). Většinou je paní učitelky upravují dle tématu, kterému se zrovna věnují. Také využívají různé pracovní listy. Pro učení se správnému úchopu se používají trojhranné pastelky. Správný sed kontrolovaly paní učitelky zrakem, případně děti opravovaly. Písmena se děti neučily poznávat, ale během roku s nimi pracovaly a hrály různé hry (PŘÍLOHA 5). Pro učení zavazování tkaniček využívaly paní učitelky didaktické pomůcky – malé boty s tkaničkami (PŘÍLOHA 6).

MŠ Chlum

Ve třídě byli tři leváci, kterým nebyla poskytována žádná speciální péče. Podle paní učitelky nebyla zapotřebí, děti vše zvládaly jako ostatní. Na grafomotorická cvičení využívala paní učitelka převážně různé pracovní listy. Pro správný úchop používaly nástavce na tužky. Sed dětí kontrolovala paní učitelka zrakem, případně děti upozorňovala na to, co dělaly špatně. Tkaničky se zavazovat děti neučily. S písmeny seznamovány byly, zkoušely je poznávat i psát.

MŠ Hrdějovice

Ve třídě byl jeden levák. Nevěnovala se mu speciální péče, podle paní učitelky nebyla zapotřebí. Děti byly vedeny již ve třídě mladších dětí podle knihy *Nechte leváky drápat* od Iva Vodičky. Pro správný úchop se využívaly trojhranné pastelky. Na grafomotoriku využívaly paní učitelky tabuli na křídly s předkreslenými grafomotorickými cviky a pracovní listy, nejčastěji *Předškolákovy týdeníčky* od Jany Martinové. Sed kontrolovala paní učitelka, která špatný sed dětí následně opravovala. Písmena se děti v MŠ neučí na základě dohody se základní školou. Ve třídě se využívají nalepené cedulky s názvem daného místa, na kterém jsou nalepené. Děti věděly, že pokud je cedulka na skříni, tak je na cedulce napsané slovo skříň. Takto se s písmeny seznamovaly, ale více se jimi nezaobíraly. Pokud děti samy projeví o písmena zájem, tak se je s paní učitelkou učily. Tkaničky se děti zavazovat učily, ale podle paní učitelky je to náročná činnost, kterou děti moc nezvládají.

MŠ Boršov nad Vltavou

Leváci byli ve třídě dva. Měli na lavici více místa, používali nůžky pro leváky, jinak neměli žádnou speciální péči. Na rozvoj grafomotoriky využívala paní učitelka různé pracovní sešity, např. od nakladatelství Svojtka nebo od Jany Kaiserové *Veselou písanku*. Pro správný úchop využívaly trojhranné pastelky a štětce ve tvaru kapky. S písmeny se děti seznamovaly a snažily se je poznávat. Tkaničky se učily děti zavazovat formou hry, a to jen ty, které o to měly zájem, ostatní nebyly do činnosti nuceny.

Dotazníky MŠ

Dotazník pro paní učitelky v MŠ se vztahoval ke školní zralosti dnešních dětí, k odkladům, přípravě na školu a k jednotlivým aspektům školní nezralosti. Otázek bylo deset a byly otevřené i uzavřené. (PŘÍLOHA 7A) Po vyplnění dotazníků následoval rozhovor s paní učitelkami pro upřesnění jednotlivých odpovědí.

1. Souhlasíte s povinnou předškolní docházkou dětí, které dovrší 5 let věku k 31.8?

Jedna paní učitelka odpověděla, že nesouhlasí s povinnou školní docházkou, jinak všechny ostatní paní učitelky s ní souhlasí.

2. Jsou podle vás děti připravované do školy i z rodiny?

Dvě paní učitelky uvedly, že jen některé děti jsou připravené do školy i z rodin, ostatní paní učitelky odpověděly, že děti nejsou připravované v rodinách.

3. Vidíte během své praxe rozdíl ve školní zralosti dnešních předškoláků?

V čem?

Všechny paní učitelky uvedly, že vidí rozdíl ve školní zralosti dnešních dětí.

Uváděly, že je rozdíl u dnešních dětí ve školní zralosti především v logopedických vadách, zhoršené pozornosti, menší připravenosti. Rozdíl vidí také v emocionální zralosti a samostatnosti dnešních dětí. Další shodný problém je podle paní učitelek časté využívání médií. Dalším často uváděným důvodem rozdílu školní zralosti dnešních dětí je pohodlnost rodičů a to, že se dětem dostatečně nevěnují. Rozdílná odpověď byla jen u jedné paní učitelky, která uvedla, že jsou dnes děti vyzrálejší, ale jsou na ně kladeny vysoké nároky.

4. Je v dnešní době více odkladů? Pokud ano, proč myslíte, že tomu tak je?

Dvě paní učitelky uvedly, že podle nich dnes není více odkladů. Ostatní uvedly, že ano a jejich uváděné důvody, proč tomu tak je, byly: logopedické problémy; pohodlnost rodičů, kteří nemají čas se dětem doma příliš věnovat; zvýšené nároky na děti a příliš zaměřená společnost na výkon dětí málo zohledňující individualitu dítěte; rodičovské obavy ze selhání dítěte ve škole.

5. S čím mají podle vás dnes děti největší problémy?

Shodně uváděné problémy dnešních dětí jsou podle paní učitelek logopedické vady, jemná a hrubá motorika, grafomotorika, špatné držení tužky, problém s kázní, udržení pozornosti, nezájem dětí o činnost a komunikační dovednosti. Také jedna paní učitelka uvedla sociální a emocionální nezralost a zhoršenou úroveň sluchové percepce.

6. Myslíte si, že jsou požadavky na děti při zápisu přiměřeně kladeny?

Všechny paní učitelky se shodují, že požadavky na děti jsou u zápisu přiměřeně kladeny.

7. Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravené na zvládnutí požadavků školy?

Pokud ne, kde vidíte nedostatky?

Paní učitelky uvedly, že děti jsou připravené na zvládnutí požadavků školy.

8. Setkala jste se s mimořádně nadaným dítětem, které mělo předčasný nástup do školy?

Ve dvou MŠ se paní učitelky setkaly s mimořádně nadaným dítětem, které mělo předčasný nástup do ZŠ.

9. Využíváte kreseb postav od dětí k analýze?

Všechny paní učitelky využívají kresby postav dětí k analýze.

10. Přiřad'te čísla k jednotlivým aspektům školní nezralosti podle toho, v čem vidíte u dnešních dětí největší problém.

Od nejvíce problémového – 1, po nejméně problémové – 8.

Nejvíce problematická jsou podle paní učitelek logopedické vady, potíže s nepozorností a soustředěností, problémy v grafomotorice, emocionální nezralost, menší fyzická vyspělost, nevyhraněná lateralita, pomalé pracovní tempo a poslední nejméně problémový je věk dětí.

Paní učitelky z MŠ se ve svých odpovědích ve většině shodovaly. V odpovědích nebyly velké rozdíly. Nejčastějšími aspekty školní nezralosti jsou podle paní učitelek logopedické vady dětí, zhoršená pozornost, problémy v grafomotorice, sociální nezralosti a nejméně problémový je věk dětí a pracovní tempo. Paní učitelky vidí rozdíl ve zralosti dnešních předškoláků, ale ne všechny se shodly v tom, že je dnes vyšší počet odkladů. Paní učitelky se shodují, že jsou děti z MŠ dostatečně připravené na vstup do školy. Největší problém dnes spatřují v příliš velkém využívání médií a málo stráveného času rodičů s dětmi.

13 ANALÝZA KRESEB POSTAV OD DĚTÍ Z MATEŘSKÝCH ŠKOL

V mateřských školách, kam jsem chodila na pozorování, jsem si nechala od všech dětí nakreslit kresby lidské postavy. Dohromady to bylo 89 kreseb, z toho 46 kreseb dívek a 43 kreseb chlapců. Kresby jsem obodovala od jedničky do pětky podle kritérií z Jiráskova testu školní zralosti. Následně jsem vše vyhodnotila a výsledky zanesla do grafů.

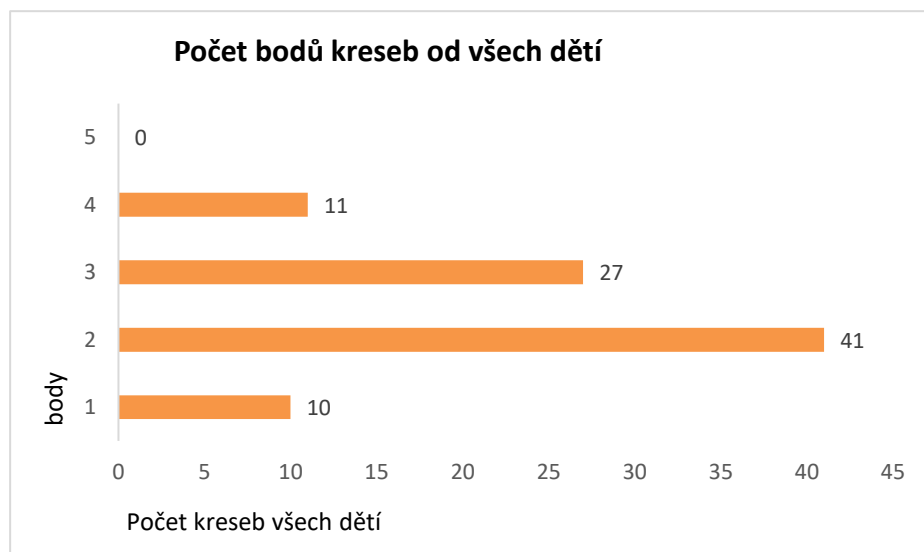
Kritéria pro bodování kreseb z Jiráskova testu školní zralosti:

- 1 bod – Postava má hlavu, trup (hlava je s trupem spojena krkem, který není větší než trup) a končetiny. Na hlavě jsou vlasy, uši, v obličeji oči, nos a ústa. Paže musí být zakončeny pětiprstou rukou a nohy jsou dole zahnuté. Postava je nakreslena syntetickým způsobem.
- 2 body – Splněná kritéria jako při získání bodu 1, kromě syntetického způsobu zobrazení postavy. Lze prominout tři chybějící části, ne však na obličeji, a to jen pokud jsou vyváženy syntetickým způsobem zobrazení postavy.
- 3 body – Kresba má hlavu, trup a končetiny. Horní nebo dolní končetiny jsou nakresleny dvojitou čarou. Tolerujeme vynechání krku, uší, vlasů, oděvu, prstů a chodidel.
- 4 body – Kresba je primitivní, ale má trup. Končetiny jsou nakresleny dvojitou čarou.
- 5 bodů – Chybí zobrazení trupu („hlavonožec“) nebo obou párů končetin.

Analýza kreseb lidské postavy

Graf č. 1: Počet bodů kreseb od všech dětí

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 1 vyplývá, že 1 bod dostalo 10 kreseb

(to je 11,2 % z celkového počtu 89 dětí) - PŘÍLOHA 8A

2 body dostalo 41 kreseb

(to je 43,8 % z celkového počtu 89 dětí) - PŘÍLOHA 8B

3 body dostalo 27 kreseb

(to je 30,3 % z celkového počtu 89 dětí) - PŘÍLOHA 8C

4 body dostalo 11 kreseb

(to je 12,4 % z celkového počtu 89 dětí) - PŘÍLOHA 8D

5 bodů dostalo 0 kreseb

2 body získalo nejvíce kreseb (43,8 %), 1 bod získalo nejméně kreseb (11,2 %). 5 bodů nedostala žádná kresba.

Graf č. 2: Počet bodů kreseb chlapců

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 2 vyplývá, že 1 bod dostalo 6 chlapců

(to je 14,3 % z celkového počtu 43 chlapců),

2 body dostalo 17 chlapců

(to je 39,5 % z celkového počtu 43 chlapců),

3 body dostalo 15 chlapců

(to je 34,9 % z celkového počtu 43 chlapců),

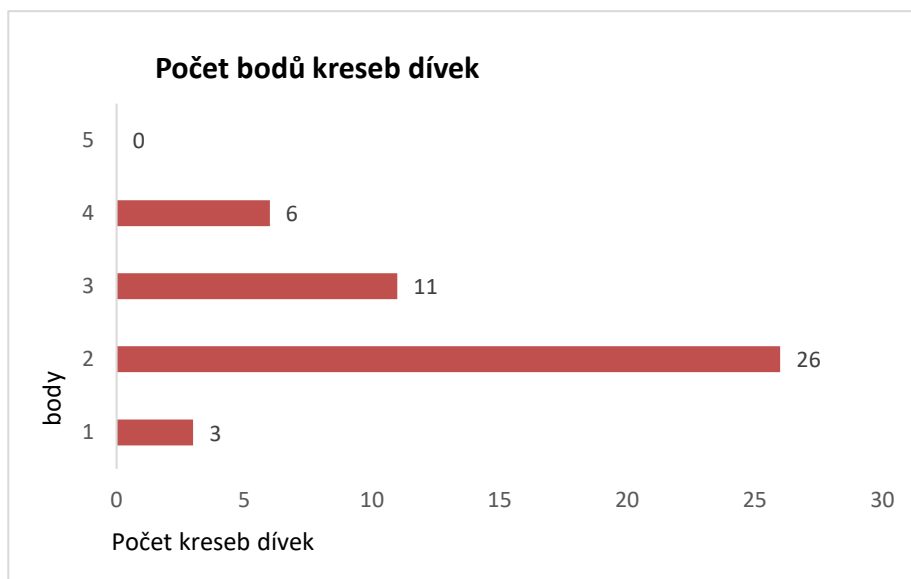
4 body dostalo 5 chlapců

(to je 11,9 % z celkového počtu 43 chlapců),

5 bodů dostalo 0 chlapců

2 body získalo nejvíce kreseb chlapců (39,5 %), 4 body získalo nejméně kreseb (11,9 %). 5 bodů nedostala žádná kresba.

Graf č. 3: Počet bodů kreseb dívek

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 3 vyplývá, že 1 bod dostaly 3 dívky

(to je 6,5 % z celkového počtu 46 dívek),

2 body dostalo 26 dívek

(to je 56,5 % z celkového 46 dívek),

3 body dostalo 11 dívek

(to je 23,9 % z celkového počtu 46 dívek),

4 body dostalo 6 dívek

(to je 13 % z celkového počtu 46 dívek),

5 bodů dostalo 0 dívek

2 body získalo nejvíce kreseb (56,5 %), 1 bod získalo nejméně kreseb (6,5 %). 5 bodů nedostala žádná kresba.

Mezi slabé výkony se řadí kresby s body 4 a 5, kterých bylo ze všech 89 kreseb 12,4 %, hlavonožci se na kresbách neobjevily vůbec. 87,6 % kreseb bylo tedy vyhovujících. Chlapci dosahovali lepších výkonů v kresbách ohodnocených bodem 1, ovšem kreseb ohodnocených bodem 2 bylo více u dívek a to o 17 %. Nejslabší výkony, tedy kresby ohodnocené bodem 4, jsou u dívek a chlapců téměř shodné (u dívek je to – 13 % a u chlapců – 11,9 %).

14 PRŮBĚH ZÁPISŮ DO ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Zápisů jsem se zúčastnila v roce 2018 na základní škole v Křemži, v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou.

Základní škola Křemže

V základní škole Křemži byl zápis inspirovaný tématem – Indiáni na poušti. Zápisů se zúčastnily i paní učitelky z mateřských škol, což si myslím, že dětem vytvářelo příjemnější prostředí, paní učitelky pro ně byly podporou a případně dětem pomáhaly. Každé dítě bylo provedeno zápisem některé z paní učitelek prvního stupně, které byly u zápisu. Na začátku děti dostaly mapu, podle které chodily po jednotlivých stanovištích ve třídě.

Jednotlivá stanoviště ve třídě:

1. Prvním stanovištěm byla interaktivní tabule. Na tabuli byly dva obrázky indiána, na kterých děti hledaly rozdíly. Cílem stanoviště bylo zjištění úrovně zrakového vnímání dětí, především zrakového rozlišování detailů.
2. Druhým stanovištěm byla tabule s obrázkem, který měl představovat jeskynní malbu. Na obrázku byla písmenka, která děti zkoušely poznat nebo ukázat. Také se zaměřovaly na barvy jednotlivých písmenek. Cílem bylo zjistit, zda děti určí jednotlivé barvy a poznají některá písmena.
3. Třetí stanoviště mělo představovat les. Děti skládaly rozstříhaný obrázek, na kterém byl totem. Poté skládaly totem z kostiček. Cílem tohoto stanoviště bylo také zjišťování úrovně zrakového vnímání dětí, ale především zrakové syntézy. Skládáním kostiček se prokazovala úroveň hrubé a jemné motoriky.
4. Čtvrté stanoviště představovalo jezero s kameny. Kameny byly geometrické tvary poskládané na podlaze, po kterých děti chodily a zároveň je určovaly. Toto stanoviště mělo prokázat znalost geometrických tvarů a úroveň hrubé motoriky, především dolních končetin.
5. Páté stanoviště byl most z lavic, na kterém byly molitanové kostky. Nejprve děti počítaly kolečka na kostce, následně s ní házely a soutěžily s paní učitelkou o to, kdo hodí víc. Cílem tohoto stanoviště bylo zjistit úroveň matematických představ dětí, především představy množství a porovnávání.

6. Šestým stanovištěm byla střelba na bizona. Obrázek bizona byl nalepený na skříní a úkolem dětí bylo se do něj trefit koulí z novinového papíru, kterou si musely samy zmačkat. Toto stanoviště mělo prokázat úroveň hrubé motoriky, především horních končetin.

7. Sedmé stanoviště se nazývalo hora písní, kde měly děti zarecitovat básničku nebo zazpívat písničku. Poté děti opakovaly slova, která jim říkala paní učitelka – tento úkol se nazýval vodopádem slov. Recitací a zpěvem děti prokazovaly úroveň paměti a sociální zralosti. Opakováním slov paní učitelky zjišťovaly zvukovou stránku řeči jednotlivých dětí, především výslovnost, tempo, přízvuk a způsob užívání hlasu.

8. Předposlední stanoviště bylo určeno pro kreslení postavy a poznávání barev jednotlivých pastelků. Kresba postavy se využila u zápisu k orientačnímu zjištění školní zralosti dětí.

9. Na posledním stanovišti děti dostaly razítko do mapy a odměnu, kterou si mohly vybrat.

Zápis v Křemži se mi velice líbil. Myslím, že byl udělán tak, aby se děti při zápisu bavily, neměly strach a zároveň nenásilnou formou ukázaly, jak jsou připravené. Zápis probíhal spíše hravou formou, ale přesto bylo zjištěno vše, co je u zápisu zapotřebí. Odměny, které na konci zápisu děti dostaly, byly vyráběny žáky školy (PŘÍLOHA 9).

Základní škola Hrdějovice

Základní škola Hrdějovice mívá před zápisem během roku také předzápis, který je volně přístupný veřejnosti, a tak se ho můžou zúčastnit i děti, které nechodí do mateřské školy v Hrdějovicích. Na něm si děti zkusí zápis „nanečisto“, seznámí se s novým prostředím školy, s paní učitelkami a samotný zápis je pro ně potom jednodušší. Předzápis probíhá hravou formou a bývá inspirovaný vždy nějakým tématem, kdežto zápis už je bez tématu a probíhá více formálně. Téma předzápisu, který se konal v březnu 2017, bylo S detektivní zápletkou. Předzápis se konal v několika třídách školy a vedli ho jak učitelé školy, tak i žáci, kteří byli převlečeni do masek a prováděli děti jednotlivými úkoly. Na začátku dítě dostalo detektivní průkaz, kam se zapisovalo splnění jednotlivých úkolů. Každá třída měla název, například Zvířecí záhada, Hledání písmenka, Hledání ztracených věcí. V poslední třídě bylo vyhodnocení, děti ukázaly své detektivní průkazy a následně dostaly odměnu.

Před samotným zápisem si rodiče v mateřské škole napsali, v kolik hodin se zápisu zúčastní a podle toho potom zápis ve škole probíhal. Zápis již neprobíhal tolik hravou formou a nebyl inspirovaný žádným tématem. Dítě sedělo s paní učitelkou v lavici, která se ho ptala na otázky a zadávala jednotlivé úkoly. Oficiální činnost dítěte trvala 20 minut. Ve třídě byl klid a příjemná atmosféra. Byl tam pouze rodič s dítětem, paní učitelka a ředitelka školy. Po lavicích byly ukázky učebnic pro první třídu a odměny, které si dítě po skončení zápisu mohlo odnést.

Jednotlivé úkoly při zápisu:

1. Prvním úkolem, který byl po dětech vyžadovaný, byla recitace básničky. Tento úkol měl zjistit úroveň paměti dětí, popřípadě úroveň sociální zralosti.
2. Druhým úkolem byl popis obrázku. Cílem tohoto úkolu bylo zjištění zrakového vnímání dětí, především zraková analýza.
3. Třetím úkolem bylo počítání puntíků na molitanové kostce. Cílem tohoto úkolu bylo zjistit úroveň matematických představ dětí, především představy množství.
4. Čtvrtým úkolem bylo určování základních barev a geometrických tvarů. Tento úkol měl za cíl zjistit, zda děti umí poznat jednotlivé geometrické tvary a základní barvy.
5. Při pátém úkolu děti poznávaly písmenka, prokazovaly tak jejich znalost.
6. Šestým a zároveň posledním úkolem byla kresba postavy a podpis dítěte. Kresba postavy se využila k orientačnímu zjištění školní zralosti dětí. (PŘÍLOHA 10)

Základní škola Boršov nad Vltavou

Téma zápisu v Boršově nad Vltavou bylo Pat a Mat. Zápisu se účastnili také žáci školy, kteří byli převlečeni v maskách Pata a Mata, prováděli děti po jednotlivých stanovištích, na kterých jim četli úkoly a pomáhali jim.

Jednotlivá stanoviště ve třídách:

1. Na prvním stanovišti dostalo dítě pracovní list, kde byly předkreslené tvary, které se mělo pokusit dále kreslit, na druhou stranu měly děti nakreslit postavu. –Kreslením tvarů děti prokazovaly úroveň grafomotoriky a vizuomotoriky.
2. Na druhém stanovišti se skládal rozstříhaný obrázek Pata a Mata. Cílem toho stanoviště bylo zjištění zrakového vnímání dětí, především zrakové analýzy.

3. Třetí stanoviště bylo poznávání jednotlivých částí těla. Na lavici byl obrázek Pata a moucha, kterou paní učitelka vždy někam na obrázek položila, a dítě mělo říct, na jaké části těla sedí. Během tohoto úkolu děti prokazyvaly znalost jednotlivých částí lidského těla.

4. Čtvrtý úkolem bylo poznávání písmen a číslic. Na lavici byl talíř s písmenky a dítě mělo zkoušet najít čísla, která se Patovi do písmenkové polévky připletla a pokusit se také některá písmena poznat. Cílem tohoto úkolu bylo zjistit, zda dítě pozná některá písmena, číslice a dokáže je pojmenovat.

5. Pátým úkolem bylo opakování rytmu vyřukaného paní učitelkou dřevnými tyčkami. Poté poznávání zvuků. Děti hledaly dvě stejně znějící vajíčka, která byla naplněná různým materiálem, aby vydávala různé zvuky. Cílem tohoto úkolu bylo zjišťování úrovně sluchového vnímání, především vnímání a reprodukce rytmu a sluchové paměti.

6. Šestým úkolem bylo poznávání geometrických tvarů na interaktivní tabuli, ze kterých potom děti skládaly dům. Na tomto úkolu děti prokazyvaly znalost geometrických tvarů.

7. Dalším úkolem byl obrázek s popletenými barvami. Děti hledaly, co je na obrázku špatně. Cílem úkolu bylo zjistit, zda děti určí základní barvy a také se zjišťovala úroveň zrakového vnímání, především zrakové analýzy.

8. Osmým úkolem bylo poznávání zvířat na obrázcích rozmístěných na lavicích. Děti nejprve dostaly vstupenku do ZOO a poté procházely mezi lavicemi a snažily se poznat jednotlivá zvířata. Děti při tomto úkoly prokazyvaly své vědomosti, které se zde týkaly znalosti zvířat.

9. Posledním úkolem byla lávka na chodbě školy, kterou musely děti přejít. Poslední úkol měl prokázat úroveň hrubé motoriky dětí.

Každý úkol byl doplněn o vyprávění nějaké příhody nebo úkolu Pata a Mata, např.: *„Pat a Mat se těší na velice dobrodružný výlet, ale možná i trochu nebezpečný. Je tu krásné modré moře, ale v něm plavou žraloci. Pat a Mat přechází přes lávku, zkus přejít také. Ale pozor, ať nespadneš k žralokům.“* To byla pro děti vždy pěkná motivace a celý zápis probíhal hravou formou v uvolněné a přátelské atmosféře. Dvě třídy sloužily k průběhu zápisu a ve třetí třídě byli rodiče, kteří tam vyplňovali náležité dokumenty (PŘÍLOHA 11).

Zápisy na všech ZŠ, kterých jsem se zúčastnila, působily velmi milým dojmem a během průběhu zápisů panovala ve školách příjemná atmosféra. Na zápisu v Křemži mi přišla velice vhodná přítomnost paní učitelek z mateřských škol, které děti vnímaly jako podporu a viděly tak pro ně v novém prostředí známé tváře. Ve škole v Hrdějovicích bych ocenila předzápis, který je velice hezkou motivací pro děti, které se chystají k zápisu. Zápis si zkusí nanečisto, poznají paní učitelky i nové prostředí a při zápisu se mohou cítit lépe a klidněji. U zápisu se školy shodně zaměřovaly na zjišťování určitých vědomostí, dovedností a aspektů školní zralosti dětí. Hlavními úkoly byly poznávání barev, geometrických tvarů, počítání do šesti, komunikace dítěte s učitelem, znalost některých písmen, zjišťování paměti dětí recitací básničky nebo zpěvem písničky a kresba postavy.

14.1 Analýza zápisů a odkladů povinné školní docházky

V následující kapitole jsou zpracovány analýzy zápisů a odkladů dětí do prvních tříd do základní školy v Boršově nad Vltavou, v Hrdějovicích a v Křemži. Zápisy se konaly v období od 1. dubna 2017 do 30. dubna 2018 pro školní rok 2018/2019. Informace pro zpracování výsledků ze zápisů mi byly poskytnuty základními školami pouze pro tuto práci. Z poskytnutých materiálů bylo zjišťováno pohlaví dětí u zápisů, údaje o řádném zápisu, zápisu po odkladu školní docházky a počet odkladů.

Analýza zápisů ZŠ Křemže

Graf č. 4: Porovnání počtu zapsaných a přijatých dětí do ZŠ Křemže v roce 2018

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 4 je zřejmé, že u zápisu bylo 49 dětí a přijatých dětí pro školní rok 2018/2019 bylo 43 (to činí z celkového počtu 87,8 %).

Graf č. 5: Porovnání počtu přijatých a nepřijatých chlapců a dívek do ZŠ Křemže pro školní rok 2018/2019

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 5 je zřejmé, že chlapců bylo přijato 21 a dívek 22. Všechny děti u zápisu byly přijaty.

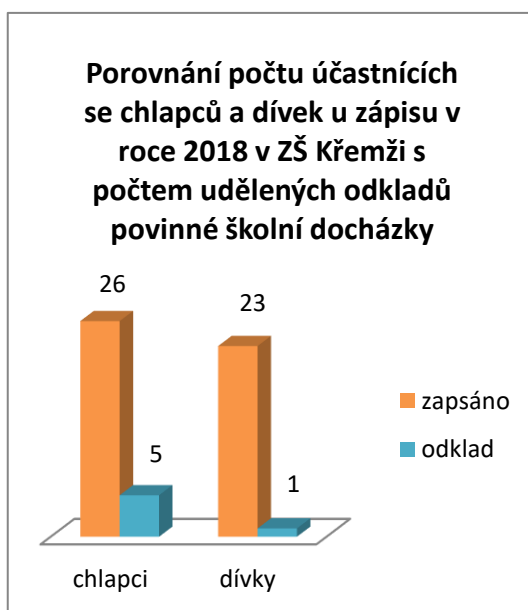
Graf č. 6: Děti s uděleným odkladem školní docházky ve vztahu k celkovému počtu zapisovaných dětí v roce 2018 v ZŠ Křemži

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 6 je zřejmé, že z celkového počtu 49 dětí u zápisu mělo pro školní rok 2018/2019 6 dětí odklad povinné školní docházky (to činí z celkového počtu 12,2 % dětí.)

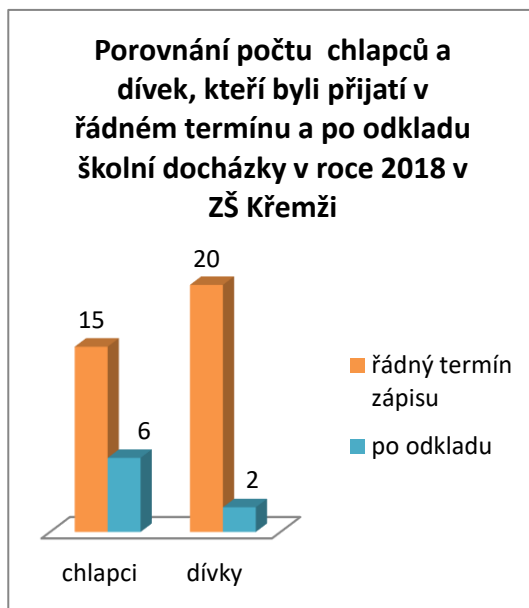
Graf č. 7: Porovnání počtu účastníků se chlapců a dívek u zápisu v roce 2018 v ZŠ Křemži s počtem udělených odkladů povinné školní docházky

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 7 je zřejmé, že zapsáno pro školní rok 2018/2019 bylo 26 chlapců a 23 dívek. Z 26 chlapců mělo odklad 5 chlapců a z 23 dívek měla odklad 1 dívka.

Graf č. 8: Porovnání počtu chlapců a dívek, kteří byli přijatí v řádném termínu a po odkladu školní docházky v roce 2018 v ZŠ Křemži

Zdroj: vlastní šetření

Pro školní rok 2018/2019 bylo přijato 43 dětí, z nichž v obvyklém termínu 15 chlapců a 6 chlapců již po odkladu. Dívek v obvyklém termínu bylo přijato 20 a 2 již po odkladu školní docházky.

Analýza zápisů ZŠ Hrdějovice

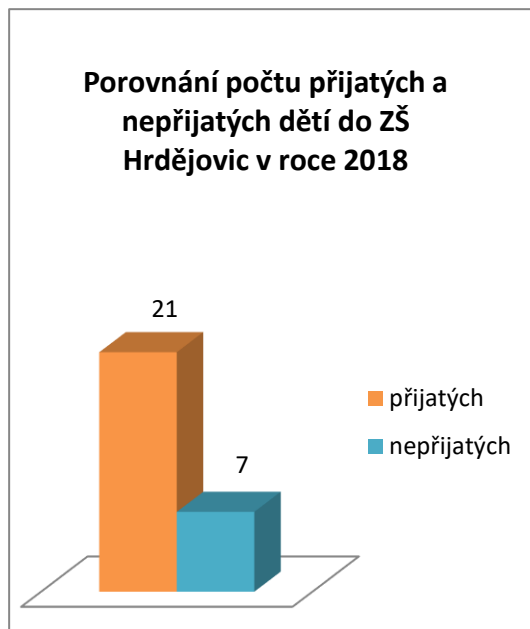
Graf č. 9: Porovnání počtu zapsaných a přijatých dětí do ZŠ Hrdějovic v roce 2018

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 9 je zřejmé, že u zápisu bylo 28 dětí a přijatých dětí pro školní rok 2018/2019 bylo 21 (to činí z celkového počtu 75 %).

Graf č. 10: Porovnání počtu přijatých a nepřijatých dětí do ZŠ Hrdějovic v roce 2018

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 10 je zřejmé, že přijatých dětí bylo 21 a nepřijatých 7.

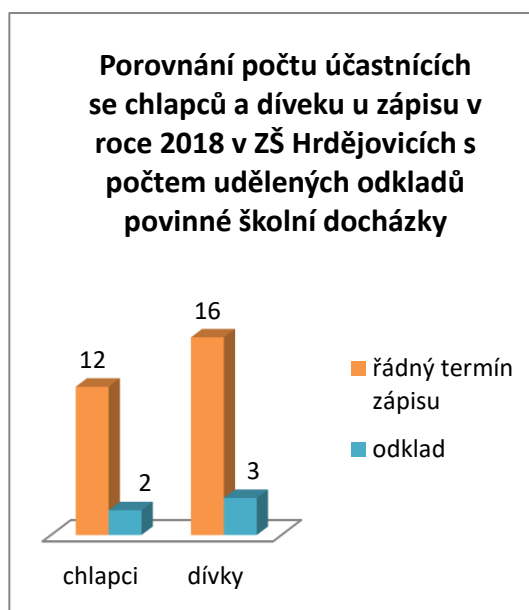
Graf č. 11: Děti s uděleným odkladem školní docházky ve vztahu k celkovému počtu zapisovaných dětí v roce 2018 v ZŠ Hrdějovicích

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 11 je zřejmé, že z celkového počtu 28 dětí u zápisu mělo pro školní rok 2018/2019 5 dětí odklad povinné školní docházky (to činí z celkového počtu 17,9 %).

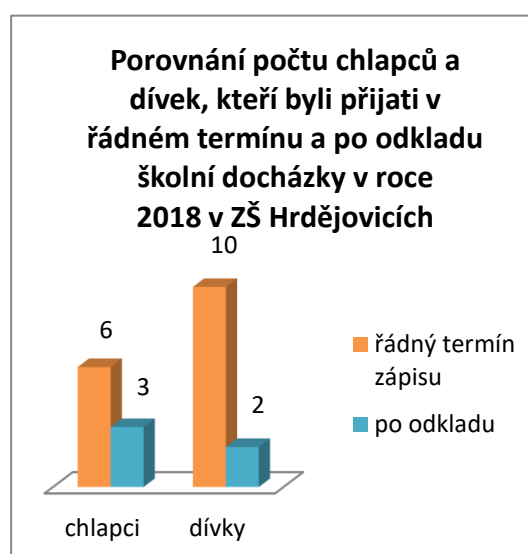
Graf č. 12: Porovnání počtu účastnících se chlapců a dívek u zápisu v roce 2018 v ZŠ Hrdějovicích s počtem udělených odkladů povinné školní docházky

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 12 je zřejmé, že zapsáno pro školní rok 2018/2019 bylo 12 chlapců a 16 dívek. Z 12 chlapců měli odklad 2 chlapci a z 16 dívek měly odklad 3 dívky.

Graf č. 13: Porovnání počtu chlapců a dívek, kteří byli přijati v řádném termínu a po odkladu školní docházky v roce 2018 v ZŠ Hrdějovicích

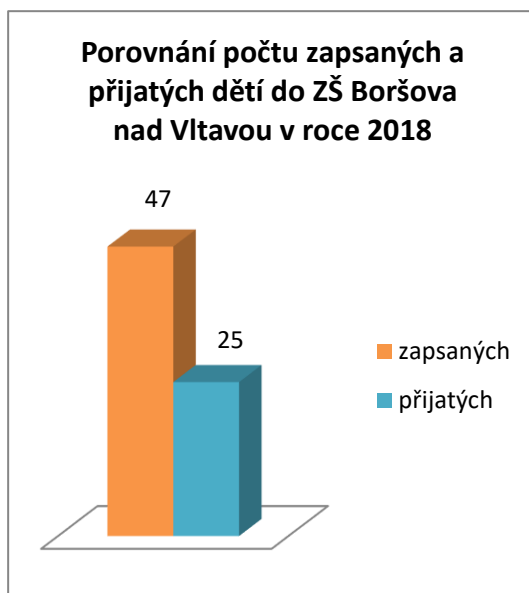

Zdroj: vlastní šetření

Pro školní rok 2018/2019 bylo přijato 21 dětí, z nichž v obvyklém termínu 6 chlapců a 3 chlapci již po odkladu. Dívek v obvyklém termínu bylo přijato 10 a 2 již po odkladu školní docházky.

Analýza zápisů ZŠ Boršov nad Vltavou

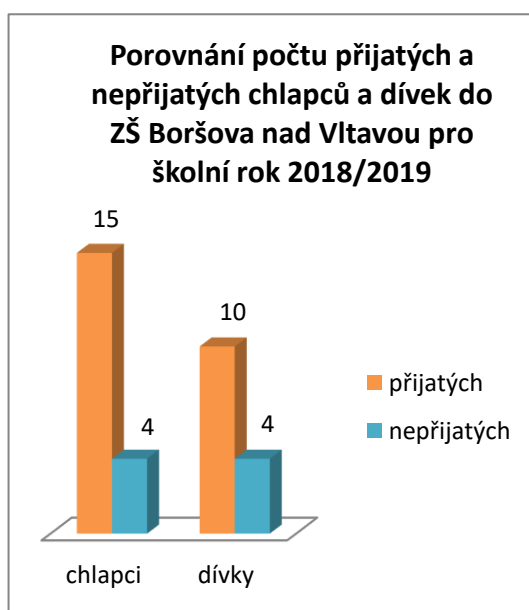
Graf č. 14: Porovnání počtu zapsaných a přijatých dětí do ZŠ Boršova nad Vltavou v roce 2018

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 14 je zřejmé, že u zápisu bylo 47 dětí a přijatých dětí pro školní rok 2018/2019 bylo 25 (to činí z celkového počtu 53,2 %).

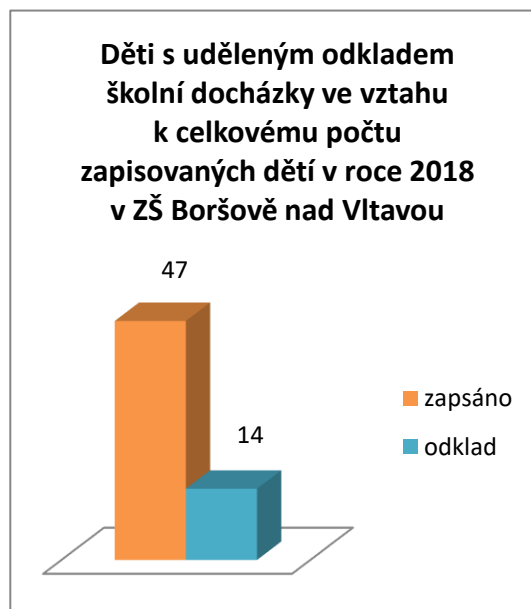
Graf č. 15: Porovnání počtu přijatých a nepřijatých chlapců a dívek do ZŠ Boršova nad Vltavou pro školní rok 2018/2019

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 15 je zřejmé, že chlapců bylo přijato 15 a dívek 10. Nepřijatí chlapci byli 4, taktéž dívky.

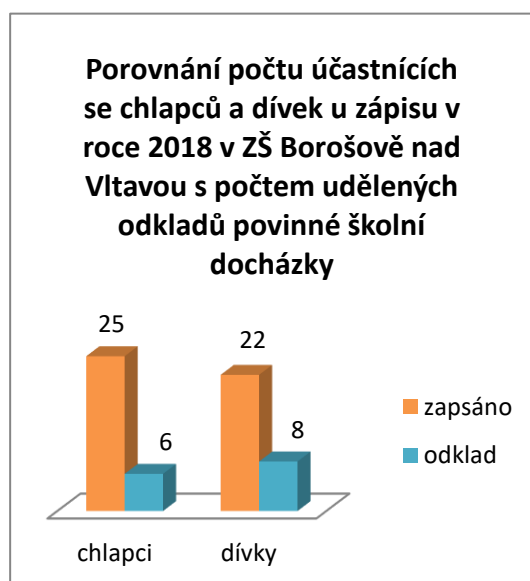
Graf č. 16: Děti s uděleným odkladem školní docházky ve vztahu k celkovému počtu zapisovaných dětí v roce 2018 v ZŠ Boršově nad Vltavou

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 16 je zřejmé, že z celkového počtu 47 dětí u zápisu mělo pro školní rok 2018/2019 14 dětí odklad povinné školní docházky (to činí z celkového počtu 29,8 %)

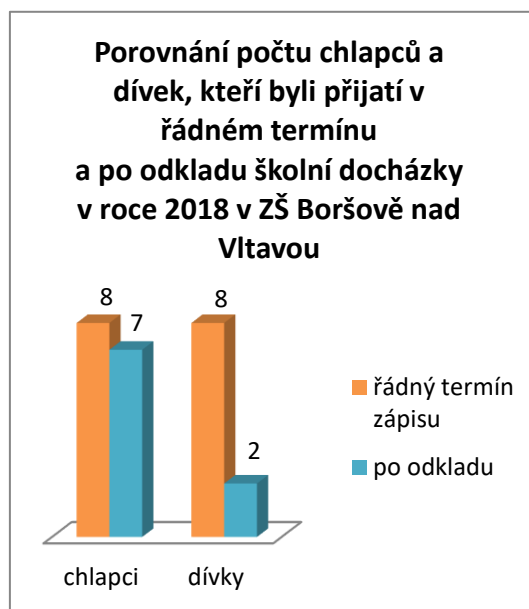
Graf č. 17: Porovnání počtu účastníků se chlapců a dívek u zápisu v roce 2018 v ZŠ Boršově nad Vltavou s počtem udělených odkladů povinné školní docházky

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 17 je zřejmé, že zapsáno pro školní rok 2018/2019 bylo 25 chlapců a 22 dívek. Z 25 chlapců mělo odklad 6 chlapců a z 22 dívek mělo odklad 8 dívek.

Graf č. 18: Porovnání počtu chlapců a dívek, kteří byli přijatí v řádném termínu a po odkladu školní docházky v roce 2018 v ZŠ Boršově nad Vltavou

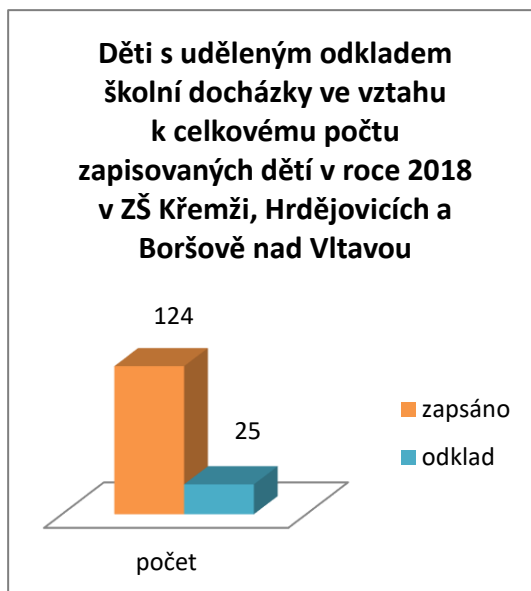
Zdroj: vlastní šetření

Pro školní rok 2018/2019 bylo přijato 25 dětí, z nichž v obvyklém termínu 8 chlapců a 7 chlapců již po odkladu. Dívek v obvyklém termínu bylo přijato 8 a 2 již po odkladu školní docházky.

Analýza zápisů ze všech tří ZŠ pro školní rok 2018/2019

Graf č. 19: Děti s uděleným odkladem školní docházky ve vztahu k celkovému počtu zapisovaných dětí v roce 2018 v ZŠ Křemži, Hrdějovicích a Boršově nad Vltavou

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 19 je zřejmé, že z celkového počtu 124 dětí u zápisu ze všech tří ZŠ mělo pro školní rok 2018/2019 25 dětí odklad povinné školní docházky (to činí z celkového počtu 20,2 %).

Graf č. 20: Porovnání počtu přijatých a nepřijatých dětí pro školní rok 2018/2019 v ZŠ Křemži, Hrdějovicích a Boršově nad Vltavou

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 20 je zřejmé, že přijatých dětí pro školní rok 2018/2019 v ZŠ Křemži, Hrdějovicích a Boršově nad Vltavou bylo 89 a nepřijatých 13 (to činí 71,8 % přijatých a 10,5 % nepřijatých dětí z celkového počtu zapisovaných).

Odklad mělo pro školní rok 2018/2019 20,2 % (13 chlapců a 12 dívek) z celkového počtu zapisovaných dětí v ZŠ Křemži, v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou. Po odkladu z roku 2017 bylo u zápisů v roce 2018 16 chlapců a 6 dívek. Oba dva roky je tedy vyšší počet odkladů u chlapců. Pouze u zápisu v ZŠ Křemži byly přijaty všechny děti ze zbylých dvou ZŠ nebylo přijato 15 dětí.

15 PŘÍPRAVA NA ČTENÍ A PSANÍ V PRVNÍ TŘÍDĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

V prvních třídách jsem se zaměřovala na hygienické návyky dětí. Měla jsem vypracovanou tabulku s jednotlivými hygienickými návyky a zaznamenávala jsem si, jak děti v jednotlivých třídách návyky dodržují, ze tříd bylo dohromady 89 žáků. Docházela jsem do tří základních škol.

Každé paní učitelce, ke které jsem chodila do třídy na pozorování, jsem také rozdala dotazník týkající se školní zralosti dnešních dětí, přípravě na vstup dětí do ZŠ, spolupráci s MŠ a nejčastějším problémům školní nezralosti. Otázek bylo 11 a byly otevřené i uzavřené. Po vyplnění ještě následoval rozhovor s paní učitelkami pro upřesnění jednotlivých odpovědí.

Dotazníky ZŠ

Dotazník pro paní učitelky na ZŠ se vztahoval ke školní zralosti dnešních dětí, dětí ve třídách ZŠ, spolupráci s MŠ a nejčastějším problémům školní nezralosti. (PŘÍLOHA 7B)

1. Jsou podle vás děti dostatečně připravené z MŠ?

Všechny paní učitelky odpověděly, že jsou děti dostatečně připravené z MŠ. Jedna odpověď byla doplněna tím, že je důležitá také příprava z rodiny, nejen z MŠ.

2. Co považujete za nejdůležitější, aby se děti v MŠ naučily?

Paní učitelky se shodovaly v tom, že nejdůležitější je podle nich naučit děti správné výslovnosti, samoobslužnosti, správnému držení tužky, správnému sezení, soustředění. Navíc některé paní učitelky uvedly schopnost naslouchat druhým, rozvoj slovní zásoby, respektování autority a pravidel.

3. Spolupracujete s MŠ?

Všechny MŠ spolupracují se ZŠ.

V čem konkrétně?

Školy pořádají třídní schůzky, společné akce (projektový den, návštěva první třídy, předzápis).

4. Poskytujete zpětnou vazbu MŠ ohledně zvládnání výuky dětí v první třídě?

Všechny ZŠ poskytují zpětnou vazbu MŠ o tom, jak děti zvládají výuku.

5. Využíváte nějaké speciální pomůcky pro výuku prvopočátečního psaní a čtení?

Co konkrétně?

Paní učitelky využívají kostky, karty, obrázky, trojhranné tužky, hry, pracovní listy.

6. Myslíte si, že jsou požadavky na děti při zápisu přiměřeně kladeny?

Všechny odpovědi se shodovaly, že požadavky u zápisu jsou pro děti přiměřené. Jedna odpověď byla doplněna tím, že si paní učitelka nemyslí, že by u zápisu měly děti znát písmena.

7. Setkala jste se s mimořádně nadaným dítětem, které mělo předčasný nástup do školy?

Ve dvou ze tří škol se s mimořádně nadaným dítětem paní učitelky setkaly.

8. Setkala jste se s dítětem, které se z první třídy vrátilo zpět do MŠ?

S čím mělo problémy?

Jedna paní učitelka se s dítětem, které se vrátilo ze školy zpět do MŠ, setkala. Dítě mělo problémy se sluchovou analýzou a syntézou slov. Ostatní paní učitelky se s takovým dítětem nesetkaly.

9. Jsou podle vás všechny děti ve třídě dostatečně zralé na zvládnání výuky první třídy?

Pokud ne, v čem je u žáka problém?

Jedna paní učitelka odpověděla, že ano – všechny děti jsou dostatečně zralé. V ostatních dvou školách mají problém děti s nesoustředěností, malou slovní zásobou, logopedickými problémy a citovou nezralostí.

10. Vidíte během své praxe rozdíl ve výkonnosti a zvládnání nároků první třídy dnešních žáků? Pokud ano, v čem?

Jedna paní učitelka odpověděla, že nevidí rozdíl ve výkonnosti dnešních dětí. Uvedla, že taková věc je individuální záležitostí.

V další škole paní učitelka uvedla, že jsou děti ve výuce rychlejší, méně mluví, mají slabší slovní zásobu, řečové vady, méně chuti ke čtení a méně domácí přípravy.

Ve třetí škole paní učitelky uvedly, že se objevuje více specifických potřeb učení u dětí.

11. Přiřaďte čísla k jednotlivým aspektům školní nezralosti podle toho, v čem vidíte u dnešních dětí největší problém.

Od nejvíce problémového – 1, po nejméně problémové – 8.

Nejvíce problematická je podle paní učitelek emocionální nezralost, potíže s nepozorností a soustředěností, logopedické problémy, problémy v grafomotorice, nevyhraněná laterální, pracovní tempo a poslední nejméně problémový je věk dětí.

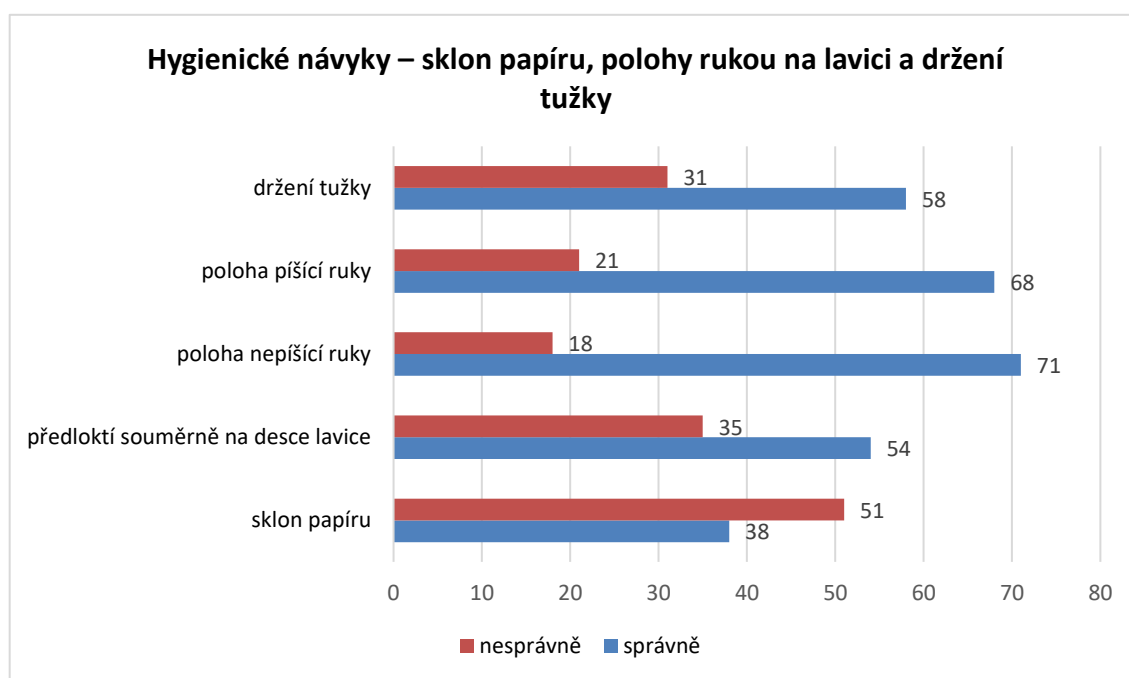
Paní učitelky se ve svých odpovědích shodovaly. Podobné názory mají paní učitelky jak z mateřských škol, tak i ze základních škol. Největší problém školní nezralosti vidí paní učitelky jak z MŠ, tak ze ZŠ v logopedických vadách dětí, zhoršenou pozorností, problémech v grafomotorice, sociální nezralosti a nejméně problémový je podle nich věk dětí a pracovní tempo. Paní učitelky vidí rozdíl ve zralosti dnešních dětí, ale ne všechny se shodly v tom, že je podle nich dnes vyšší počet odkladů. Shodují se, že jsou děti z MŠ dostatečně připravené na vstup do školy. Největší problém dnes spatřují v častém využívání médií a v nedostatečném čase, který rodiče věnují svým dětem.

15.1 Analýza systému přípravy na čtení a psaní v první třídě

Hygienické návyky

Na všech třech základních školách, kam jsem docházela na pozorování, jsem se zaměřovala na hygienické návyky dětí při psaní. Vypracovala jsem si tabulku, do které jsem zaznamenávala správné a nesprávné dodržování jednotlivých hygienických návyků všech dětí. (PŘÍLOHA 12) Poté jsem získané výsledky z tabulky vyhodnotila a zjistila jsem, s čím mají děti v dodržování hygienických návyků v prvních třídách největší problém a naopak, co jim činí nejmenší problémy. Počet dětí ze všech tří ZŠ byl 89.

Graf č. 21: Hygienické návyky – sklon papíru, polohy rukou na lavici a držení tužky

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 21 je zřejmé, že nejvíce problémové je pro žáky hlídat si sklon papíru při psaní, poté mít předloktí souměrně na desce lavice, držení tužky, poloha píšící ruky a nejméně problémová je poloha nepíšící ruky.

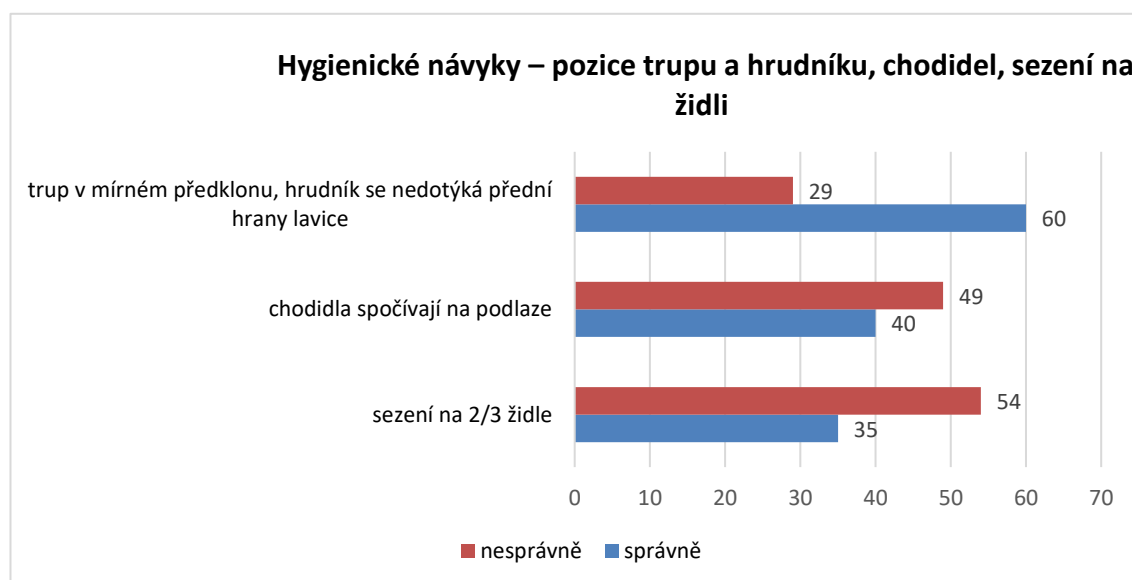
Sklon papíru je možné žákům usnadnit nalepeným nebo nakresleným štítkem na lavici, podle kterého si nastaví správný sklon papíru. V žádné třídě jsem se s takovou pomůckou nesešla.

Správnému úchopu psacího náčiní se žáci učí již v mateřské škole a je proto důležité, aby už tam se ho naučili správně. (PŘÍLOHA 13) V první třídě je potom

složité žáka přeučovat správnému úchopu, zbytečně zatěžující a může se stát, že už se správnému úchopu zcela nenaučí. Správný úchop stačí mnohdy pouze vysvětlit a následně ukázat. Dětem bývá blízký popis dětskému světu a různé přirovnávání – špetka soli mezi prsty, držíme stopku jablka nebo prsty představující postýlku, peřinku a polštářek.

Poloha píšící ruky ovlivňuje proces psaní (jeho kvalitu, kvantitu i pohodlnost), proto je velice důležitý. Nepíšící ruka má zase doplňující funkci, která je také nezbytná. Žáci by měli znát funkce a správnou polohu každé ruky, učit se jim postupně. Pomocť dětem může například to, že ruce na lavici mají vytvořit stříšku.

Graf č. 22: Hygienické návyky – pozice trupu a hrudníku, chodidel, sezení na židli

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 22 je zřejmé, že problém dělá žákům správné sezení na 2/3 židle, poté chodidla, která mají spočívát na podlaze a nejméně jim dělá problém trup v mírném předklonu a hrudník nedotýkající se přední hrany lavice.

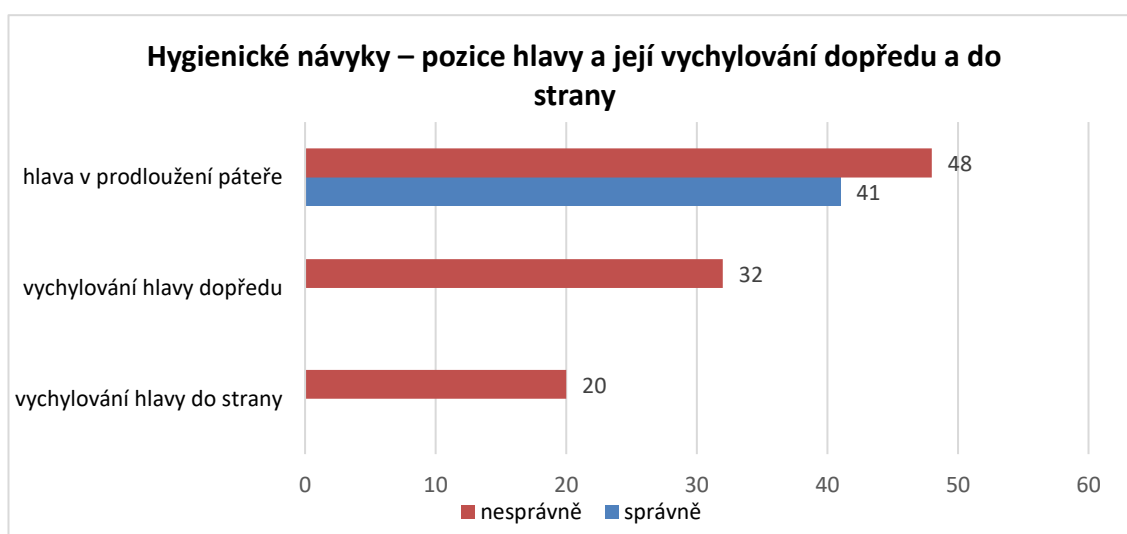
Pokud žáci nesprávně sedí, ovlivní to i pozici nohou, chodidel a trupu, správné sezení je také důležité pro správně rozloženou váhu a těžiště těla. Je tedy základem pro správné držení těla při psaní. Zde je důležitá neustálá kontrola učitele.

Pokud má žák správně chodidla na podlaze, ovlivní to zároveň sezení na židli a pozici celého těla. Toto vidím jako velice důležitý bod v dodržování hygienických návyku, protože žáci často sedí při psaní v tureckém sedu na židli nebo si sedí na noze, kterou mají pod sebou na židli. I zde je tedy potřeba se při výuce psaní zaměřovat konkrétně na dodržování správné pozice chodidel na podlaze a celých dolních končetin,

kteře mají být ohnuté v kolenou. Žáci je mívají často natažené, čímž se přenáší celá váha těla do hýždí a žáci se následně opírají a mají shrbená záda. Žákům by mohly například pomoci nějaké značky na podlaze pro správně položená chodidla na podlaze. Je ale důležité myslet na správnou vzdálenost židle od lavice.

Aby si žáci nenamáhalí zádové svalstvo, je důležité, aby měli trup v mírném předklonu, a to tak, aby se hrudník nedotýkal lavice. Žáci si takto často ulevují a dochází k tomu, že se zhoršuje přísun kyslíku a děti jsou unavenější a méně výkonné.

Graf č. 23: Hygienické návyky – pozice hlavy a její vychýlování dopředu a do strany

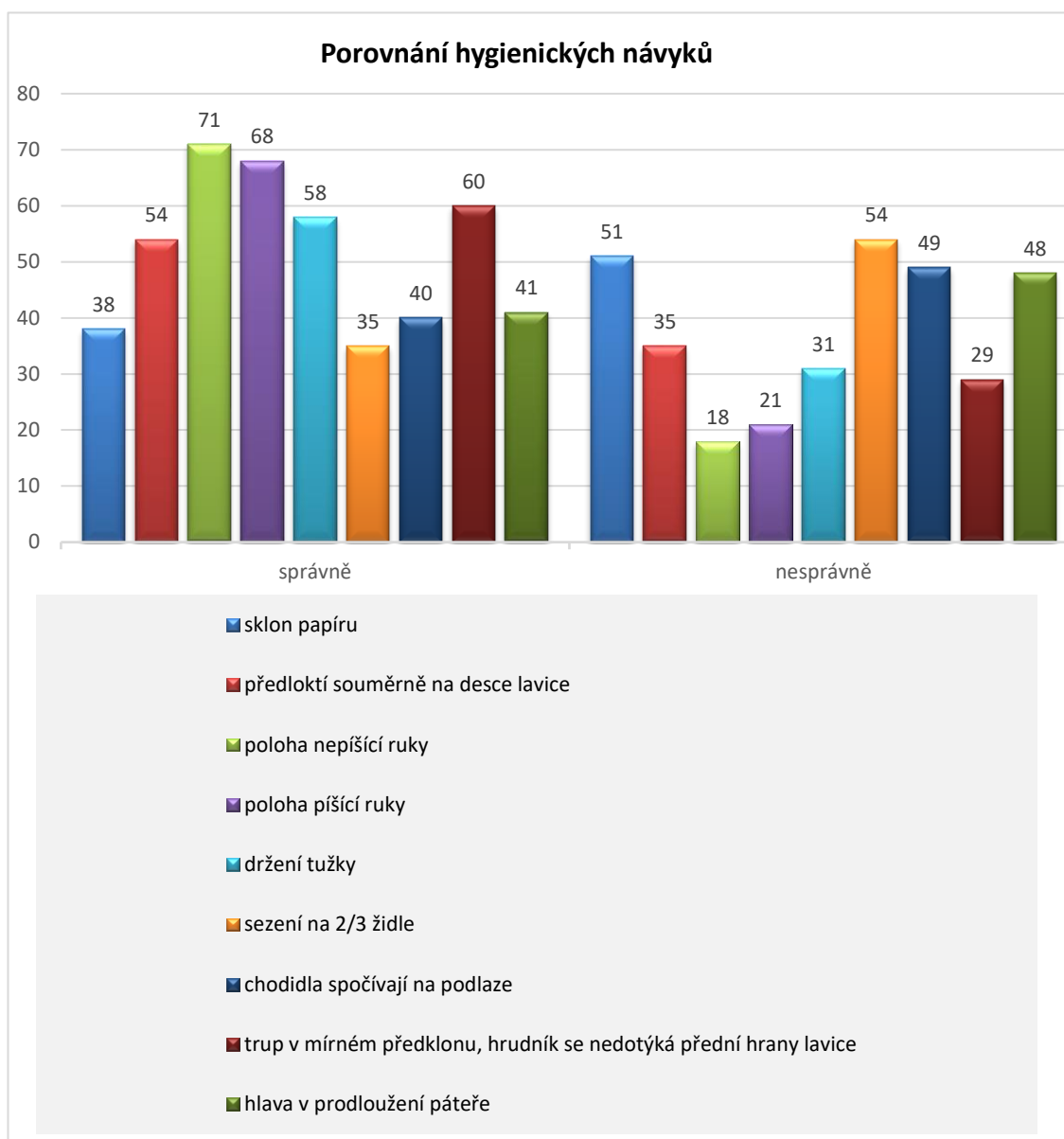
Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 23 je zřejmé, že pozici hlavy při psaní, má zhruba polovina žáků správně. Ti, kteří ji mají nesprávně, mají hlavu nejčastěji vychýlenou dopředu a o 12 dětí méně ji má poté vychýlenou do strany.

Téměř polovina žáků má při psaní pozici hlavy správně, ovšem více je těch, co ji mají vychýlenou do jiného směru než tak, aby byla v prodloužení páteře. Pokud je hlava nesprávně, žáci mohou zbytečně přetěžovat zádové, krční svalstvo a namáhat oči. Je tedy vhodné zařazovat uvolňovací cviky a také vést žáky k tomu, aby si pozici hlavy uvědomovali a nesnažili se ji podpírat rukama nebo si ji pokládat na lavici.

Graf č. 24: Porovnání hygienických návyků

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 24 zobrazuje všechny hygienické prvky a počet žáků, kteří je špatně nebo správně dodržují. Nejvíce problémové je sezení na 2/3 židle, poté sklon papíru a chodidla, která mají spočívat na podlaze. Naopak nejlépe žáci dodržují polohu nepíšící, píšící ruky a trup v mírném předklonu. V porovnání s pozorováním hygienických návyků v MŠ a ZŠ je vidět značný rozdíl. Ovšem návyky, které činí nejvíce problémů se objevují až u poloviny žáků ve třídách, a tak by měly být učiteli více kontrolovány a s větší mírou vyžadovány.

Diskuze

Zápisů do 1. ročníků se zúčastnily všechny děti z mateřských škol, kam jsem docházela na pozorování (navíc bylo u zápisů 35 dětí z jiných MŠ). Odkladů mělo pro školní rok 2018/2019 25 dětí, tj. 20,2 %.

Pro zjištění školní zralosti jsem využila kresbu postavy. Z celkového počtu dětí bylo 87,6 % zralých pro školu a jejich kresby byly vyhovující.

V porovnání odkladů a nevyhovujících kreseb dětí z mateřských škol bylo uděleno o 8 % více odkladů, než bylo nevyhovujících kreseb. 12 % tvořily kresby dětí nezralých, jejichž postavy byly kresleny primitivně a končetiny většinou dvojitou čarou. Je důležité mít na paměti, že pro školní zralost jsou důležité i jiné indicie, nejen kresba. Analýza postav je z Jiráskova školního testu vyjmuta (zaměřuje se v něm i na další aspekty zralosti), přesto je možné poznat z kresby mnoho indicií. Je využívána i jinými autory v testech zralosti, například F. Goodenoughová, česká verze od Šturmy a Vágnerové nebo test DAP od Naglieriho.

Nejlepší kresby, které byly ohodnoceny bodem 1, byly překvapivě od chlapců, což si vysvětluji tím, že ze všech tří MŠ bylo již po odkladu více chlapců než děvčat. Z toho vyplývá, že by měli být tito chlapci již vyzrálejší pro vstup do školy. Kresby hodnocené bodem 2 převažovaly u děvčat a celkově jich bylo nejvíce. Kresby postav se dětem převážně dařily, byly synteticky zobrazeny, měly většinu kritérií splněnou, ovšem často se stávalo, že dětem chyběl na obličeji nos nebo chyběly uši. Postavy, které měly opravdu všechny detaily na obličeji a na končetinách, bylo z celkového počtu pouze 11 %, což si myslím, že by mělo být u předškolních dětí více.

Mateřské školy se v přípravě dětí zaměřovaly především na rozvoj grafomotoriky, jemné i hrubé motoriky, percepce a předčtenářských dovedností. Využívaly k tomu velké formáty papíru s kresebnými cviky, které byly motivované vždy podle probíraného tématu. Pro předškolní děti je motivace velice důležitá. Některé mateřské školy pracovaly především s pracovními listy, díky kterým rozvíjely u dětí potřebné vědomosti. Děti se tím připravovaly na školní práci, ale nebyla to pro ně příliš zajímavá činnost. Byla spíše stereotypní a děti poté plnily úkoly bezmyšlenkovitě a často se nesoustředily na správné hygienické návyky. Je zapotřebí činnosti střídat a zábavnou formou úkolů děti rozvíjet.

Co se týče hygienických návyků, mohly by mateřské i základní školy využívat více různých pomůcek pro jejich zkvalitnění a automatizaci. Je nevýhoda, že toho nevyužívají, protože návyky, které dělají dětem největší problémy, se objevují téměř

u poloviny žáků z celkového počtu v základních školách. Od učitelů je zde zapotřebí větší důslednost, stejně tak v přístupu k levákům, kterých si většina učitelů nevěší a nevěnuje jim péči navíc. Rozdíl mezi jednotlivými mateřskými a základními školami není příliš značný. Všechny mateřské školy přistupují k výuce většinou formou her, využívají své pozice, tráví čas s dětmi venku a pracují s přírodním materiálem.

V poslední době se podobnému tématu věnovala Lenka Hurdová ve své diplomové práci s názvem Problematika školní zralosti. Diplomová práce se zabývala školní zralostí, a to se zřetelem na grafický projev dětí. Výzkumná část sledovala úroveň kreseb lidské postavy dětí v mateřských školách a následný vývoj jejich kresebného projevu po uplynutí šesti měsíců. Výzkum byl proveden v mateřské škole v Jihlavě a v Českých Budějovicích za použití modifikované formy Jiráskova Orientačního testu školní zralosti pro napodobení psacího písma a pro kresbu pána. Z vyhodnocení kreseb vyplývá, že dívky dosahují lepších výkonů, a to i u druhého výzkumu, který byl prováděn po šesti měsících. Ten prokázal zralost a připravenost u 90 % dětí, 10 % mělo odklad školní docházky. To jsou v porovnání s mým výzkumem, kdy bylo podle kreseb 87,6 % dětí zralých na vstup do školy, poměrně shodné výsledky.

Další diplomová práce s názvem Zápis dětí do 1. tříd a vstup dítěte do školy s podobným zaměřením je od Miluše Fickové. Práce má také výzkumný charakter a zabývá se školní zralostí, zápisy do 1. tříd ZŠ a vstupem dítěte do školy. Analyzuje zápisy konané v letech 2014, 2015, 2016 a zápisové kresby v souvislosti se zjištěním školní zralosti dětí. Ve výzkumné části je uvedena jako nejčastěji se vyskytující oslabení u zápisu vada řeči. To je shodné s výsledky dotazníků, které jsem získala na základě vyhodnocení odpovědí učitelů na mateřských a základních školách, kteří jako nejčastější aspekt školní nezralosti uváděli logopedické vady.

Počet udělených odkladů v roce 2016 byl 8 dětí, 7,48 % z celkového počtu 107 dětí. V mém výzkumu v roce 2018 mělo z celkového počtu 124 dětí 20,2 % odklad, tedy 25 dětí. To je poměrně velký nárůst, ovšem je zapotřebí si uvědomit, že výzkum probíhal na jiných školách. Ficková uvádí, že v roce 2016 mělo odklad na ZŠ kde probíhal výzkum sedm chlapců a jedna dívka. V mé analýze odkladů pro školní rok 2018/2019 byl srovnatelný počet chlapců i dívek, chlapců bylo 13 a dívek 12.

Závěr

V teoretické části práce je nastíněn vývoj dítěte předškolního a mladšího školního věku. Dále jsou popsány aspekty školní zralosti, připravenosti a následně vstup do školy. Poslední kapitola se zabývá prvopočátečním čtením a psaním.

Výzkumná část byla zaměřena na přípravu předškolních dětí na vstup do školy, a to v mateřské škole v Hrdějovicích, v Křemži, v Chlumu a v Boršově nad Vltavou. Příprava na psaní probíhá v MŠ především využíváním uvolňovacích a kresebných cviků na velké formáty papíru a pro správný úchop se využívají trojhranné pastelky nebo násadky. Hygienické návyky se děti učí především nápodobou a tím, že je paní učitelky kontrolují a během činnosti opravují. Příprava na čtení probíhá jako ostatní činnosti v MŠ formou her. Paní učitelky dětem předčítají, nabízí jim časopisy a knihy k prohlížení, navštěvují knihovny, divadelní představení a pracují s písmeny. Ne ve všech MŠ se děti učí písmena poznávat, ale bývají s nimi seznámeny a využívají je při hře. Mateřské školy používají také mnoho didaktických her, činnosti se zaměřují především na zdokonalování sluchového a zrakového vnímání.

Ve výzkumné části jsou analyzovány kresby postav od dětí z MŠ pro zjišťování úrovně školní zralosti. Analýze bylo podrobena 89 kreseb, z toho 43 kreseb chlapců a 46 kreseb dívek. Z celkového počtu jich bylo 87,6 % vyhovujících, tedy dětí dostatečně zralých na vstup do školy (z toho 38 kreseb chlapců a 40 kreseb dívek) a 12 % nevyhovujících, mezi kterými se neobjevili žádní hlavonožci.

Dále jsou popisovány zápisy dětí v ZŠ Křemži, v Hrdějovicích a v Boršově nad Vltavou. Požadavky na děti při zápisech vyžadují školy téměř stejné i forma a průběh zápisů si je značně podobná. V ZŠ Křemži a Borošově děti plnily různé úkoly na stanovištích ve třídách a nenásilnou formou se tak zjišťovala jejich zralost a připravenost na vstup do školy. V ZŠ Hrdějovicích probíhal zápis formou rozhovoru dítěte s paní učitelkou, na který byl vyhrazený čas 20 minut. U zápisu se zjišťuje znalost barev, geometrických tvarů, písmen, číslic a počítání do šesti. Děti u zápisu kreslily lidskou postavu, ze které je zřejmá zralost dítěte pro vstup do školy. Je ale zapotřebí si uvědomit, že pouze kresba postavy není určujícím kritériem zralosti, měl by být brán ohled i na školní připravenost, vědomosti a návyky.

Zápisy byly dále analyzovány na počty přijatých, nepřijatých dětí, na děti u zápisu v řádném termínu, po odkladu a počty odkladů pro školní rok 2018/2019.

Poslední kapitola výzkumné části se zaměřuje na hygienické návyky žáků v 1. třídách. Grafy zpracovávají údaje o dodržování hygienických návyků a zaměřují se

na ty, které dělají žákům největší problémy, a naopak na ty, se kterými mají nejmenší potíže. Jako nejvíce problémové se ukázalo správné sezení na 2/3 židle s chodidly, které spočívají na podlaze, sklon papíru a správný úchop psacího náčiní. Tyto návyky patří k nejdůležitějším, a tak by byl zapotřebí v prvních třídách větší důraz na jejich správné osvojování a následné dodržování.

Učitelům na všech mateřských a základních školách, kde výzkum probíhal, byly rozdány dotazníky týkající se přípravy dětí na vstup do školy, školní zralosti a nezralosti. Podle učitelů jsou nejčastějšími aspekty školní nezralosti dnešních dětí logopedické vady, zhoršená pozornost, problémy s grafomotorikou a sociální nezralost. Největším problémem současnosti jsou podle nich nadměru užívaná média a nedostatečný čas, který rodiče věnují svým dětem.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.

ČAČKA, Otto. *Psychologie dítěte*. 2. dopl. vyd. Tišnov: SURSUM, 1996. ISBN 80-85799-03-0.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-x.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

DITTRICH, Pavel. *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. Vyd. 2., upr. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85467-06-2.

EBBERT, Birgit. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3545-7.

FICKOVÁ, Miluše. *Zápis dětí do 1. tříd a vstup dítěte do školy*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta pedagogická, Katedra slovanských jazyků a literatur. Vedoucí práce Ivana Šimková

HŘÍCHOVÁ, Miloslava, Jana MIŇHOVÁ a Lenka NOVOTNÁ. *Vývojová psychologie pro učitele*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-626-6.

HURDOVÁ, Lenka. *Problematika školní zralosti se zřetelem na grafický projev*. České Budějovice, 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta pedagogická, Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce Jana Kouřilová

KŇOURKOVÁ, Marie. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1986. Život a zdraví.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2038-8.

KŘIVÁNEK, Zdeněk a Radka WILDOVÁ. *Didaktika prvopočátečního čtení a psaní*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-86039-55-2.

KURIC, Jozef. *Ontogenetická psychologie*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Učebnice pro vysoké školy.

KUCHARSKÁ, Anna a Daniela ŠVANCAROVÁ. *Bezstarostné roky?: kroky a krůčky předškolním věkem : poradenství pro rodiče*. Praha: Scientia, 2004. ISBN 80-7183-291-x.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

LEŽALOVÁ, Renata a ŠULOVÁ, Lenka. *Diagnostika školní zralosti*. Praha: Raabe, c2012. Školní zralost. ISBN 978-80-87553-52-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Marie POKORNÁ. *Radosti a strasti: předškolní věk, mladší školní věk, starší školní věk*. Jinočany: H & H, 1998. ISBN 80-86022-21-8.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa : základní duševní potřeby dítěte : dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.

MRÁZOVÁ, Eva. *Kapitoly z didaktiky prvopočátečního čtení a psaní*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2000. ISBN 80-7044-338-3.

OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1092-4.

ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Dětská klinická psychologie*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1049-8.

ŠIMKOVÁ, Ivana. *Výuka prvopočátečního psaní: učební a metodický materiál pro studenty Učitelství 1. stupně ZŠ*. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2012. ISBN 978-80-87510-11-7.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie pro studenty učitelství*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 1998. ISBN 80-7044-207-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte předškolního věku: učební texty pro studující speciální pedagogiky - učitelství mateřských škol*. Liberec: Technická univerzita, 2000a. Studijní texty pro dálkové studium. ISBN 80-7083-369-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000b. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

ZÄHME, Volker a Felicitas ZIERK. *Co by děti měly znát: odhalování dětských světů, rodičovské omyly, co o svých dětech možná nevíte*. Čestlice: Rebo, 2005. Příručka moderního člověka. ISBN 80-7234-420-x.

Internetové zdroje

Základní škola :: Zs-borsov-nad-vltavou7. Zs-borsov-nad-vltavou7 [online]. [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://www.zsborsov.cz/obyvatele/>

ZŠ a MŠ Křemže. redirecting to /cz/index [online]. Copyright © ZŠ a MŠ Křemže. Redakční systém a hosting [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: http://www.zsmkremze.cz/cz/charakteristika_skoly

O škole. Úvod [online]. Copyright © 2019 Základní škola Hrdějovice [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <https://zshrdejovice.cz/index.php/zakladni-skola/o-skole>

ZŠ a MŠ Křemže. redirecting to /cz/index [online]. Copyright © ZŠ a MŠ Křemže. Redakční systém a hosting [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: http://www.zsmkremze.cz/cz/charakteristika_ms

ZŠ a MŠ Křemže. redirecting to /cz/index [online]. Copyright © ZŠ a MŠ Křemže. Redakční systém a hosting [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <http://www.zsmaskremze.cz/cz/dokumenty>

MŠ Hrdějovice . MŠ Hrdějovice [online]. Copyright © 2008 [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <https://mshrdejovice.cz/>

ŠKOLKA BORŠOV A ŠKOLKA VRÁBČE. ŠKOLKA BORŠOV A ŠKOLKA VRÁBČE [online]. Copyright © 2014 [cit. 2018-06-07]. Dostupné z: <http://www.msborsov.cz/stranka-o-skolce-2>

Školský zákon ve znění účinném od 15. 2. 2019, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>

O metodice Sfumato, Sfumato [online]. Copyright © 2019 ABC Music v.o.s. Splývavé čtení ® – Sfumato ® [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://www.sfumato.cz/metodika-sfumato.html>

Informace k organizaci zápisů k povinné školní docházce, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 2019-04-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-k-organizaci-zapisu-k-povinne-skolni-dochazce>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA 1 – Didaktické hračky a pomůcky v MŠ Křemži

PŘÍLOHA 2A – Hodnotící list MŠ Křemže

PŘÍLOHA 2B – Hodnotící list MŠ Chlum

PŘÍLOHA 2C – Hodnotící list MŠ Hrdějovice

PŘÍLOHA 2D – Portfolio dítěte MŠ Boršov nad Vltavou

PŘÍLOHA 3 – Vybavení MŠ

PŘÍLOHA 4 – Kresebné cviky v MŠ Křemži

PŘÍLOHA 5 – Hry s písmeny v MŠ Křemži

PŘÍLOHA 6 – Pomůcka na zavazování tkaniček v MŠ Křemži

PŘÍLOHA 7A – Dotazník MŠ

PŘÍLOHA 7B – Dotazník ZŠ

PŘÍLOHA 8A – Kresby ohodnocené 1 bodem

PŘÍLOHA 8B – Kresby ohodnocené 2 body

PŘÍLOHA 8C – Kresby ohodnocené 3 body

PŘÍLOHA 8D – Kresby ohodnocené 4 body

PŘÍLOHA 9 – Zápis v ZŠ Křemži

PŘÍLOHA 10 – Zápis v ZŠ Hrdějovicích

PŘÍLOHA 11 – Zápis v ZŠ Boršově nad Vltavou

PŘÍLOHA 12 – Tabulka hygienických návyků

PŘÍLOHA 13 – Úchop psacího náčiní MŠ

Didaktické hračky a pomůcky v MŠ Křemži

Logická hra Equilibrio

(archiv autorky)

Dřevěná inteligentní hra Tetris

(archiv autorky)

LegalSoft Poznáváme smysly

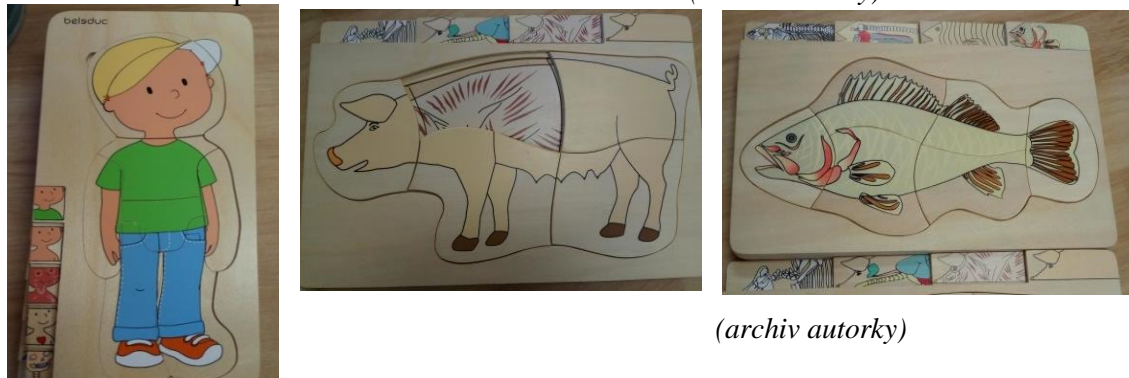
(archiv autorky)

Legal soft Logická hra

(archiv autorky)

Beleduc dřevěné puzzle

(archiv autorky)

Hodnoticí list MŠ Křemže

3.10	UVAŽANÍ KLÍČKY	.	✓	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
3.10	Aktivita pi páci - jímání ukládání pap.	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓	○
4.10	Tiskání podle čáry	✓	✓	⊙	✓	✓	⊙	-	✓	✓	⊙	⊙	⊙
9.10.	Otváření - grafomotorika	.	✓	-	✓	✓	✓	.	.	.	.	✓	.
16.10	Kreslení podle diktačky	✓	✓	-	✓	✓	✓	P	P	P	⊙	✓	.
23.10	grafomotor. cvičení "jednotlivě"	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	.	.	✓	.
1.11	Počítání do deseti, rychlá reakce na pohyb	✓	-	-	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-
6.11.	Nejmíň - větší - nejmenší, hledat předměty	✓	-	-	✓	-	✓	✓	-	-	-	✓	.
6.11.	Prac. list s různými barvami "DÍKAT" nejvíce - větší - nejvíce	✓	-	-	✓	-	✓	✓	-	-	-	✓	✓
7.11.	Co dovede nepatří - vyjma kategorie	✓	-	-	.	-	✓	✓	.	-	-	✓	✓
7.11.	presně vykreslování (ukrácení) GRAFOMOTRIKA	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	-	-	✓	✓
9.11.7	vyřezání křížů - střihání - PROVLEKÁNÍ	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	.	.	-	✓	-
8.11.	SESTAVENÍ PŘÍBĚHU ZE 6 OBKRESKŮ (dět. postoupravit)	✓	-	-	-	✓	✓	.	.	-	-	✓	.
20.11.	Nejt. plánek - pomník matování čtení	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	✓
24.11.	Pravá - Levá	.	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	.	.	✓	✓

(archiv autorky)

Hodnoticí list MŠ Hrdějovice

Jméno dítěte					
Datum narození		Datum nástupu do mateřské školy			
Jméno učitelky					
.....					
.....					
Sledované oblasti					
Dítě a jeho tělo					
Fyzický rozvoj a pohybová koordinace					
Jemná motorika					
Sebeobsluha					
Zdraví, bezpečí					
Dítě a jeho psychika					
- Jazyk a řeč					
Výslovnost, gramatická správnost řeči, porozumění, vyjadřování					
- Poznávací schopnosti, představivost, fantazie, myšlenkové operace					
Vnímání					
Pozornost					
Tvořivost, fantazie					
Rozlišování graf. symbolů, grafické vyjadřování					
Časoprostorová orientace					
Základní předmatematické představy, početní a číselné pojmy					
Řešení problémů, učení					
- Sebepojetí, city, vůle					
Sebevědomí, sebeuplatnění					
Sebeovládání, přizpůsobivost					
Sebepojetí, city, vůle					
Dítě a ten druhý					
Komunikace s dospělým					
Komunikace s dětmi, spolupráce při činnostech					
Sociabilita					
Dítě a společnost					
Společenská pravidla a návyky					
Zařazení do společenství					
Kultura, umění					
Dítě a svět					
Poznatky, sociální informovanost					
Adaptabilita ke změnám					
Vztah k životnímu prostředí					

(archiv autorky)

Portfolio dítěte MŠ Boršov nad Vltavou

Motto:

**„Dítě není nádoba, kterou je výchovou třeba naplnit ,
ale květina, kterou má naše výchova zušlechtit.“**

PORTFOLIO ŽÁČKA

Jméno: _____

Datum narození: _____

INDIVIDUÁLNÍ HODNOCENÍ (děti 5-6 leté)

JMÉNO :

Přehled o postupu celkového rozvoje dítěte

DOSAŽENÁ ÚROVEŇ 1 - 5 <i>hodně</i>	říjen					leden					červen				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Adaptabilita, vůle ke změnám															
Sociabilita, prosociální chování (sebeovládání, vztah k vrstevníkům)															
Zapojení do společných aktivit															
Tvořivost a fantazie															
Vnímání, naslouchání, hodnocení (sebeuvědomění, sebeuplatnění)															
Respektování pravidel (chápe je, dokáže je přijmout, dodržuje je)															
Pozornost a soustředěnost															
Dokončení započaté práce															
Dovede postupovat dle slovních pokynů, plnit jednoduché úkoly															
Sebeobslužné dovednosti (oblékání, hygienické a stravovací návyky)															
Umí uspořádat věci kolem sebe, připravit si prostředí															
Zájem a chuť o nové elementární poznatky o životě kolem nás															
Diferencované vnímání (zraková analýza a syntéza, rozlišování barev, tvarů)															
Logické a myšlenkové operace (základní matematické pojmy, početní operace, porovnávání, třídění, řazení, seskupování, rozlišování symbolů, číselné představy, řešení problémů)															
Pohybová a zdravotní vyspělost, pohybová koordinace, prostorová orientace															
Koordinace ruky a oka, jemná motorika, manipulační činnosti															
Grafomotorika, uvolnění ruky, správné držení tužky															
Kresba (využití celé plochy, už ví ,co kreslí)															
Kresba lidské postavy															
Kresba zvířecí postavy															

Vybavení MŠ

Terárium se suchozemskou želvou v MŠ Chlumu

(archiv autorky)

Zahrada v MŠ Boršově nad Vltavou

*O školce, MŠ Boršov, [online]. [cit. 2018-06-07].
Dostupné z: <http://www.msborsov.cz/>*

Zahrada v MŠ Boršově nad Vltavou

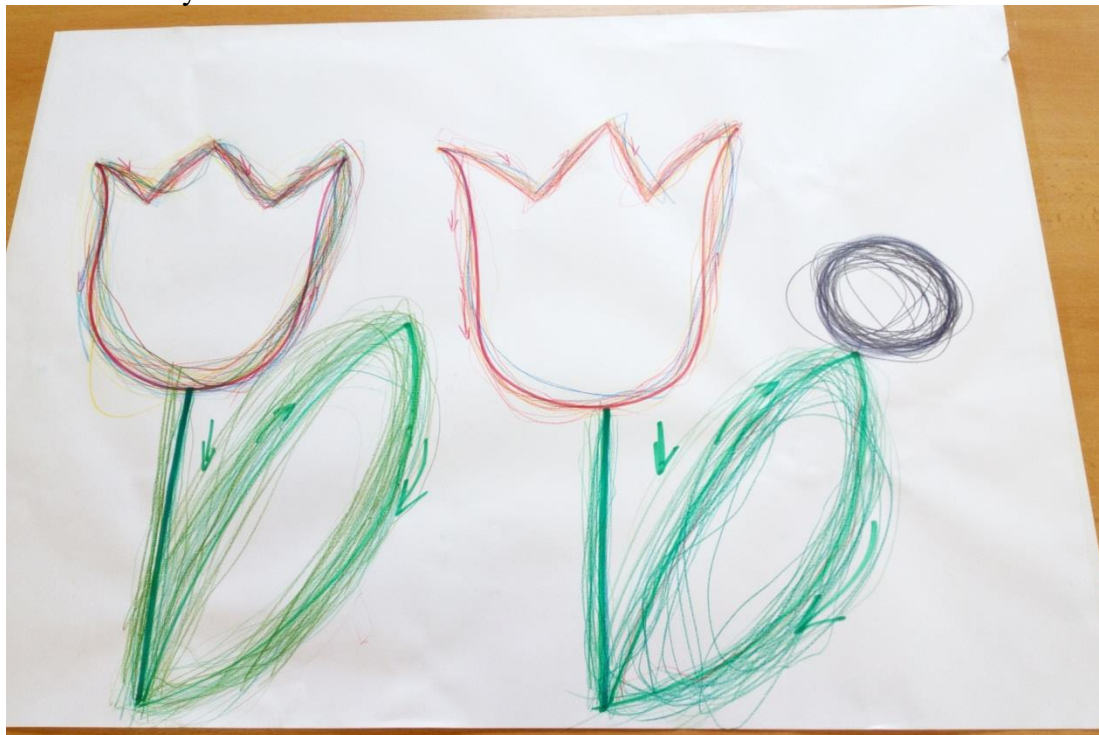
*O školce, MŠ Boršov, [online]. [cit. 2018-06-07].
Dostupné z: <http://www.msborsov.cz/>*

Tělocvična v MŠ Boršově nad Vltavou

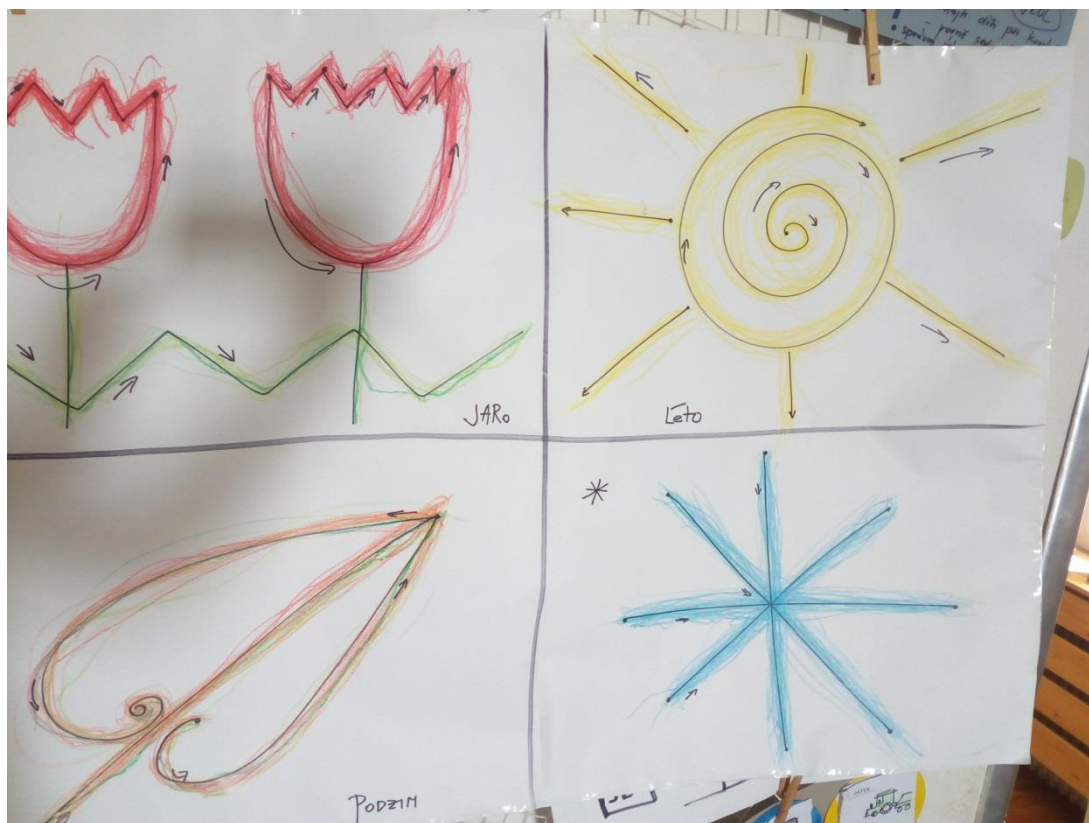

(archiv autorky)

Kresebné cviky v MŠ Křemži

(archiv autorky)

(archiv autorky)

Hry s písmeny v MŠ Křemži

(archiv autorky)

Lakeshore Learn the alphabet

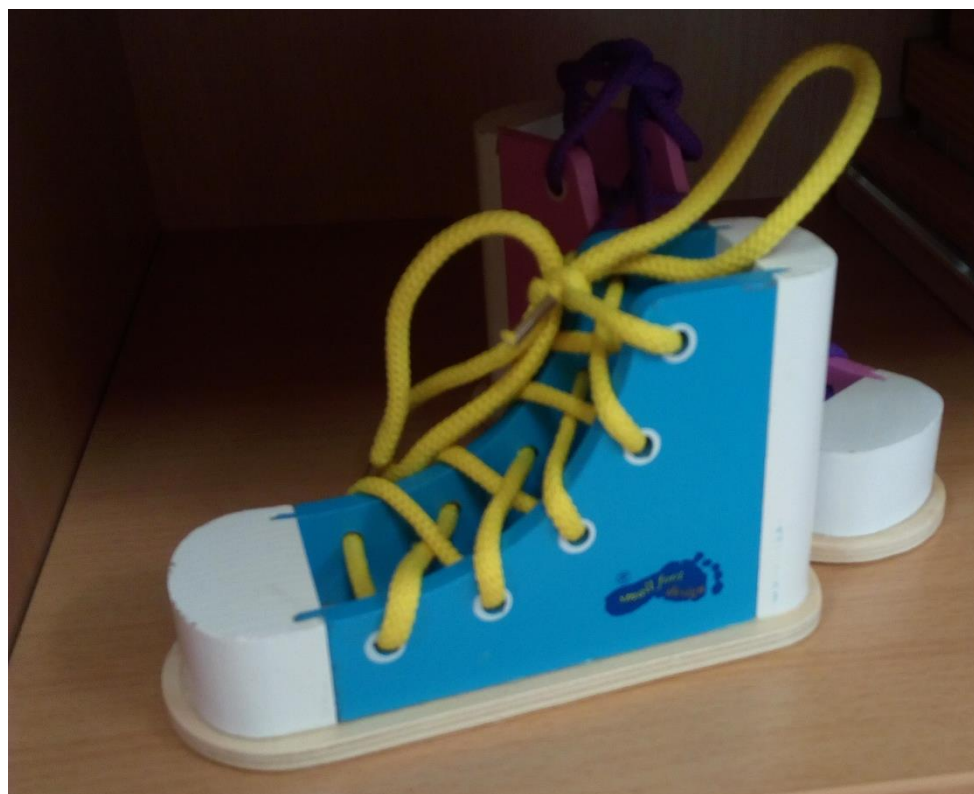

(archiv autorky)

Pomůcka na zavazování tkaniček v MŠ Křemži

(archiv autorky)

(archiv autorky)

Dotazník MŠ

1. Souhlasíte s povinnou předškolní docházkou dětí, které dovrší 5 let věku k 31.8? ano x ne
2. Jsou podle vás děti připravované do školy i z rodiny? ano x ne
3. Vidíte během své praxe rozdíl ve školní zralosti dnešních předškoláků? ano x ne

V čem?

---

4. Je v dnešní době více odkladů? ano x ne

(Pokud ano, proč myslíte, že tomu tak je?

---

5. S čím mají podle vás dnes děti největší problémy?

---

6. Myslíte si, že jsou požadavky na děti při zápisu přiměřeně kladeny? ano x ne
7. Myslíte si, že jsou děti dostatečně připravené pro zvládnutí požadavků školy? ano x ne

(Pokud ne, kde vidíte nedostatky?

---

8. Setkala jste se s mimořádně nadaným dítětem, které mělo předčasný nástup do školy? ano x ne
9. Využíváte kreseb postav od dětí k analýze? ano x ne
10. Přiřad'te čísla k jednotlivým aspektům školní nezralosti podle toho, v čem vidíte u dnešních dětí největší problém. Od nejvíce problémového – 1, po nejméně problémové – 8.

emocionální nezralost

nevyhraněná laterálita

potíže s nepozorností a soustředěností

problémy v grafomotorice

logopedické problémy

věk

menší fyzická vyspělost

pomalé pracovní tempo

Dotazník ZŠ

1. Jsou podle vás děti dostatečně připravené z MŠ? ano x ne

Pokud ne, co vám u dětí chybí ohledně přípravy na ZŠ?

---

2. Co považujete za nejdůležitější, aby se děti v MŠ naučily?

---

3. Spolupracujete s MŠ? ano x ne

V čem konkrétně?

---

4. Co po paní učitelkách v MŠ vyžadujete?

---

5. Dáváte zpětnou vazbu MŠ ohledně zvládnutí výuky dětí v první třídě? ano x ne

6. Využíváte nějaké speciální pomůcky pro výuku prvopočátečního psaní a čtení? ano x ne

Co konkrétně?

---

7. Myslíte si, že jsou požadavky na děti při zápisu přiměřeně kladeny? ano x ne

8. Setkala jste se s mimořádně nadaným dítětem, které mělo předčasný nástup do školy? ano x ne

9. Setkala jste se s dítětem, které se z první třídy vrátilo zpět do MŠ? ano x ne

S čím mělo problémy?

---

10. Jsou podle vás všechny děti ve třídě dostatečně zralé na zvládnutí výuky první třídy? ano x ne

Pokud ne, v čem je u žáka problém?

11. Vidíte během své praxe rozdíl ve výkonnosti a zvládnání nároků první třídy dnešních žáků? ano x ne

Pokud ano, v čem?

---

13. Přiřaďte čísla k jednotlivým aspektům školní nezralosti podle toho, v čem vidíte u dnešních dětí největší problém. Od nejvíce problémového – 1, po nejméně problémové – 8.

emocionální nezralost

nevyhraněná lateralita

potíže s nepozorností a soustředěností

problémy v grafomotorice

logopedické problémy

věk

menší fyzická vyspělost

pomalé pracovní tempo

Kresby ohodnocené 1 bodem

Chlapci

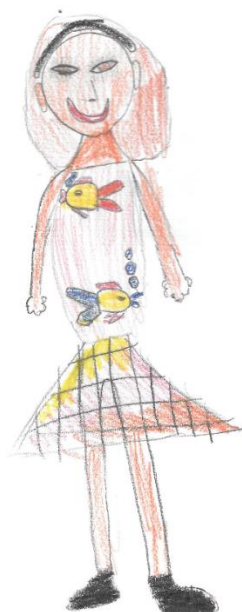
(archiv autorky)

Dívky

(archiv autorky)

Kresby ohodnocené 2 body

Chlapci

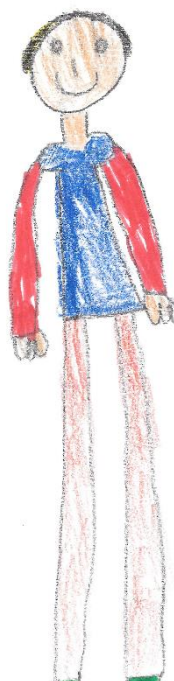
(archiv autorky)

Dívky

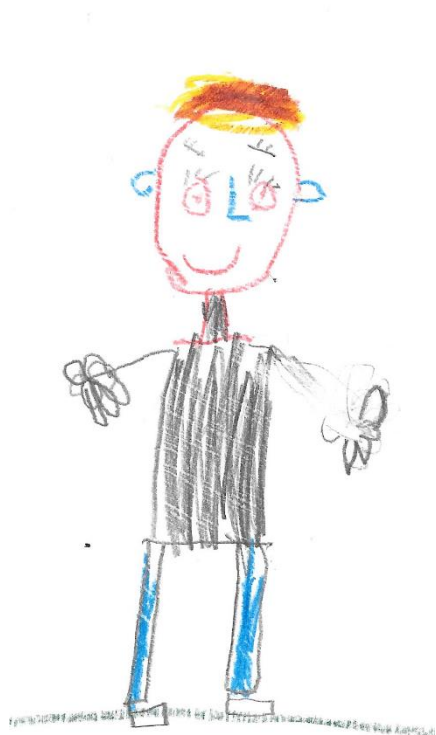

(archiv autorky)

Kresby ohodnocené 3 body

Chlapci

(archiv autorky)

Dívky

(archiv autorky)

Kresby ohodnocené 4 body

Chlapci

(archiv autorky)

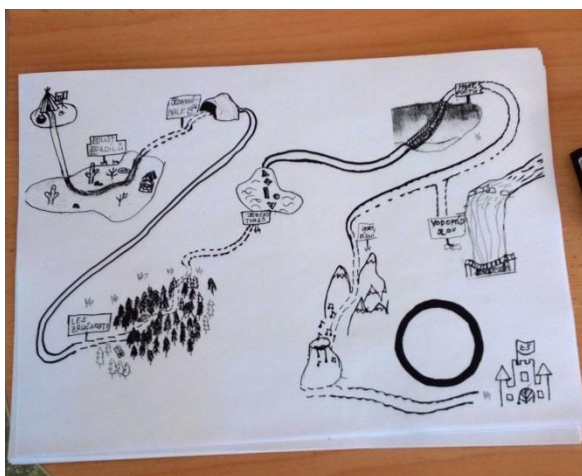
Dívky

(archiv autorky)

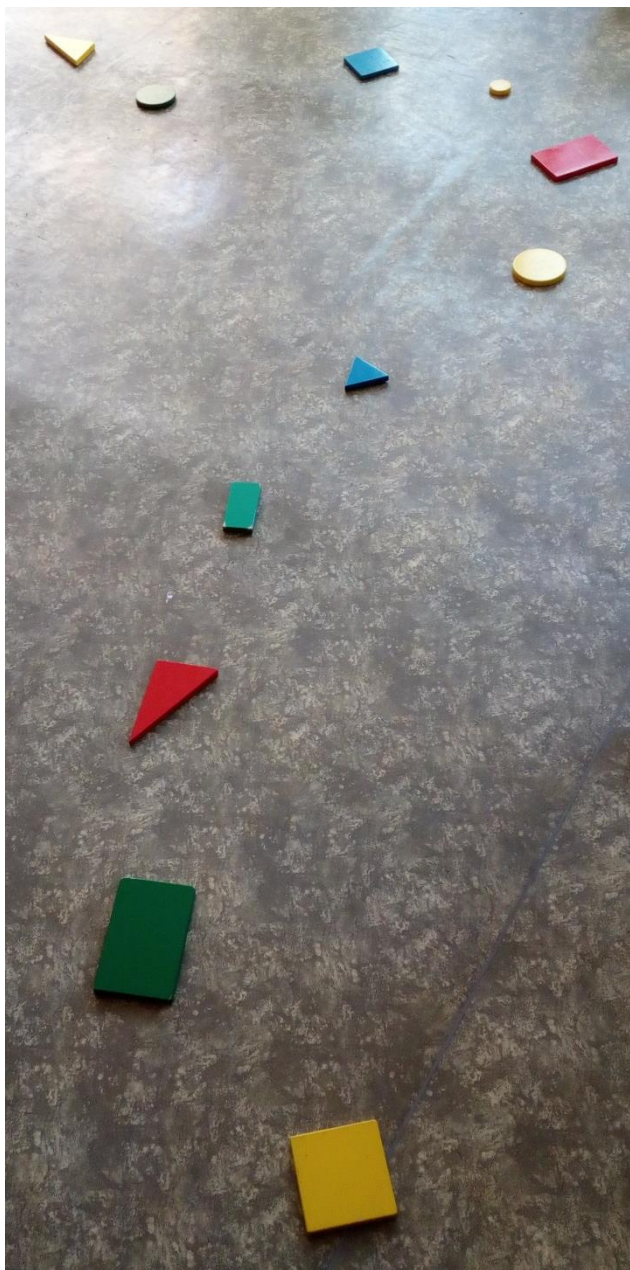
Zápis v ZŠ Křemži

(archiv autorky)

(archiv autorky)

(archiv autorky)

(archiv autorky)

Zápis v ZŠ Hrdějovicích

(archiv autorky)

(archiv autorky)

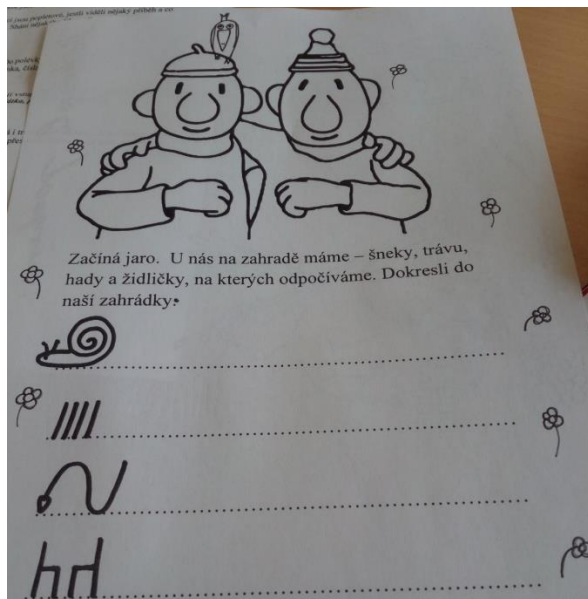
(archiv autorky)

(archiv autorky)

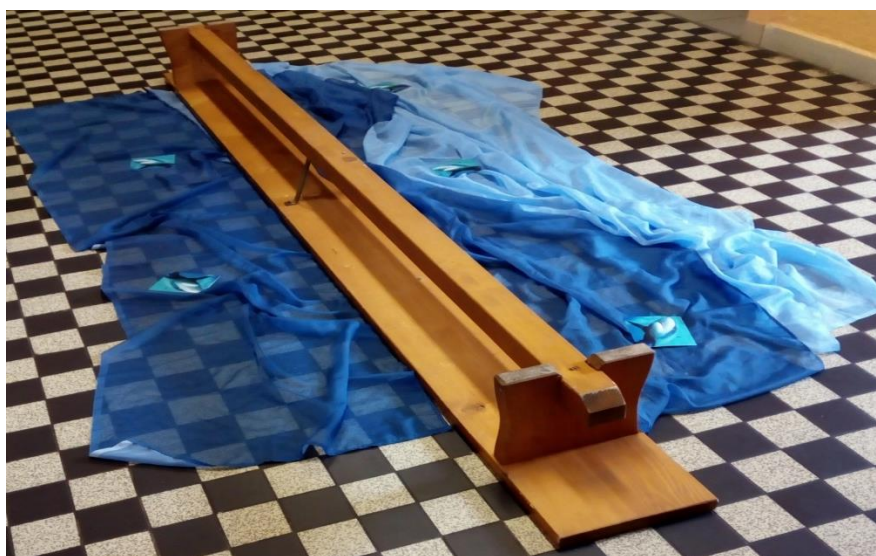
Zápis v ZŠ Boršově nad Vltavou

(archiv autorky)

(archiv autorky)

(archiv autorky)

Tabulka hygienických návyků

držení tužky																				
poloha ruky se kterou píše																				
poloha ruky se kterou nepíše																				
sklon papíru																				
sezení na 2/3 židle																				
chodidla spočívají na podlaze																				
trup v mírném předklonu, hrudník se nedotýká přední hrany lavice																				
hlava v prodloužení páteře																				
vychýlování hlavy dopředu																				
do strany																				
předloktí souměrně na desce lavice																				

(archiv autorky)

Úchop psacího náčiní MŠ

Nesprávný sklon tužky u leváka

(archiv autorky)

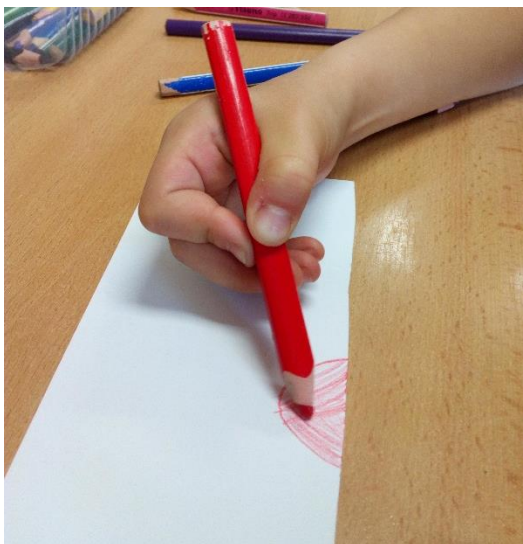
Křečovitý úchop

Nesprávný úchop – tužka držena příliš dole/ tužka držena příliš vysoko

(archiv autorky)

Chybný úchop psacího náčiní

(archiv autorky)

Správný úchop psacího náčiní

